

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

לא בכדי התורה מאריכה, במספר פרשיות (תרומה – פקודי) הנקראות בימים אלו, בדיני מלאכת המשכן, לפרטי פרטים, המשכן, וכמוהו בית המקדש, מקום השראת השכינה, בית חיינו, אמור לתפוס מקום מרכזי עד מאד בחיי האדם, וכל פרט ופרט שבו צריך להעשות בתכלית הדקדוק, ואם בגוף האדם הגשמי כל פגם עלול לסכן את החיים הגשמיים, ק"ו במשכן ובבית המקדש שזה עלול לסכן את החיים הרוחניים.

בית המקדש השפיע קדושה על כלל ישראל, וכמ"ש בספר החינוך (מצוה צה בביאור שרשי המצוה של "ועשו לי מקדש") – 'ציונו השם יתברך לקבוע מקום שיהיה טהור ונקי בתכלית הנקיזות לטהר שם מחשבות בני איש ולתקן לבנם אליו בו'. והיינו שבית המקדש השפיע טהרת המחשבה ותיקון הלב.

הנפש החיים (שער א פ"ד) הביא מדברי חז"ל כי כמו שיש בית המקדש של מטה, יש גם בית המקדש של מעלה, ששם יש מלאכים, והוא מקום מקודש ביותר שאין לנו מושג מהו, ובית המקדש של מטה מכונן כנגד בית המקדש של מעלה - והיינו שבית המקדש של מעלה מקבל את ההשפעה מבית המקדש של מטה, על ידי עבודות שהיו עובדים בבית המקדש של מטה בזמן שבת המקדש היה קיים, ומשם היתה חוזרת ומושפעת קדושה למטה.

ולא רק ביהמ"ק של מטה מכונן כנגד ביהמ"ק של מעלה, גם גוף האדם כולל בתוכו את המקדש העליון, וכפי שמביא הנפש החיים (שם) את דברי הזוהר, שצורת גוף האדם מכוננת כנגד בית המקדש, והלב מכונן כנגד בית קדשי הקדשים, שזהו המקום המקודש ביותר לפני ולפנים, ואם לב האדם הוא בשלמות כמו שצריך להיות, עם מחשבות טובות וקדושות, הרי הוא קדוש בבחינת קודש קדשים, ומשפיע קדושה גם על בית המקדש. ומבואר מצד אחד בית המקדש משפיע קדושה על הלב. חורבן בית המקדש נגרם על ידי החטאים, שהחטאים הוציאו את הקדושה מהלב, ומחמת זה נסתלקה ממיאל גם הקדושה של ביהמ"ק, ועל זה אמרו חז"ל (איכה רבתי) שנאמר לטיטוס 'קמחא טחינא טחנת', והיינו שעוונותינו החריבו את הקדושה של ביהמ"ק, ומיאל היה לו כח להחריב את בית המקדש.

גם רואים שבתקופות של חורבן בית המקדש היתה ירידה גדולה בנידיעת התורה, בחורבן בית ראשון פסקה הנבואה, והנביאים הרי היו מוסרי התורה שבעל פה, ובתקופת חורבן בית שני נתרבו המחלוקות, וחלה ירידה עצומה נוספת שהכריחה את רבי לכתוב את התורה שבע"פ משום "עת לעשות לד' הפרו תורתך". ונססה לעמוד על הקשר בין הדברים, ולבאר ג"כ למה מעיקרא היתה התורה שבעל פה חייבת לעבור דווקא בעל פה.

יש חילוק יסודי בין תנונים טכניים שהאדם קולט, שהם מאוכסנים אי שם במעמקי זכרונו, לבין ידיעות שהם חלק מהוואי החיים שלו, כגון שמות בני משפחתו ומצבם, וכל שאר תחומי התעניינותו החשובים, שהם נמצאים במרכז המחשבה ואין צורך להתאמץ כדי להיזכר בהם. התורה שבע"פ אמורה להיות חלק מאיתנו, ולכן היא נמסרה דווקא בעל פה, על ידי העיון והמחשבה, ההבנה וההזדהות עם הדברים, התורה נעשית חלק מההוויה של האדם, עד שאם ישאלהו הוא עונה מיד ואינו זקוק להיזכר בדברים, שזהו שיעור מצות ידיעת התורה (קידושינו ל), לעומת זאת כשהתורה שבע"פ כתובה, ויש צורך להיזכר במה שכתוב, היא אינה באותה דרגה של התקשרות חלק מההוויה של האדם.

ככל שהאדם מחובר חזק יותר למקור הקדושה, התורה היא חלק בלתי נפרד מחייו, ויחסי הגומלין בין הקדושה שבקרבן וקדושת בית המקדש פועלים כראוי, אך כאשר הקדושה שבקרבן חלשת, בהכרח נחלש יחד עם זה גם החיבור והידיעה בתורה, ומיאל אינו ראוים לבית המקדש. נמצא א"כ שכלל שניהם מחוברים יותר לתורה, נקרב בעזרת ד' את ביאת המשיח ובנין בית המקדש בב"א. וכן לאידך גיסא כתב הקב"ה (צ"ג) 'וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו צער על גלות השכינה, זוכה לכתר תורה'.

אמנם שיטת רבי חייא שנבילה ושחווה בטלות זו בזו, וכיון שלרבנן כל מין במינו (חוץ מעולין) בטל, צ"ל שדבריו נאמרו לרבי יהודה, והיינו שמה שאמר רבי יהודה שמין במינו אינו בטל, היינו דווקא כשאחד יכול להיות כמו השני, אבל כשאין האחד יכול להיות כמו השני בטל. ויש מי שחולק על רבי חייא. תוד"ה לימא.

ובדעת רבי חייא אליבא דרבי יהודה נחלקו רב חסדא ורבי חנינא בביאור דברי ר' חייא מה הדין בנבילה שנתערבה בשחווה.

לרב חסדא אם חתיכות השחווה הם הרוב, בטלה הנבילה (מלטמא במגע, אבל במשא מודה רב חסדא שמתמאה. תוד"ה נבילה), לפי שהשחווה אינה יכולה להעשות נבילה והוי כתרעובת מין בשאינו מינו דבטל לכ"ע, אבל אם חתיכות הנבילה הם הרוב לא בטלה השחווה, (ואם נגעה אחת מהם בתרומה אינה נשרפת אלא תולין, דשמא זו חתיכת השחווה. רש"י. והתוס' ד"ה שחווה) כתבו שאם הספק הוא ברה"ר ספיקו טהור, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי היכא דאפשר לה להיות כמותה, דהנבילה יכולה להעשות שחווה, דכשתסריח פרחא טומאתה, (דכתיב "לגר אשר בשעריך תתננה" – הראויה לגר קרויה נבילה), דס"ל לרב חסדא שאם המבטל והיינו הרוב לא יכול להיות כמו המתבטל שזה המיעוט, א"ע"פ שהמתבטל יכול להיות כמו המתבטל, הוי כתרעובת מין בשאינו מינו. ולדבריו מה ששינוי שלרבי יהודה אין דם חולין מבטל דם קדשים, זה דלא כרבי חייא, דלרבי חייא בשלמא לר' חנינא כיון שדם קדשים יכול להיות כחולין, דכשילין לילה אחד יצא מקדושתו כחולין הוי מין במינו ואינו בטל, אבל לרב חסדא הרי א"א לחולין להיות קדשים, וא"כ הוי כמין בשאינו מינו, ודם הקדשים מתבטל בדם החולין. וכתבו התוס' (שם) שאם נתערב דם הפר בדם השעיר, ונתן מתנה מהתרעובת, חשיב מתנה, כיון דבאפשר לזה להיות כזה ליכא ביטול).

לרבי חנינא אזלינן בתר מתבטל ולכן אם המיעוט יכול להיות כמו הרוב אינו בטל, ואם המיעוט לא יכול להיות כמו הרוב בטל, ולכן אם המיעוט הוא שחווה שהוא לא יכול להיות כמו המתבטל והיינו הנבילה שהיא הרוב, הוי מין בשאינו מינו ובטל, ואם נגעה תרומה באחת החתיכות היא נשרפת.

כ"ג: ואמנם שיריים אינם מבטלים את הקומץ (בנתערב קומצה בשיריים של חברתה, ובשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה קיימא לן כרבי יוחנן שמקטיר קומץ עליהם, וריש לקיש חזר בו. תוד"ה ולא), וכן שיריים אינם מבטלים את הטבל (במנחות שלא נקמצו ונתערבו וקמץ מאחת שאם נאמר שהחלק המעורב שאינו ניכר מתבטל, נמצא שחסר מהמנחה אתו חלק, ודינה כמנחה שחסרה קודם קמיצה ולא תהני קמיצה לאידך), א"ע"פ שאינם יכולים לחזור להיות טבל, וקשיא לרב חסדא דאזיל בתר מבטל, אלא כדרי זירא דילפינן גזירה שוה 'הקטרה הקטרה' שיריים מקומץ, שכמו שקומץ אינו מבטל חבירו אפי' לרבי יהודה, כך שיריים לא מבטלים קומץ. ומהאי טעמא לרב חנינא (בקומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה) אין הטבל מבטל את הקומץ א"ע"פ שהטבל יכול להיות קומץ.

מצה שתיבלה בקצח או בשומשמין או בתבלין, אם הבצק הוא הרוב כשרה אלא שנקראת מצה מתובלת, ואם התבלין הוא הרוב (א"ע"פ שאין דרך ההתבלין יהיה יותר מהקמח, לפעמים מצטבר הרבה תבלין במקום אחד, ואכל מאותו מקום. תוד"ה קסלקא), לרבי חנינא שהולכים לפי הבטל, הכא אינו בטל כיון שהקמח יכול להתעפש ולהיות כתבלין והיינו לצאת מתורת מצה, אבל לרב חסדא שהולכים אחר המבטל, כיון שהתבלין לא יכול להיות כמצה, מתבטלת המצה ברוב.

וכתבו התוס' (ד"ה אלא) דבזבחים (ע"ח). מבואר שאם יש לתערובת טעם מצה (עשה עיסה מחיטים ואורז) יוצאים בו י"ח מצה, וכאן מבואר שאין לתבלין דין מצה, וצ"ל שזה מחלוקת הסוגיות. אמנם הא דאיתא בפסחים (קט"ו). דלא ליכריך איניש מצה ומורו בהדי הדדי דלמא אתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא, אין משם קושיא, דשם חוזק המרירות הוא זה שמבטל את טעם המצה, אבל אורי לא מבטל טעם דגן, ועי"ל דהתם מיירי כשאוכל כזית מצה, דע"י המרור אין טעם של כזית מצה, אבל אם אוכל הרבה שרי.

כ"ג. קומץ של מנחת חוטא שנתנו עליו שמן, לרבי יוחנן פסול, ולריש לקיש אדרבה צריך לכתחילה לשכשכו בשיירי הלוג (שנשאר בכלי, שאף שמיעוט השמן מעכב את רובו, א"א שלא ישאר בכלי מן השמן, ולא ניתנה תורה למלאכי השרת. תוד"ה הוא), והא דכתיב "לא ישים עליה שמן" היינו שלא יקבע לה שמן לפני הקמיצה חברותיה, אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר.

מנחה חריבה שנתערבה בבלוה לרבנן יקריב את שניהם דס"ל דעולין אין מבטלים זה את זה וכו"ל, ומיאל השמן מצטרף למנחה הבלוה היכן שהוא נמצא, ולרבי יהודה לא יקריב. לריש לקיש איירי במנחת פרים ואלים שנתערבה במנחת כבשים שמנחת פרים ואילים יש בה שני לוגין לעשרון, והיא חריבה לגבי מנחת נסכים שיש בה שלשה לוגין לעשרון, ובה לא יקריב משום שהעבה נמצאת רכה, אבל במנחת חוטא שנתערבה במנחת נדבה יקריב לכו"ע וכו"ל, (ואף אם עולין מבטלין זה את זה לא נחשב שהשמן חסר, כיון ששניהם נקטרים. תוד"ה הרב). ולרבי יוחנן אף בזה נחלקו רבנן ורבי יהודה.

חיבורי עולין – המעלה בחוץ אבר שאין בו כזית ועצם משלימו לכזית, לרבי יוחנן חייב דחיבורי עולין (העצם המחובר לבשר) כעולין דמו, ולריש לקיש פטור דחיבורי עולין לאו כעולין דמו. ורבה מסתפק מה הדין אם מיצה את

הקומץ ע"ג עצים והניח עליו את הקומץ, האם השמן שמיצה חוזר ומתחבר לקומץ ואין זה קומץ חסר, או לא, דאפילו לריש לקיש י"ל דדווקא עצם שזה דבר נפרד, ואם נפרדה מהבשר מן שפקעה מהמזבח אין מצוה להחזירה, לא הוי חיבור משא"כ שמן, ואפילו לרבי יוחנן י"ל דדווקא עצם שהיא ממין הבשר הוי חיבור, משא"כ שמן שאינו ממין הקומץ שזה סולת. לשון אחר קומץ שמיצה שמנו ע"ג עצים האם צריך להקטיר את העצים עם הקומץ, דאם חיבורי עולין, והיינו השמן שמחובר לקומץ, כעולין דמו, ואם אינו מקטירו הוי כקומץ חסר, או לאו כעולין דמו ולא איכפת לן. תיקון. התוס' (ד"ה חרב) מבארים שמעט מהשמן נבלע בעצים, ומקצתו בעין על גבי עצים עם הקומץ, והספק הוא אם הנבלע נחשב כאילו הוא בעין ע"ג עצים, כיון שהוא מחובר למה שבחוץ מחמת דחיבורי עולין כעולין דמו, או לא.

שתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו זו בזו, לתנא דמתני' אם יכול לקמץ מכל אחת מהן בפני עצמה מחלק שלא נתערב כשרות, ואם לאו פסולות דכתיב "מסלתה" ולא מסולת חברתה. והגמרא (כ"ג:) מבארת דהיינו לרבי יהודה שמין במינו אינו בטל, אבל לרבנן אפילו כשיכול לקמץ מכל אחת, אחרי שקמץ ושאר המנחה נעשית שיריים, מבטלים השיריים את המנחה שלא נקמצה.

קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר אפילו את כל מה שנתערב, דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ, ואין לקמץ ב' קמצים, דדילמא בכל קומץ יש ממה שנתערב ואין קומץ שלם ממנחה אחת, ואם הקטיר את כל מה שנתערב, זו שנקמצה עולה לבעלים, וזו שלא נקמצה אינה עולה לבעלים דאין מנחת נדבה ניתרת בלא קמיצה.

קומץ שנתערב בשייריים של אותה מנחה או בשיירי מנחה אחרת, לא יקטיר דשייריים אסורים בהקטרה דכתיב "לא תקטירו ממנו אשה לד'". - כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו, ואם הקטיר עולה לבעלים.

תערובת נבילה בשחווה –

לרבנן רק עולין אין מבטלים זה את זה, אבל סתם מין במינו בטל, ומיאל בחתיכת נבילה שנתערבה בשתי חתיכות של שחווה ואין ידוע איזו מהם, ונגע באחת מהחתיכות, הולכים אחר הרוב ואינו טמא, ולרבי יהודה דס"ל שמין במינו אינו בטל, נבילה ושחווה נחשבים מין במינו, דרבי יהודה בתר חזוּתא אזיל כדאמרין לעיל (כ"ב). דס"ל שאין דם מבטל דם כיון ששניהם מין אחד, א"ע"פ שא"א לאחד להיות כמו השני.

מחיר אושר בכבוד נמוך
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידוד ובברכות של מרן זרבינו גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהדר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

וגעבור כדרכנו לרדת לעומקה של הלכה. מעשה בשני עובדים שכר, בחברה המצרפיה עבודה בנושמות החוללת גם תורות בשבתות, ויהי היום הזמן ראובן לשמחה משפחתית בדיוק לשבת בה חל תורו, לכן בקיש משמעון שיחליף אותו בשבת זו.

שמעון הסכים לזאת אולם הואיל ותורתו שבת קשה יותר דרש - בנוסף לשכר שיקבל מהחברה בעד נוכחותו באותה השבת - שבתמורה לכך יחליף אותו ראובן בעתידי בשתי שבתות אחרות [את שכרם יקבל ראובן]. השאלה אם דבר זה מותר.

והנה על פניו ודאי הוא איסור גמור של טאה בסאתיים שהיא ריבית קצוצה, כל שכן מאיסור נכש ואעזרו שהוא רק חשש שמא יהיה העידוד קשה יותר.

יש שטענו שאינו אסור מפני שהעובדים הם פועלים של החברה וממנה מקבלים משכורת אי"כ אינו פועל של חבירו ואין חבירו חייב לו שכר נמצא שאין כאן כל הלואה ואין שייך בזה ריבית. ואין לומר דהואיל וקצין לו שכר חייב לו זאת דנעשה כאו"ל עובד לפלוני ואשלם לך מלבד מה שהוא ישלם לך, זה אינו, הדהתחייבות להשיב לו מלוי מקום לא הלא דאינה התחייבות ממונית, משום שמלוי המקום שהבטיח לו בתמורה לא שווה כסף, שהרי על עצם עבודתו - במידה ואכן מילא את מקומו - יקבל תמורה מלאה מהחברה.

ברם הא חזינן שעל שא שמקבלים על נוכחות בשבת שכר גבוה יותר, מוכנים לוותר על רווח זה בכדי שיישארו פנוים בשבת, הרי שמלוי מקומו בשבת שווה כסף ומחייב תמורה ושפיר הואי הלואה כאשר פורע מאוחר יותר, ואסור משום ריבית כאשר קוצץ תמורה כפולה [אכן בגוונא שמעוניינים בתורות שבת ונמצא שמלוי מקום אינו שו"כ לכאו' נכון הוא דשרי. ואף שגם בזה הלא הזורש שתי שבתות לא מעוניין בהם וא"כ לדידיה שוה ליה שימלאו את מקומו, מ"מ לא הוי אלא תריבית בלא נשך (והא דמהני לדידי שו"ל בפדיון הבן לכאו' צ"ל דסגי שנותן ה' סלעים אף שלא יצאו ממנו אלא ג'). וביותר דכפיה"ל לא מהני לדידי שו"ל בדבר שאינו שו"כ כלל, דאפי' בפחות משי"פ דנו הראשונים כ"ש ברא].

אמנם גם אם כנים הדברים לא ברור דהוי ר"ק, הדהתחייבות לעבוד היא שעבוד הגוף, והוי כהלואות עבדים [אף הרא"ש - ה סוהר דלא שייכא הלואה בעבדים כי אין עבד דזמנה לחבירו - י"ל דהכא מודה דהא שעבוד הגוף למילוי מקום שווה בבלום] ושקושו לקרקעות ונחלקו בהם קמאי אי נתמעטו מאיסור ריבית דאוי' (יעו"ב ב"י ר"ס קסא), עכ"פ מדרבנן ודאי אסור.

אולם יש לדון להתיר משום שהתמורה הכפולה איננה ניתנת מחמת הזמן אלא מפני הצורך הגדול להיות פנוי בשבת זו, ומוכן עבור כן לשלם כפול, ואף אילו היו מציעים לו שיקדים מלוי מקום של ב' שבתות - עבור מלוי המקום של השבת שנצרך לה היה מסכים.

אבל א"כ כעת שלא הקדים למה לא משלם לו מיידית בהכפלה, אלא שמעדיף לעבוד בתמורה לעבודה מאשר לשלם, ולא הוצה לעבוד כעת ולכן מבקש ששמעון ילוה לו עבודה והוא יעבוד לו בגוון אחר, נמצאת תוספת העבודה אגר נטר, ואסורה ככל אגר נטר שאסורה גם בגוונא שאילו היתה לו אפשרות להקדים את האגר נטר - בכדי ללוות כעת כשנצרך לו - היה מסכים.

יש שהציעו פתרון שיסוכם שהמלוה גם יכין כוס קפה ללוה בערב שבת הפרעון ורק בזה יסיים את פעולתו, שהיא מילוי מקום בתוספת הכנת קפה, והואיל ושכיחות אינה משתלמת אלא לבסוף אין כאן הלואה, כדאשכחן בשומרי שדות (קנע יב) שמוותר להוסיף בשכרם אם ממתנינים עד אחר דישה ע"י שישיינו בדישה. ואף שבעלמא לא משלמים על פעולת הכנת קפה מ"מ הואיל וקצין מהני.

ברם עצה זו לא בריאה, די"ל שהכנת הקפה נחשבת פעולה נפרדת, ואף שכרכם יחד מ"מ ראו המילוי מקום בפנ"ע לתשלום בסופו, כך שההמתנה לתשלום תמורתו עד אחרי הכנת הקפה הוי המתנת זמן, וזה שכך סיכמו לא מהני כשם דבעלמא כל סיכום לשלם מאוחר לא מהני בכדי להגדיר שלא ממתין זמן, דהואיל ומגיד עצם הפעולה מגיע לו תשלום מיד הרי שעצם הסיכום גידרו סיכום להמתין לו זמן, משא"כ סיוע בדישה שפיר הוי המשך לפעולת השמידה דתריירוהו להועיל לתבואת השדה, וצ"ע.

אכן, ישנה אפשרות שייסיע המלוה ללוה בתורת עצימה בתחילת השבת בה הוא פורע למלוה, ונמצא שלא סיים מלאכתו עד סמוך לתחילת פרעון הלוה ואין כאן המתנת זמן, אלא דיל"ע עד כמה יש קשר בין העבודות, וכי גלה הפרש של חמש שנים ביניהם נימא כן, ואולי דוקא באותו החודש דבעלמא הגרילות השלם כל סוף חודש. מאידך גרילות זו היא בעבודות קבועות אף לב ששירות חד פעמי, וצ"ע.

אמנם אם יהיה חכם הרואה את הנולד יוכל להפך את הסדר, שהלוה יהיה מלוה, כלומר שראובן יחליף את שמעון מראש שתי שבתות ובתמורה לכך יחליף שמעון את ראובן שבת אחת, דנמצא שראובן הלוה לשמעון שתיים ושמעון פרע אחד.

מיהו דוקא כה"ג, אבל אם ראובן יחליף את שמעון שבת אחת ואח"כ שמעון ואח"כ שוב ראובן הוי ריבית מוקדמת, שהרי ראובן הקדים לשמעון שבת, ובתמורה לכך שמעון הלוה לראובן שבת וראובן פורע לו שבת אח"כ.

צירוף כלי במנחה

צירוף כלי הכונה שדברים שנמצאים בתוך כלי, הם נחשבים לדבר אחד, מפני שהכלי מצרפם. ודין זה נאמר (חיגיה כ): לדין טומאה, שאם נטמא חלק ממה שבכלי (בקודשים ולא בתרומה), הכל טמא, אע"פ שאינם נוגעים זה בזה. והלכן יבואר האם זה דין דאורייתא או דרבנן, והאם דין זה נאמר גם לענין שאם קמץ מחלק ממה שבכלי זה נחשב שקמץ מהכל, ועל פרטים בדין צירוף כלי.

כ"ד. עשרון שחילקו לשנים והניחו בביסא (-כלי שבוללים

בו את המנחה), ושני החצאים לא נוגעים זה בזה, ונגע טבול יום באחד מהם, רב כהנא אמר ששניהם פסולים, דתנן הכלי **מצרף** מה שבתוכו לקודש ולא תנן הכלי מחברם, ומשמע שא"צ שיגעו זה בזה, (נקט טבול יום משום שאין טומאתו חמורה לעשות ראשון ואח"כ שני, דבטומאה אחרת גם בלי צירוף החצי השני מקבל טומאה מהכלי שקיבל טומאה מהטומאה הראשונה), אמנם אם הניח ביניהם עוד חצי עשרון ונגע בו טבול יום, כיון שהוא אינו צריך לכלי אין הכלי מצרפו ושני החצאים הראשונים הטורים. (ובחיגיה כ"ג): מבואר באחד התירוצים שמדרבנן ועל מה שאין צריך לכלי, ושרב רב כהנא סובר כמו התירוק השני, או שרק בשיירי מנחה שמתחילה היה צריך לכלי, הכלי מצרפו מדרבנן, שלא יצא מקדושתו דקודם קמיצה, אבל הכא מעולם לא היה צריך לכלי. תוד"ה שאין), ואם הושיט טבול יום את ידו לבין שני החצאים ולא נגע על בהם ולא בכלי, טהורים, דאין לך דבר שנטמא מאוירו אלא כלי חרס בלבד.

ואם קמץ מאחד מהם, מסתפק רב כהנא אם צירוף כלי דאורייתא (דכתיב "כף אחת" - הכתוב עשאו לכל מה שבכף לאחת) וזוה מועיל לחצי השני, דהוי צירוף בין לחומרא כגון לטומאה בין לקולא כגון קמיצה, דהוי כאילו הם נוגעים, וקמיצה מעלייתא היא, או שצירוף כלי דרבנן לחומרא ולא לקולא וזה לא מועיל לחצי השני.

בני רבי חי"א (רב כהנא עלה מבבל בימי רבי חי"א, ורבי יוחנן שאל את רב כהנא הרבה מספיקותיו, ושמא עלה כמה פעמים. תוד"ה כ') רצו ללמוד שזה דאורייתא ממה ששתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו, אם יכול לקמוץ מכל אחת כשרה, אע"פ שהחלק המעורב לא נגע בקומץ. רבא דוחה די"ל שהגושים עשויים כמסרק וראשם נוגע זו בזו. ורבא מוכיח שזה דאורייתא ממה שממועטים מ"והרים ממנו בקומצו" שיהיה מחובר ולא בשני כלים, ומשמע שבכלי אחד דומיא דב' כלים שאין נוגעים זה בזה כשר.

אביי דוחה די"ל שבשני כלים פסול היינו כגון קפיזא דקבא - שחקק כלי קטן בתוך כלי גדול אפי' במעורבים למעלה בגודש הכלי, כיון שמלמטה יש הפסק מחיצה ובעינין שיהיו מעורבים באויר הכלי, אבל כלי אחד דומיא דשני כלים כגון עריבת תרנגולים שיש בתוכם מחיצה נמוכה (שאינה מגיעה לשפת הכלי) כדי לחלק בין המים למורסן כשר כיון שזה נוגע באויר הכלי, אבל כשאינם נוגעים ליכא ראייה. תיעבי לך.

חצי עשרון שנטמא מדין צירוף כלי, מסתפק רבי ירמיה אם

הוא מטמא מה שבחוץ ע"י **חיבור מים** (ע"י ניצוק או צינור. רש"י. והתוס' (ד"ה צירוף) כתבו דדבר תימאה הוא לומר שמשקין מחברים אוכלים לקבל טומאה ולטמא אחרים, ועוד שהרי מבואר במשטיין שאפילו לגבי המשקין עצמן ניצוק אינו חיבור לטומאה, אף בטהרות יש משנה כעין דברי רש"י. והא דאיתא התם שעיסה שלשה במי פירות טהורה, שאין לך דבר שמתבר את האוכלין אלא שבעה משקין, דבר תימא הוא לומר שלישת מי פירות אינה מועילה לחבר את הקמח, ושמא לשה לאו דזווקא אלא מיררי במשקין הבאים מזה לזה). ואת"ל שנטמא יש להסתפק אם חצי עשרון שבכלי שנטמא ע"י חיבור מים מטמא את החצי השני ע"י צירוף כלי, או לא דלא מהני צירוף אלא לטומאה שאירעה בתוך הכלי. תיקון.

עשרון שחילקו ונטמא אחד החלקים והניחו לשני החלקים בביסא ואינם נוגעים זה בזה, דזה ודאי שצירוף כלי לא מועיל למה שלא היה בכלי בשעת טומאה, וחזר ונגע **טבול יום** במה שכבר נטמא, מסתפק רבא אם החצי השני נטמא ע"י צירוף כלי, או דאמרינן שבע ליה טומאה ראשונה ואינו מקבל עוד טומאה.

כ"ד: שבע ליה טומאה - סדין טמא מדרס (-ששכב עליו זב)

שעשאו וילון (-קבעו לפני הפתח), טהור מן המדרס ולא יטמא עוד אדם, דכל שאינו עשוי למדרס אינו טמא מדרס, לאפוקי מי שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, (וכתבו התוס' (ד"ה ועשאו) דמיירי דעבד ביה שינוי מעשה (לב"ש שיתפור ולב"ה שיקשור ולר"ע משיקבע), דאין הכלים עולים מטומאתם אלא בשינוי מעשה), אבל הוא טמא מגע מדרס לטמא אוכלין ומשקין כדבר שנגע במדרס, ולרבי יוסי אינו טמא מגע מדרס, ורק אם נגע בז ב זה הוא טמא מגע זב.

הגמ' אומרת שאין ראייה מהא דטמא מגע כשנגע שאין אומרים שבע ליה טומאה, די"ל דאיירי שנגע הזב לפני המדרס, ואח"כ חלה הטומאה השניה לפי שהיא חמורה יותר, ואינו ראייה לב' חלקי עשרון דשניהם טומאה קלה - טומאת אוכלין. והא דאיתא בחולין (קכ"ח): שכזית בשר מאבר מן החי אם חישב עליו ואח"כ חתכו טמא מפני שירדה עליו תורת טומאת אוכלין כשחישב עליו, ולא דאמרינן שבע ליה טומאה לפי שהוא כבד טמא טומאת אבר מן החי החמורה, שאני התם דאיכא נמי חומרא בטומאת אוכלין,

שמעויל לטמא טומאה בפחות מכביצה אוכלין וזה משלמיו לכביצה. תוד"ה כ"י. עוד כתבו התוס' שבטומאה הבאה מעצמה ודאי לא אומרים שבע ליה טומאה.

ומאה שרבי יוסי מודה בשני סדינים מקופלים שמונחים זה על זה, שאם ישב זב על העליון, התחתון טמא גם טומאת מדרס דאפילו ביש עשר מצעות תחתיו כולם נטמאים במדרס, וגם טומאת מגע מדרס משום שנגע בעליון, ונ"מ שאם יעשה מהתחתון וילון ויטהר מן המדרס עדיין יאה טמא טומאת מגע, אין להוכיח שלא אומרים שבע ליה טומאה, דבבת אחת ודאי חלים ב' הטומאות. התוס' (ד"ה בשני) כתבו דמיירי שסדין אחד תלוי למעלה מהשני ויש קצת אויר ביניהם, דאם בם זה על גב זה ממש, אם ישב עליהם הכביד על שניהם בבת אחת, וא"כ העליון נטמא במגע כמו התחתון, ואם הכביד על העליון תחילה, א"כ קודם בתחתון טומאת מגע למדרס.

צירוף כלי בעשרון שנאבד ונמצא - עשרון שחילקו ואבד חצי והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון ושלשתם מונחים בכלי, לרבא אם נטמא האבוד, הראשון מצטרף ונטמא הראשון מחמת זה בצירוף כלי, והחדש לא כיון שלא הופרש ע"מ להצטרף עם האבוד, ואם נטמא החדש, הראשון מצטרף והאבוד לא, ואם נטמא הראשון שניהם מצטרפים. ולאביי בכל גוונא כולם מצטרפים, כיון שהובאו בשביל מנחה אחת. וכן נחלקו לענין **קמיצה**, שלרבא אם קמץ מהאבוד או מהחדש ששירוי ושיירי הראשון נאכלים. ואם קמץ מהראשון שני האחרים לא נאכלים כיון שהקומץ מתיר אלא את החצי שהופרש ממנו ואחד מהחצאים, ואין ידוע איזהו. ולאביי בכל גוונא אינם נאכלים. ומ"מ השיריים של המקום שממנו קמץ נאכלים והקומץ עצמו קרב, ולא אומרים שהקומץ הוא עבור שלשתם ונמצא הקומץ חסר ומעורב בו חולין, דהקומץ תלוי בעדת הכהן, והכהן קומץ רק עבור עשרון.

על איזה דבר הציץ מרצה

אחד שמונת הבגדי כהונה שלבש וקח גדול היה הציץ, עליו נאמר (שמות כ"ח) "ועשית ציץ זהב טהור וכו' והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים" וכו', והיינו שהציץ מרצה על אחד מפסולי הקדשים, והתורה לא כתבה במפורש באיזה פסול מדובר, וחז"ל דרשו שהכונה דזווקא לעוון טומאה באופנים מסויימים, וכדלהלן.

כ"ה. קומץ שנטמא והקריבו, הציץ מרצה והמנחה כשרה והשיריים נאכלים. אבל קומץ שיצא והקריבו, אין הציץ מרצה. דהא דכתיב "ונשא אהרן את עוון הקדשים" היינו עוון טומאה, הואיל ויש בה צד קל שהותרה מכללה בצייבור דכתיב "במעודו" אפילו בטומאה. ולא עוון פיגול, דכתיב ביה "לא יחשב". ולא עוון נותר (מחשבה לאוכלו חוץ לזמנו. תוד"ה אם), דכתיב ביה "לא ירצה". ולא עוון בעל מום אע"פ שהותר מכללו בעופות, דכתיב ביה "לא ירצה", וכן כתיב "כי לא לרצון יהיה לכם". ולא עוון יוצא אע"פ שהותר מכללו בבמה גיוב וגבעון שאין שם קלעים, דכתיב "לרצון להם לפני ד' ", ויוצא אינו לפני ד'. ולא עוון שמאל שלכתחילה בעינין עבודה בימין, אע"פ שהותר מכללו ביוה"כ שנטול את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, דמשמע קרא דמיירי במקום שיש בו עוון לכתחילה שנדחה מפני כבוד הציבור, וביחוד הציץ מרצה, ואילו יוה"כ הכשירו בשמאל ואין בזה שום עוון. ולרב אשי שמאל מתמעט מ"עוון הקדשים" ולא עוון התלוי במקדישים - הכתנים שחייבים לקדש את הקומץ בימין.

הותר מכללו בפסולים הנ"ל- כתבו התוס' (ד"ה הא) דאף שלא משכחת לה מידי דמלתוקם ביה קרא אלא בטומאה, מ"מ הוצרכה הברייתא לומר שהותרה מכללה, (וכן בדברים האחרים), משום דכתיב "לרצון להם" דמשמע דבר שהוא לרצון במקום אחר. ופיגול הותר מכללו בבמה, דלא שייך שם מחשבת חוץ למקומו, ואגב פיגול נקט נותר, אי נמי הותר מכללו בראשו של מזבח, דאיכא למ"ד אין לינה מועלת שם, ולמ"ד לינה מועלת שם יש ללמוד נותר עון מריצוי ציץ, וה"ה פיגול. ועוד יש לפרש דנתור הותר מכללו במנחת כתנים ומנחת כהן משקי קומץ וכל דבר שאין לו מתירין דאין חייבין עליו משום פיגול, ואפי' פסולא נראה דליכא.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ואימא עון שמאל) שהגרמא לא אמרה ששמאל הותרה מכללה בהולכת אברים לכבש, שמולין רגל של ימין בשמאלו, משום דאין זו עבודה המעקבת כפרה, ומהאי טעמא נמי לא פריך מעון לילה שהותר לאיברים ופדרים.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ואימא עון בעל מום) שהגרמא לא אמרה שעון טריפה הותר במליקה, דאמרינן עון קדשים וקח עון חולין לאפוקי טריפות דשרי בחולין. והא דלא חשיב עון אונן שהותר מכללו אצל כהן גדול, לרב אשי דמשני לעיל עון קדשים ולא עון מקדישין ניחא, אלא לאביי קשיא, ושמא אית להו דהדיד. והא דלא פריך ואימא עון ממוחסר זמן כגון תוך ח' שהותר מכללו בעופות, דבני יונה כשירין משיעלעו דם (חולין כ"ב), דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה" היא קודם לא ירצה. אף קשה מעוון אותו ואת בנו שהותר מכללו בעופות. ולפי מה שנבאר דבעינין עון קדשים ולא עון חולין ניחא, ועוד דאמרינן (חולין פ): דכל הפסולין ששבשו ושה הרי הם בלא ירצה.

מתי הציץ מרצה על דם שנטמא וזרקו-

דם שנטמא וזרקו, **בעכו"ם** שנודרים נדרים ונדבות כישראל לא הורצה בין בשוגג שלא ידע שקרבנות מקבלים טומאה, בין במזיד, בין באונס, בין ברצון, דכתיב "לרצון להם" ולא לעכו"ם.

ולגבי ישראל יש בזה סתירה בברייתות, בברייתא אחת מבואר שבשוגג הורצה במזיד לא הורצה, ובקרבנות צייבור אף

להצטרפות: **073-3678617** | office@osher-b.org

במזיד הורצה. ובברייתא אחרת מבואר שהציץ מרצה על דם או בשר או חלב שנטמא, בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, בין ביחיד בין בציבור.

כ"ה: רב יוסף מתרץ שזו מחלוקת רבי יוסי ורבנן, דכמו שמצינו לענין טומאה שרלבנן אם תרם מן הטמא על הטהור, בשוגג תרומתו תרומה דתיב "ולא תשאו עליו תשא" אם אינו קדוש נשיאות חטא למה, מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה, (ומירי דווקא בחיה לו שעת הכושר, שלא נטמא בתחילת תלישתו, שאם תלשו אדם טמא כשעדיין משקה טופח עליו אין תרומתו תרומה, כמבואר בפסחים ל"ג. תוד"ה בשוגג), ובמזיד קנסו חכמים שאין תרומתו תרומה, ויש מ"ד דהיינו שאינו מתקן השיריים, אבל התרומה חלה. (ואף שבתורם מן הרעה על היפה במזיד תרומתו תרומה, שאני הכא שאינו ראוי כלל. תוד"ה במזיד), ולרבי יוסי אף במזיד תרומתו תרומה, וה"ה שנחלקו לענין קרבנות בטומאה אם קנסו במזיד או לא.

הגמ' שואלת שהרי שיטת רבי יוסי שאין הציץ מרצה על האכילות להכשיר את האכילה, (ורק על העולין הציץ מרצה. רש"י. והתוס' ד"ה דמרצה) כתבו שגם על זה יש מחלוקת), ורק לר"א הציץ מרצה על האכילות. ואין להפוך את השיטות, שהרי מבואר בברייתא אחרת שר"א הוא זה שסובר שהציץ מרצה על האכילות. (הברייתא תובא להלן).

רב חסדא מתרץ את הסתירה בברייתות, שרלבנן הציץ מרצה רק בשוגג, ולר"א הציץ מרצה בכל גוונא, וכמו שמצינו שלר"א התורם מן הטמא על הטהור אף במזיד תרומתו תרומה, ואף שאין להוכיח מתרומה לקדשים שהם חמורים יותר מתרומה, מ"מ כיון שאין תנא אחר שהברייתא כדבריו בהכרח שזה דעת ר"א.

רבינא מתרץ שכוונת הברייתא השניה שאין נ"מ אם הבשר נטמא בשוגג או במזיד, אבל לענין זריקת דם טמא ודאי רק בשוגג הורצה.

ורב שילא מתרץ שכוונת הברייתא השניה שאין נ"מ אם זרק בשוגג או במזיד, אבל לענין הטומאה ודאי רק בשוגג הורצה.

בשר שנטמא ונפסל, האם חייבים עליו משום טומאה-
בשר שנטמא לפני זריקת הדם, אין חייבים עליו משום טומאה, דכתיב "כל טהור יאכל בשר" "והנפש אשר תאכל וכו' וטומאתו עליו ונכרתה", לומר שרק בשר הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה. ואין לומר שבשר שאינו נאכל לטהורים, כגון לן ויוצא לאחר זריקה שאע"פ שניתר בזריקה עכשיו אירע בו פסול, אין חייבים עליו משום טומאה, דכתיב "אשר לד' לרבותם, (והיינו כר"א שאין זריקה מועילה ליוצא להיותו קרבן כשר, כדאמר (מעילה ו:)) שבשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת הדם מועלין בו אפילו לאחר זריקה, ומכאן מבואר שפדנתו שהציץ מרצה על האכילות). אבל פיגול לא מתרבה מפסות זו אלא מתמעט מ"מזבח השלמים". דעדיף לרבות לן ויוצא שהיתה להם שעת הכושר בשעת זריקה, ולהוציא פיגול שלא היתה לו שעת הכושר.

כ"ו. מנחה שנטמאו או נשרפו או אבדו שייריה, לר"א דאמר (פסחים ע"ז.) שזורקים את הדם אע"פ שאין בשר, ה"ה מנחה שאין קומץ כשרה להקטיר את הקומץ, ולרבי יהושע דאמר (שם) אם אין בשר אין דם פסולה. ורב אמר שאם נטמאו או נשרפו או אבדו רק חלק משייריה, מודה רבי יהושע שהמנחה כשרה, וכדאמר רבי יהושע כל זבח שנשאר כזית בשר או חלב זורק את הדם, דכתיב "זורק הכהן את הדם וכו' והקטיר החלב" אלמא משים חלב זורק את הדם, וה"ה אם נשארו יותרת ושתי כליות, דכתיב "לריח ניחוח לד' " כל שאתה מעלה לריח ניחוח לד', וחצי זית בשר וחצי זית חלב אין מצטרפים דאין אכילה והקטרה מצטרפים, אלא רק בעולה מפני שכולה כליל, ואם נשארה רק המנחת נסכים אינו זורק את דם הקרבן, דכתיב "חלב" (ואינו נצרך לגופיה, דאיכא למילף מ"ריח ניחוח") למעט מנחה.

הנחת הקומץ בכלי שרת

מלבד הנחת המנחה כולה בכלי שרת בזמן המדידה והבליה, שזה מקדש את המנחה בקדושת הגוף, מניחים את הקומץ בפני עצמו בכלי שרת לקדשו, ועובדה זו מקבילה לקבלת הדם בזבחים (הקמיצה כנגד שחיטה, ואח"כ עושים הולכה, וההקטרה היא כנגד הזריקה), אמנם לדעת ר"ש י"א שאין מניחים את הקומץ בכלי שרת, וכדלהלן.

קומץ שלא הניחו בכלי שרת, לת"ק פסול, ור"ש מכשיר, אמנם בתחילת המנחה לכו"ע טעונה כלי שרת, כדאייתא לקמן צ"ו.

י"מ דטעמא דר"ש דכתיב "קודש קדשים היא כחטאת וכאשם", לומר שאם בא לעובדה להקטרת הקומץ שזה כנגד זריקה ביד בלי לקדש בכלי עובדה בימין כחטאת שזריקתה באצבע ימנית, אבל בכלי כשר אף בשמאל כאשם שזריקתו בכלי ולא ביד, דס"ל לר"ש שזריקה כשרה בשמאל, דהיכא דכתיב כהונה ולא כתיב אצבע א"צ ימין לר"ש.

ואין להקשות לפי זה מהא דתנן שקומץ (וקטורת ולבונה והקטר חלבים ואברים ועצים של המערכה) שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל כשר, די"ל דלצדדים קתני, ביד היינו בימין, ובכלי אפשר גם בשמאל. וכתבו התוס' ד"ה הקטר) שהברייתא שמכשירה הקטר חלבים ואברים בשמאל היא כר"ש, אבל לרבנן בעי ימין. אי נמי אפילו לרבנן זה כשר, כמו הולכת אברים לכבש.

וי"מ דטעמא דר"ש משום שכבר קמצו מכלי שרת, ולכן יכול להעלותו אפי' בהמיינו (-אבנט) או במקידה של חרס.

שיטת רב נחמן בר יצחק שגם לר"ש הקומץ טעון קידוש בכלי ולא הכשיר ר"ש אלא להעלותו ולהקטירו ביד אחר שנתקדש בכלי.

כ"ז: הגמ' דוחה את דבריו מדאייתא בברייתא בשם רבי אלעזר ור"ש שאם קמץ בימין ונתן את הקומץ בשמאל חיזיר לימין, (ולרבנן לא מועיל להחזירו לימין ופסול), אבל אם כשהקומץ היה בשמאלו חישב לאכול או להקטיר בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו, פסול ואין בו כרת, דאין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ושמאל בלא כלי פסול אף לר"ש, אבל בימין אם חשב מחשבת חוץ לזמנו, הוי פיגול ויש בו כרת. ומזה שמועיל לר"ש להחזירו לימין מבואר שלר"ש הקומץ אינו טעון מתן כלי, דאם היה טעון מתן כלי, כיון שהעבירו לשמאל הוי כדם שנשפך מן הצואר ואספו שהוא פסול, אבל אם נשפך מן הכלי ואספו כשר, ואי קומץ אינו טעון קידוש כלי היה כשר כמו בנשפך הדם מן הכלי.

הקטיר את הקומץ בב' פעמים, כשרה. ואם הקטירו ביותר מב' פעמים, לרבי יוחנן כשר, דס"ל יש קומץ פחות משתי זיתים ואפ"ה המשנה מכשירה להקטירו בפעמיים, וא"כ יש הקטרה פחותה מכזית, (ואף שאם לא נשתירי כזית חלב אינו זורק את הדם, שאני הכא שבין שיש קומץ פחות משני זיתים, והתורה ריבתה חצי קומץ, א"כ יש הקטרה פחות מכזית. אמנם בהקטר שומשום מודה רבי יוחנן, כיון שאין דרך הקטרה בכך. תוד"ה יש). ולרבי יהושע בן לוי פסול, דס"ל שאין קומץ פחות מב' זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית.

ממתי הקומץ מתיר את השיריים באכילה-

לרבי חנינא הקומץ מתיר את השיריים באכילה (וה"ה באימורים המתירים את הבשר באכילה. תוד"ה קומץ) כבר משמשלה בו האור במקצתו, ולרבי יוחנן משתצית האור ברובו, דכתיב "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ נמי כתיב "והקטיר" הלכך בעינן קיטור.

ואמנם מודה רבי יוחנן בהא דאייתא בברייתא שדברים שדרכם ליקרב ביום (-כל הקרבנות, דכתיב "ביום צוותו", חוץ מאברי עולה דכתיב "על מוקדה וכו' כל הלילה"), כגון קומץ ולבונה וקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים (הבאה עם הקרבן, אבל בבאה בפני עצמה כשרה בלילה), מעלן ומקטירים עם (-קידם) בוא השמש, דכתיב "זאת תורת העולה" ריבה, ואע"פ שלא תצית האור ברובו ביום וא"כ היה להם להפסל בשקיעת החמה, דלקלוט במזבח שלא יפסל בלינה א"צ רובו, ורק להתיר את השיריים שבשביל זה צריך 'הקטרה' בעינן רובו. ואף שאין להקריב קרבנות אחרי התמיד, שמא כיון שנקמצו קידם והקמיצה התיירתם, הוי כאברים שנתותרו, ומנחת כהנים וכהן משיח אע"פ שאין בהם קמיצה יש בהם קידוש כלי דחשיב כמתירין. תוד"ה אלא).

ויש גורסים בברייתא 'מבוא השמש' ומיירי בפוקעין ונפלים מעל המזבח, דאתם מעלה כל הלילה, ולפי זה צריך למחוק מהברייתא קטורת, דאין מחזירים עיכולי קטורת למזבח (אפילו קרטין שלמים וחשובים שבה, דכתיב "אשר תאכל האש (קיי ביה תעוכל) את העולה על המזבח" – עיכולי עולה אתה מחזיר ולא עיכולי קטורת).

דברים שדרכם ליקרב בלילה כגון אברים ופדרים מעלן ומקטירים מבוא השמש -אחר שבא השמש, ומתעכלים והולכים כל הלילה.

ספיקות בדין הקטרה "על האש"-

קומץ או אברים שסידרם ומעליו סידר את עצי המערכה, אי דרך הקטרה בכך או לא. תיקו.

אברים שסידרם בצידי המערכה, למ"ד "על" ממש לא מהני, ולמ"ד "על" בסמוך יש להסתפק אי מהני, או שכמו ש"על המזבח" הוא דווקא, ה"ה "על העצים".

אלו דברים פסולים אם חסר כל שהוא

כ"ז. קומץ דכתיב ב' פעמים "מלוא קומצו".

עשרון סולת דכתיב "מסלתה".

היין (שלישית ההין לאיל רובעיית ההין לכבש וחצי ההין לפר) דכתיב "ככה".

השמן של מנחת נסכים ששיעורו כשיעור היין, דכתיב "ככה", ושל מנחת נדבה ששיעורו לוג, דכתיב "ומשמנה".

אלו דברים מעכבים זה את זה

הגמרא י"ח. (והלאה) מבארת בארוכה אלו דברים במנחה הם לעיובא, ואלו דברים אינם לעיובא, וכאן המשנה מביאה שני דברים במנחה שמעכבים זה את זה, ואגב דינים אלו מביאה המשנה עוד הרבה דינים שמעכבים זה את זה, והגמרא מבארת דינים אלו, ומרחיבה בעוד פרטי דינים בדינים שהמשנה מזכירה, ובעיקר מארכה הגמרא בדיני תניבת סת"ם, תפילין, וציצית, שדיניהם לא נתבארו במסכתות אחרות, ובדף נ: הגמרא חוזרת לדיני מנחות.

השמן והסולת מעכבים זה את זה דכתיב "מסלתה ומשמנה" דמשמע שיהיו שניהם, ו**כתיב "מגרשה ומשמנה"** שיהיו שניהם, וגרש וסולת חד הוא אלא שגרש הוא במנחת ביכורים וסולת בשאר המנחות, ושנה הכתוב לעכב. וכתבו התוס' ד"ה מסלתה) שרק לגבי מעכבים זה את זה בעינן שנה הכתוב לעכב, ולא לגבי עיכוב הדבר עצמו כשחסר.

הקומץ והלבונה מעכבים זה את זה דכתיב "על כל לבונתה", ו**כתיב "ואת כל הלבונה אשר על המנחה"** שנה הכתוב לעכב.

שני שעירי יוה"כ מעכבים זה את זה דכתיב "חוקה".

שני כבשי עצרת מעכבים זה את זה דכתיב "יהיו".

שתי חלות דעצרת מעכבים זה את זה דכתיב "תהיינה".

שני סדרים דלחם הפנים מעכבים זה את זה דכתיב "חוקה".

שני בזיכין מעכבים זה את זה דכתיב "חוקה".

סדרים ובזיכים מעכבים זה את זה דכתיב "חוקה".

שני מינים שבנזיר חלות ורקיקים מעכבים זה את זה דכתיב "כן יעשה".

ג' מינים שבפרה עץ ארז ואזוב ושני תולעת מעכבים זה את זה דכתיב "חוקה".

ד' מינים שבמצורע כנ"ל וכן ציפירים מעכבים זה את זה דכתיב "זאת תהיה". וכתבו התוס' ד"ה ארבעה) דלא חשיב מים חיים, מפני שהיה מערב בהם את הדם. ולא חשיב הזאות דמצורע שהן מעכבו זו את זו, דתנא ושייר, דשייר נמי פרים ואילים דתג דכתיב בהו כמשפט לעכב, ואיכא טובא.

ד' מיני לחם שבתודה מעכבים זה את זה דאיתקש לניזיר.

ד' מינים שבלולב מעכבים זה את זה דכתיב "ולקחתם" - לקיחה תמה ארבעתם כאחד. וכתבו התוס' ד"ה ולקחתם) ש"י"מ שביים ב' סגי באחד מד' מינים, ומנרבן על נטילת לולב, כמו אתרוג חסר דשרי בשאר ימים ואינו פסול אלא ביום הראשון. והתוס' מוכיחים שבכל הימים בעינן דווקא ד' מינים, ורק לקיחה תמה שאמרה על המינים עצמם, וכן "לכם" שממעט גזול ושאלו, נאמר רק על היום הראשון.

ז' הזאות שבפרה מעכבים זה את זה דכתיב חוקה.

ז' הזאות שעל בין הבדים ביוה"כ **ושעל הפרוכת ושעל מזבח הזהב** מעכבים זה את זה בין ביוה"כ בין של פר העלם דבר ופר כהן משיח, דכתיב "חוקה".

ז' הזאות של פר כהן משיח ושל פר העלם דבר של ציבור ושל שעירי עבודת כוכבים מעכבים זה את זה דכתיב "ועשה לפר כאשר עשה לפר", וכן ד' מתנות של מזבח הפנימי מעכבות, אע"פ ששאר ד' מתנות דמזבח החיצון אינן מעכבות ורק מתנה אחת מעכבת, דכתיב "כן יעשה".

האם ד' מינים שבלולב צריכים אגד- לרב חנן בר רבא ד' מינים מעכבים רק אם אין לו, אבל אין מעכבים אם יש לו את כולם (אלא שלא אגדם יחד. רש"י ור"ת, ושיטת בה"ג (תוד"ה לא שנו) שגם אם כולם לפניו ונטלם בזה אחר זה יצא, אמנם כתבו התוס' שגם לדבריו צריך לאגדם משום "זה קלי ונאנהו" וכדלהלן). ובברייתא איתא שב' מינים אתרוג ותמרים עושים פירות וב' מינים אין עושים פירות, ואין יוצא יד"ח עד שיאגדם יחד (וכן ישראל בתפילת תענית צריכים להיות באגודה אחת צדיקים ורשעים, דומיא דעושים ואין עושים פירות), והגמ' מביאה שנחלקו בזה תנאים, שלת"ק לולב כשר בלי אגד, ולרבי יהודה כשר רק ע"י אגד, ונחלקו אם לומדים גזירה שוה 'קיחה קיחה' מאגודת אזוב או לא. וגם לרבנן שאגד אינו מעכב מ"מ מצוה לאוגדו משום "זה קלי ונאוהו".

הזאות שלא לשמן או שאינם מכוונות

מלבד דיני הזאה שמצינו ברוב הקרבנות שזיזים מדמם על המזבח החיצון, שזו אחת מהעבודות העיקריות שבקרבן, מצינו סוגי הזאות נוספים, בתוך ההיכל, או בפרה אדומה מוחץ למזנה כנגד פתח אהל מועד, ובמצורע מזים עליו מהשמן, ולהלן יבואר שהאם יש בהזאות אלו פסול שלא לשמה, והאם צורת הזאתם מעכבת, ואגב זה יבואר בגמרא להיכן מותר לטהורים ולטמאים להכנס במקדש, ומה העונש למי שנכנס למקום שאסור לו להכנס.

כ"ז: הזאות שבפנים כגון של יוה"כ ופר כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודת כוכבים, ו**שבמצורע** בשער נקנור משמן של מצורע, אם הזהו שלא לשמן פסולות, (במצורע הכונה רק שלא עלו לו לשם חובה להכשירו בקדשים וכדלהלן), ואם אינם מכוונות כנגד פתחו של היכל כשרות.

ז' הזאות שבפרה אם הזה שלא לשמן פסולות, ואם אינם מכוונות בברייתא אחת מבואר שהם פסולות דכתיב בה "אל נוכח" וכתיב בה "חוקה", ובברייתא אחרת מבואר שהם כשרות.

רב חסדא מתרץ שנחלקו בזה רבי יהודה ורבנן, שלרבי יהודה כיון דכתיב "וזהו אַל נוכח פני אהל מועד" זה דווקא, ד"אל" היינו דווקא, ולרבנן "אל" לאו דווקא, וכדלהלן.

איסור ועונש על כניסה להיכל ולקודש הקדשים - טמא או טבול יום או מחוסר כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייבים חטאת, ובמזיד ענושים כרת, דכל זמן שלא הביא כפרתו לא יצא מידי טומאתו, וטהורים שנכנסו למקום שאסור להם להכנס מעבר ל"א אמה בעזרה שהם מקום דריסת רגלי ישראל, אם נכנסו להיכל לוקים ארבעים דכתיב "ואל יבוא בכל עת אל הקודש", (וכתבו התוס' (ד"ה להיכל) שמותר להננים להכנס להכל לצורך עבודה, כגון להשתחווית). ואם נכנסו "מבית לפרוכת" לפני ולפנים או "אל פני הכפורת" שהלך בקודש הקדשים עד לפני הארון חייבים מיתה. ולרבי יהודה "מבית לפרוכת" לוקים ארבעים, ורק "אל פני הכפורת" שהלך עד לפני הארון חייבים מיתה.

ונחלקו בהא דכתיב "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות" – על מה נאמר ולא ימות, וכדלהלן.

רבנן סוברים שהנכנס "אל הקודש" עובר ב"אל יבוא", ו'מבית לפרוכת אל פני הכפורת' ב"לא ימות", דאי כדאמר רבי יהודה שגם "מבית לפרוכת" אינו אלא בלאו, לכתוב קרא לאו בבא אל הקודש ומיתה בבא אל פני הכפורת ולא לכתוב "מבית לפרוכת", ונלמד לאו במבית לפרוכת בק"ו מאל הקודש, דאם הנכנס להיכל בלאו, דהיכל נקרא קודש דכתיב "והבידילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", כ"ש שהנכנס מבית לפרוכת בלאו. והא דאיצטריך קרא "אל פני הכפורת" אף שאפשר ללמוד זאת מ"מבית לפרוכת", זה בא למעט בא בדרך משופש (-משושב), שחתר החומה של לפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס, ולא נכנס בפתח שבמזרח שיהא פניו למערב. א"נ נכנס בפתח וצימד באלכסון והלך לצדדים, דאינו חייב משום דבעינן "אל פני" - שיהו פנים אל פנים מזרחיים של כפורת. והתוס' (ד"ה למעוטי) מבארים שדרך משופש הכונה דרך לול שהיה אחורי בית הכפורת. עוד כתבו שאף שטמא שנכנס דרך הגג ממועט מ"ואל יבוא" דמשמע דרך כיאה, מיירי התם כשפיחת התקרה, אבל כאן נכנס דרך לול שהיה בעלית בית קודש הקדשים שבו היו משלשלים את האומנים בתיובת, שזה דרך ביאה), דמדיכתיב "על פני הכפורת קדמה" לומדים שכל מקום שנאמר "פניי" הכונה כשפניו למזרח.

ולרבי יהודה עדיין "אל" מיותר, ולומדים מזה שרק "אל פני הכפורת" חייב מיתה.

רב יוסף שואל שאם "אל" דווקא, א"כ איך הזו במקדש שני שלא היו שם ארון וכפורת שגזנם יאשיהו, והא כתיב "על פני הכפורת", ואם "אל" זה דווקא גם "על" זה דווקא. ורבה בר עולא מתרץ דמדכתיב "וכפר את מקדש הקודש" לומדים שמוספיק מקום המיוחד לקודש שמוזה למקום הארון אפילו אין ארון.

כ"ח. **רבא מתרץ** ששתי הברייתות כרבנן, אלא שאם הזה למערב כשר אע"פ שלא הזה ממש כנגד הפתח, אבל אם הזה לצפון ודרום פסול.

עוד יש סתירה בברייתות בענין הזאות מצורע שלא לשמן אם כשרות או פסולות. רב יוסף מתרץ שרבי אליעזר שמקיש חטאת לאשם ופוסל אפילו באשם של מצורע בשלא לשמה, מוקיש גם את הלוג לאשם, ולכן פסול, אבל לרבנן שלא מוקישים כשר. ורבא שואל שהרי דבר שנלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ולכן מתרץ רבא ששתי הברייתות כרבנן, וכשר היינו שהקרבן כשר להכשיר שיירי הלוג באכילה, אך הוא פסול לענין להרצות לבעלים לעלות לשם חובה ולהתירו בקהל.

מנורת הזהב שבמקדש

להלן יבואר אלו מדיני המנורה מעכבים זה את זה, וממה אפשר לעשות את המנורה, גובה המנורה, גביעה כפתוריה ופרחיה, ואין ידע משה רבינו כיצד לעשות את המנורה.

ז' קני מנורה (דכתיב "ששה קנים יוצאים מצידיה", והמנורה עצמה באמצע) מעכבים זה את זה, דכתיב "כפתוריהם וקונותם ממנה יהיו". הקשו התוס' (ד"ה שבגה) אמאי לא חשיב גביעיים כפתורים ופרחים מעכבים זה את זה. ושמא מפני שאינם נעשים אלא מזהב, והמשנה עוסקת בדברים הנעשים מכל מיני מתכות.

ז' נרות המנורה שהיו בראש כל קנה נר אחד כעין בוך ושם נותנים את השמן והפתילות, מעכבים זה את זה.

אלו מדיני המנורה הם לעיכובא- המנורה היתה עשויה מזהב, ומיחידה אחת שהיה לוקח חתיכה שלמה ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה, ואם עשאה מגרוטאות (-זהב שבור) פסולה, אבל

אם עשאה משאר מתכות כשרה. דגבי חתיכות כתיב "יהיו" וכתיב פעמיים מקשה, אבל שאר מיני מתכות איתרבו מ"ותיעשה", ואף דכתיב פעמיים זהב, הא איתרבי מ"ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה" שאם אינה באה מזהב אינה באה דווקא מככר ואינה באה (-אינה צריכה לבוא) עם גביעים כפתורים ופרחים, אמנם קנים באים גם באינה באה מזהב, דאל"כ אינה מנורה אלא פמוט (-מנורה קטנה). וכן אם אינה באה מזהב אינה באה מקשה. ו"מקשה" דסיפא בא למעט שחצוצרות דכתיב "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם והיו לך" וגו' שלא עשאם מקשה כשירות, דכתיב במנורה "מקשה היא" ולא חצוצרות. אמנם כסף מעכב בחצוצרות, דכתיב כסף והויה –"שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם והיו לך". וכתבו התוס' (ד"ה חצוצרות) שדווקא חצוצרות הכהנים היו מכסף, אבל של הלויים היו מקרני בהמה.

כ"ח: כל הכלים שעשה משה כשרים אף לדורות, חוץ מהחצוצרות דכתיב בהם ב' פעמים "לך", אבל גבי ארון כיון שכתוב רק פעם אחת "לך" כשר לדורות, ו"לך" בחצוצרות י"א דהיינו משלך ולא משל ציבור, וי"א כביכול שאם היה אפשר להפטר ציבור בשל יחיד בשלך אני רוצה יותר משלהם.

דין מנורה שלא נעשתה מזהב-

מנורה שעשאה מכסף כשרה, ואם עשאה מבעץ (-בדיל), או מאבר או מגיסטרון, רבי פוסל, ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר, אבל אם עשאה מעץ או עצם או זכוכית פסול. דנחלקו אם דורשים מכלל ופרט דבעינן כעין הפרט (דכתיב "ועשית מנורת ככל) זהב טהור (-פרט) מקשה תיעשה (מכל מקום, חזר וכלל)", שצריך מתכת, או שצריך דבר חשוב.

לרב יוסף רבי יוסי ברבי יהודה מכשיר אף מנורת עץ, וכן איתא בברייתא אחרת, ורבי פוסל מנורת עץ, ונחלקו בהא דכתיב "ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה" רבי דורש כלל ופרט וכלל, וצריך של מתכת כעין הפרט, ורבי יוסי ברבי יהודה דורש רבוי ומיעוט ורבוי, דריבה כל מילי ומיעט חרס שהוא פחות שבכלים ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם.

וכן לענין האיסור לעשות כתבנית ההיכל דומה לו באורך רוחב וקומה, והכלים, אסור לעשות אכסדרא שאין לה מחיצה רביעית (כמו האולם. רש"י. והתוס' (ד"ה אכסדרא) כתבו שאף שלאולם היו ד' מחיצות, כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, זה נראה כפרוץ מצד אחד, ודומה לאכסדרא) כנגד האולם שהיה החובב עשרים וגובהו ארבעים, או חצר כנגד העזרה, או דמות מנורה של ז' קנים אפי' היא של שאר מיני מתכות, ורבי יוסי ברבי יהודה אוסר גם מעץ, שהרי מלכי חשמנואי עשו מעץ, ולרבנן עשו שפודים מברזל (ללא גביעים כפתורים ופרחים) וחיופו בעבץ (-בדיל), וכשהעשירו עשו מכסף, וכשחזרו ושהעשירו עשו מזהב, אבל יכול לעשות של ה' או ח' קנים.

גובהה של מנורה י"ח טפחים, וכדלהלן: הרגלים והפרח (- ציורים שחוקקים צורפי זהב בעומק במנורות ובכלים) ג' טפחים, וב' חלק בלא שום צורה, וטפח שבו גביע וכפתור ופרח (לרש"י מצד אחד היה גביע ועומד שני כפתור ומצד שלישי פרה. והתוס' (ד"ה טפח) [סוברים שהיו זה מעל זה, ולכן] הקשו למה היו אלו משונים משאר גביעים כפתורים ופרחים שהיה לכל אחד טפח), וב' חלק, וטפח כפתור, וב' קנים יוצאים מהכפתור לשני הצדדים ועולים כנגד גובה המנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור שגם ממנו יוצאים ב' קנים וכנ"ל, וטפח חלק, ואח"כ עוד טפח כפתור שגם ממנו יוצאים ב' קנים וכנ"ל, וב' טפחים חלק, וג' טפחים שבהם ג' גביעיים וכפתור ופרח.

הגביעיים דומים לכוסות מאלכסנדראי של מצרים שהם ארוכים וצרים, כפתורים דומים לתפוחים מכרתי, פרחים דומים לפרחי עמודים -ציורים שמציירים בעמודים.

היו במנורה כ"ב גביעיים, דכתיב "ובמנורה ארבעה גביעיים, ובכל קנה היו "שלשה גביעיים משוקדים בקנה האחד". וכן היו בה י"א כפתורים, בקנה האמצעי היו שתיים, ועוד אחד בכל יציאת שני קנים הרי חמשה, ובכל קנה היה כפתור אחד דכתיב "בקנה האחד כפתור ופרח". וכן היו בה בקנה האמצעי היו שני פרחים, ועוד אחד דכתיב "עד ירכה עד פרחה", ועוד פרח בכל קנה.

אם חסר גביע או כפתור או פרח המנורה פסולה.

כ"ט. היתה אבן לפני המנורה ובה ג' מעלות שעליה היה הכהן עומד ומיטיב את הנרות.

מנורות הזהב שעשה שלמה המלך כילו את כל הזהב הסגור (- שכשמוכרים אותו נסגרות כל החנויות שמוכרות זהב) שהיה לו, (וזה הכונה "מיכלות זהב" מלשון כילוי. ואמנם זהב שאינו סגור נשאר לשלמה דכתיב "וכל כלי משקה המלך שלמה זהב וכו' כי אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה" ומבואר שהיה עשיר), מפני שעשה שלמה עשר מנורות, והביא לכל אחד אלף ככר

זהב, והכניסוהו אלף פעמים לכור עד שנשאר רק ככר. ומה שמצנינו שהיה מעשה שמנורת בית המקדש היתה יתירה דינר והיו צריכים להכניסה פ' פעמים כדי לחסרה אותו דינר, היינו כיון שבימי שלמה כבר נחסרה הרבה לפיכך עכשיו לא נחסרה אלא דינר.

על המנורה הטהורה - היינו שהראה למשה את מעשיה משמים שהוא מקום טהרה, דירדו מן השמים ארון ושלחן ומנורה של אש, ועל זה נאמר למשה "וראה ועשה כתבניתם" דמשמעו שהראהו כמותם, (ואילו על המשכן כתיב "כמשפטו" דמשמעו שהלכותיו נאמרו לו. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שאף דכתיב גבי משכן "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", כיון דלא כתיב "בהר" לא משמעו שהראהו למשה על החר). ובברייתא איתא שהיה גבריאל חגור כמין פסיקיא (-כדרך שחוגרים האומנים כשרוצים לעשות מלאכה כדי שבגדיהם לא יגרו) והראה למשה את מעשה המנורה, (וכן קידוש החודש שבזמן המולד הלבנה נראית רק מעט ואינה ניכרת, וכדמצנינו ששואלים את העדים הכזה ראיתם או כזה, ושרצים איזה טמא ואיזה טהור היו קשים למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, וי"א אף הלכות שחיטה היכן שוחטים. וכתבו התוס' (ד"ה שלשה) דהא דאיתא (חולין מ"ב.) שתפס הקב"ה כל מין ומין והראה לו למשה ואמרו לו זאת אכול וזאת לא תאכל, לא חשיב הכא אלא היכא דכתיב "זה". והא דלא חשיב מחצית השתל דכתיב "זה יתנו" ואמרינן כמין מטבע של אם הראהו למשה, משום דהתם לא שייך לומר נתקשה, דאין לו לדעת כלל אם לא היה מראהו). אין לומר ש"על המנורה הטהורה" היינו שהיא מקבלת טומאה, כמו שאנו מפרשים לגבי השלחן דכתיב ביה "על השלחן הטהור", דבשלמא גבי שלחן צריך ללמדנו שהוא מקבל טומאה, דכלי עץ העשוי לנחת (-שאינו מיטלטל) אינו מקבל טומאה, ובא הפסוק ללמד שהיו מגביהים ומראים אותו לעולי רגלים וא"כ הוא מיטלטל, שיראו חיבתם לפני המקום, דנס נעשה בלחם הפנים שהיה חם ביום סילוקו כיום סידורו, (ולמ"ד צ"ה): אין תנור מקדש]דס"ל שהיו אופים את הלחם מערב שבת ומסדרים אותו רק בשבת[הכונה שהיה רך בשעת סילוקו כבשעת סידורו. תוד"ה סילוקו), אבל במנורה א"צ ללמדנו שהיא מקבלת טומאה, דהא כלי מתכות מקבלים טומאה.

עיקר דיני כתיבת סת"ם (ספר תורה תפילין ומזוזות), והלכות תפילין צייצית ומזוזה, אין עליהם מסכת בפני עצמה (מלבד במסכתות קטנות, שהם נענין ברייתות וחלקם מימרות מדברי האמוראים), ומקורם בגמרא כאן, ואגב הדין שאפילו קצוב של י' מעכב בכתיבת מזוזה, נתבארו בארוכה דיני כתיבת סת"ם ודיני מזוזה, ואגב הדין שד' פרישיות התפילין מעכבות זו את זו, נתבארו בארוכה דיני תפילין, ואגב הדין שד' כנפות שבציצית מעכבות זו את זו, נתבארו בארוכה דיני צייצית. ודינים אלו מתבארים להלן (כ"ט – מ"ד).

דיני כתיבת סת"ם

שתי פרישיות שבמזוזה שמע והיה אם שמוע **מעכבות זו את זו**, ואפי' אות אחת מעכבת דכתיב "וכתבתם" – כתיבה תמה, ואפי' קוצו של י' (לרש"י הכונה לרגל הימנית, ולר"ת תוד"ה קוצו) הכונה לצידו השמאלי של ה' שהוא כפוף מעט למטה), וכן אם אין הקף גויל מד' רוחותיה של כל אות אלא היא דבוקה לאות אחרת פסולה.

ניקב תוכו של ה' הרגל השמאלית **כשר**, ואם ניקב ירכיבו רגל הימנית, אם נשתתרו כשיעור אות קטנה **כשר** ואם לאו פסול. וי"מ שתוכו היינו הגויל והחלק שבתוכו. ובתפילין קמייירי.

כ"ט: ראמי בר תמרי נפסקה לו בנקב רגל ו' ד"ויהרג כל בכור", ואמר רבי זירא להביא תינוק שאינו לא חכם מפני שחכם יבין שאם יאמרו ייהרג זה חירוף כלפי מעלה ולכן יקרא ויהרג, ולא טיפש שאינו יודע לקרוא אלא אות שלימה, ואם קורא ויהרג כשר ואם לאו פסול. ומעשה היה בגט שהיה ד' של 'כדת משה' קטנה כמעט כמו י'. והביא רבי אליהו ינוקא דלא חכים ולא טיפש וקרא בו כדת והכשירו מהך דשמעתין. תוד"ה זיל. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואי) מבואר כאן שכתובו ויהרג חסר ולא ויהרג.

בשעה שעלה משה למרום מצא את הקב"ה יושב וקושר כתרים כגון התגים דספר תורה לאותיות, ואמר למשה שאדם אחד יהיה בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, וביקש משה לראותו, והלך וישב בסוף שמונה שורות ולא ידע מה הם אומרים, תשש כוחו, עד ששמע ששואלים את ר"ע דבר זה שצריך טעם מנין לך, וענה להם שזה הלכה למשה מסיני, ונתיישבה דעתו כיוון שאמר משמו אע"פ שעדיין לא קיבלה, ושאל את הקב"ה למה הוא נותן תורה על ידו ולא עי" ר"ע, אמרו לו הקב"ה שתוק כך עלתה במחשבה לפני, ורצה משה לראות שכרו, והראהו הקב"ה ששוקלים בשרו במקולין שסרקו בשרו במסרקות של ברזל, ואמרו זו תורה וזו שכרה, אמרו לו הקב"ה שתוק כך עלתה במחשבה לפני.

אותיות שעטנז"ג א"ץ וכן צ'ון' צריכות שלשה זיונים ג' תגין קטנים בכל אחת. בשי' ברזל השמאלית. וכן בעי' בראש הרגל הפנימית, ואותם ג' תגין אחד נוטה לימין ואחד לשמאל ואחד למעלה. רש"י. והתוס' (ד"ה שעטנז גץ) הביאו שי"מ שעושים בצד שמואל נתן אחד למעלה ואחד למטה, ועוד אחד בצד ימין, ובשם רש"י כת"ב כתבו שכולם למעלה ועולים בצורה ישרה. ובשימושא רבה כתב שטט של 'לטפסות' צריכה ג' ג' זיונים, ור"ת כתב שזה שיבוש.

הסופרים המדקדקים לעשות כתב מיושר מבית רב היו חוטרים את גג הח' (לרש"י עושים למעלה בצד שמאל כעין חוטר. ולר"ת (תוד"ה דחטריה) באמצע הגג עושים כעין חטוטרט של גמל), לומר שהקב"ה חי ברומו של עולם. וכן היו תולים את רגל הו' הפנימית שאינה דבוקה לגג הו', כדמצינו שהעולם נברא בה' מפני שהוא דומה לאכסדרא שפתוח מתחתיו, לומר שכל הרוצה יכול לצאת מהעולם לתרבות רעה, והרגל תלויה לומר שאם הוא חוזר בתשובה מכניסים אותו מלמעלה, ולא מכניסים אותו מהיכן שיצא מפני שהוא צריך סיוע מיוחד כנגד היצי הרע, והבא ליטהר מסייעים אותו (והבא ליטמא פותחים לו), ויש לה' תג בגג (לרש"י הכונה כתר קטן בראש הגג [בצד שמאל], ולר"ת (תוד"ה ומא') בליטה בצד ימין כמו שיש לד'), מפני שחוטא שחזר בו הקב"ה קושר לו כתר.

בטחו בד' עדי עד כי ב'ה ד' צור עולמים- לומר שכל התולה בטחונו בקב"ה, יש לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב.

הקב"ה ברא ב' עולמות אחד ב'י ואחד בה' שחילק את שמו והטיף מכל אות ג' טיפין ומאותם טיפין נעשו מים ואש ואויר וכל העולם כולו. העולם הזה נברא בה' וכן"ל, והעולם הבא נברא ב'י מפני שהצדיקים שבו מועטים, וראש ה' כפוף מפני שראש הצדיקים שבו כפוף בגלל שמעשיהם אינם דומים זה לזה וממילא כבודו של זה גדול משל זה ואחד מתבייש מחבירו.

כמה טעויות פוסלות ספר תורה- לרב ס"ת שיש בו ב' טעויות בכל דף יכולים לתקנם, אבל בג' טעויות יגנו. ובברייתא מבואר ששלש יתוקן וארבע יגנו. עוד איתא בברייתא שאם יש דף בלי טעויות (אפי' היו בו ג' טעויות ותיקונם, ולא מועיל לחזור ולכתוב דף שלם, דאי"כ למה יגנו. תוד"ה תנא) זה מציל את כל הספר שיוכל לתקנם אפילו אם יש ד' טעויות בכל שאר הדפים, והיינו כשרוב הספר כתוב בהכשר. וכל זה באותיות חסרות, משום דמחזי כמנומר כשמוסיף בין השיטין את מה שחסר, אבל ביתירות יכול לגוררם. כתבו התוס' (ד"ה אבל) שיש טועים כשמוספקים בתיבה אם היא מלאה אם חסרה עושין אותה מליאה, משום דיתירות לית לן בה, ולא מילתא היא הדחא מיירי ביתירות שגררן.

ל' לרב מקום סיום החומשים והספר תורה בדף- חומש של ספר תורה, וכ"ש חומשים שאינם עשויים כקדושת ספר תורה, יכולים לגמור באמצע הדף, אבל בסוף הס"ת יקצר את השורות כל שורה תהיה קצרה מזו שמעליה כדי להגיע לסוף הדף. ו"לעיני כל ישראל" באמצע שורה, י"מ שכשר אף באמצע שורה ואף באמצע הדף, וי"א שרק באמצע שורה ולא באמצע הדף, וכן הלכה.

שמונה פסוקים אחרונים שבתורה מ"וימת משה" יחיד קורא אותם בבית הכנסת (ואין מפסיקים לתת לאדם אחר לקרות. רש"י ותוס' ד"ה שמונה.) וה"ו משולם פירש שלא יקרא שי"ן עימו, והקשה ר"ת שבימי החכמים לא היו רגילים ששי"ן יקרא עימו, ורק עכשוו שי"ן לסייע לקורא בתורה כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרוא.) ואין הכרח שדין זה הוא רק לשיטת רבי יהודה (ווי"א רבי נחמיה) שכתבם יהושע בן נון, אלא אפי' לר"ש שעד שם הקב"ה אמר ומשה אמר אחריו כדי שלא יטעה בכתב, וכתב, (וכתבו התוס' (ד"ה ומשה כתב) שלגירסא זו (ומשה אומר וכתב) זה חומרא לכותבי ס"תם שצריכים לומר בפייהם לפני הכתיבה, והיינו כדי שלא יטעו בכתיבה), ומשם ואילך הקב"ה אמר ומשה כתב בדמנע ולא היה אומר אחריו מרוב צערו, וכמו שברוך לא אמר בפה את הקינות של ירמיה, (דאל"כ נמצא הספר תורה חסר, וכתבי "לקוח את ספר התורה הזה". ולר"ש שאם הכונה על שם שעתידי יהושע להשלימו. תוד"ה מכאן), מ"מ י"ל שאין מפסיקים בהם, כיון שנשנתנו משאר התורה שנתכבו בדמע.

כתבו התוס' (שם) שרב שר שלום גאון פירש שמה שנוהגים לומר ציווק הדין בשבת במנחה, זה על שם שמשה רבינו נפטר באותה שעה, ולפיכך נמנעו אז מלעסוק בתורה, דאמרינן חכם שמת כל בתי מדרשות שבעיר בטילים. והתוס' מוכיחים שמשה רבינו נפטר בערב שבת.

מעלת כתיבת ס"ת- הקונה ס"ת בשוק כחוטף מצוה מן השוק שעשה מצוה אבל לכותב יש יותר מצוה, ואם כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני, ואם הגיה אפי' אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו. וכתבו התוס' (ד"ה אם) דמירי שהגיה בס"ת שלקח מן השוק, ולכן הוא לא נחשב עוד כחוטף מצוה, מפני שהס"ת היה אצל חבירו בעבירה, שהיה משהה ספר שאינו מוגה, ומעלים על זה כאילו כתבו.

גודל יריעה בין שלש לשמונה דפים, לא פחות ולא יותר, מפני שהתפרים יפים כשאין מהם יותר מדאי, וכל דף לא יהיה צר מידי מפני שנראה כאיגרת, ולא רחב מידי מפני שעיני הקורא יהיו משוטטות ויטעה בתחילת השורה, אלא כשיעור "למשפחותיכם" ג' פעמים. (אמנם בכתיבה גסה הכל לפי הנוי ויכול לעשות שורות ארוכות, דאין עיניו משוטטות כיון שהכתיבה גסה. תוד"ה כגון, בשם ר"ת.) ואם נזדמנה לו יריעה של ט' דפים שצריך לקצרה, לא יחלקה לשלש ושש, אלא לארבע וחמש, כדי שאחת לא תהיה גדולה יותר מדאי מהשניה. ואמנם בסוף הספר אפי' פסוק אחד בדף אחד יכול לכתוב מילה אחת בכל שורה כדי שיגמור בסוף הדף. וכתבו התוס' (ד"ה

פסוק) שאף שבאופן זה אין ס' שיטין או שיעורים אחרים המבוארים במסכת סופרים, אין לחוש לשיעורים אלו בדף האחרון כמו שיש בדפים האחרים, אא"כ יעשה בדף האחרון שורות ארוכות [אותיות גבוהות. מהרש"א].

שיעור הגויל במקום שלא כתב- צריך להשאיר מלמטה טפח חלק ומלמעלה ג' אצבעות ובין עמוד לעמוד שתי אצבעות, (ובחומשים שאינם עשויים לס"ת אבל הם כתובים כס"ת מלמטה ג' אצבעות ומלמעלה ב' אצבעות ובין העמודים כרוחב אגודל), ובין השורות כרוחב שורה, ובין המילים כגודל אות קטנה, ובין האותיות כמלאו חוט השערה. ואין לצמצם את גודל האותיות בגלל הרווח של מעלה או מטה או שבין השורות (כגון אם שרטט באמצע הדף שתי שורות שאין ביניהם ריוח כשיעור, לא יקטין את הכתב מפני אותו ריוח) או שבין הפרשות.

סיום השורות- אין לכתוב תיבה של ה' אותיות אם ג' מהם צריכות לבלוט מחוץ לדף, אלא רק ב' מתוך ה', אמנם תיבה של ב' אותיות אע"פ שהתרנו לכתוב בחוץ ב' אותיות מתיבה של ה' אותיות לא יכתבנה מחוץ לדף מפני שהיא תיבה שלימה, אלא בתחילת השורה הבאה. ואומר ר"ת (תוד"ה שלטה) ששם צריך להיות מלוו בתוך הדף.

ל' הטועה בשם לרבי יהודה גורר (–מוחק אחר שתייבש) את מה שכתב, וכותב את מה שגרר בין השורות, וכותב את השם על מקום הגרר. ולרבי יוסי יכול לכתוב את השם בין השורות, וכן פסק רב. ולרבי יצחק יכול למחוק בעוד שהכתיבה לחה ולכתוב במקום המחיקה את השם אע"פ שאינו הדור כ"כ כגורר, וכן פסק רב יצחק בר שמואל, (ויש שהופכים את דעות רבי יוסי ורבי יצחק). ולר"ש שזורי יכול לכתוב את כל השם בין השורות אך לא את מקצתו. ולר"מ צריך לגנוז את כל היריעה, דאין כותבים את השם על מקום מחיקה או גרירה או לכותבו בין השורות.

וכתבו התוס' (ד"ה רבי יוסי) שגורר עדיף מכולהו, ומוחק עדיף מתולה, ומה שאמר רב יצחק אף מוחק, הכונה שא"צ דווקא גורר, אבל אין תולין לדבריו. ודעת ר"ת שתולה עדיף בין מגורר בין ממוחק, והפוסק הלכה שתולין סובר שדווקא תולין, אך בירושלמי מבואר דתולין גרע, ואי גרסינן במילתיה דרבי יוסי אף תולין קשה שהרי דהא רבי יהודה נמי מודה דתולין, כדא"י במס' סופרים דקדתי טעה את כל השם ילתנו בין השיטין דברי רבי יהודה, ור"מ אומר מוחק משלפניו וכותב את השם על מה שמחק, והיה נראה לומר דבהא פליגי, דרבי יהודה סבר תולין עדיף, ור"מ סבר מוחק עדיף, ומיהו אין לחוש אי פליגא ברייתא דמסכת סופרים אהא דשמעתין, דע"כ אליבא דר"מ פליגי, דקדתי הכא ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ אין כותבין את השם אל על מקום הגרר ולא על מקום המחק, ואין תולין את השם, כיצד עושה מסלק את היריעה כולה וגונזה.

מתי הלכה כרבי שמעון שזורי

רבי חנינא אמר שהלכה כרבי שמעון שזורי, וכן כל מקום ששנה רבי שמעון שזורי הלכה כמותו.

הגמ' מוכיחה שאין הכונה כאן **לטעות בשם**, דכאן אין הלכה כמותו, ועיני לקמן ל"א. מה בא רבי חנינא לרבות.

רבי שמעון שזורי אומר **בן פקעה שיחט אימו מטהרתו** אפי' אם הוא בן ה' שנים וחורש בשדה, והלכה כמותו.

היוצא בקולר ליהרג והמפרש בים והיוצא בשיירא שאמרו **כתבו גט לאשתי** ולא אמר תנו, יכתבו ויתנו, דמסתמא כך כוונתו כדי שלא תפול לפני היבם. ולר"ש שזורי הוא הדין במסוכן, והלכה כמותו.

הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח ולא עירשם דמאי, בשבת שאינו יכול לתרום שואלו אם עירשם ואוכל על פיו, דכיון שרוב עמי הארץ מעשרים ואין האיסור אלא מדרבנן, הקילו חכמים משום עונג שבת, אבל במוצאי שבת אין לאכול עד שיעשר. **תרומת מעשר** אחד ממאה **שהופרשה מדמאי ונפלה בחזרה לפירות** דאין לה תקנה שכיון שנקרא עליה שם תרומה היא מדמעת ואוסרת את החולין, לר"ש שזורי אף בחול שואל את המוכר אם זה מעושר שאז נמצא שלא הלה ההפרשה השניה כיון שכבר נפטר, ואוכל על פיו, משום הפסד חולין, והלכה כמותו.

פול המצרי שזרעו כדי לאוכלו כשהוא ירק, שנת המעשר שלו קבעת לפי הלקיטה, אבל אם זרעו כדי לאכול את הזרע דבמיני קטנית הולכים אחרי ההשרשה, והשריש מקצת לפני ר"ה ומקצת אחרי ר"ה, אמר ר"ש שזורי שאין תורמינן מזה על זה, אלא מערב הכל יפה ותורם, ונמצא מעשר מן הישן על הישן ומן החדש על החדש, והלכה כמותו.

ל"א. לרב פפא כוננת רבי חנינא לרבות שהלכה כר"ש שזורי ששידה וכוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית ותיבה ומגדל, שהדין הוא שאם הם מחזיקים מ' סאה בלח שזה ב' מורים ביבש, יצאו מתורת כלו ואינם מקבלים טומאה, ואם יש לה רגלים פחות מטפח שאינו מקום חשוב, **מה שביניהם מצטרף למ' סאה**, (ולרבי יוסי עובי הרגלים שהם עבים יותר מהנסרים והלבזבזים (–מסגרת שפה לפיהם) מצטרף אך מה שביניהם אינו מצטרף, ולבי"ש וב"ה אף עובי הרגלים והלבזבזים אינו מצטרף, לבית שמאי היא נמדדת מבפנים חללה לפי שרק מה שבתוכה מצטרף, ולבית הלל נמדדת מבחוץ לפי שגם עובי דפנותיה מצטרף).

טומאת שידה וספינה- כתבו התוס' (ד"ה שידה) שרש"י בשבת (מ"ד:) מפרש ששידה היא מרכבת נשים, והקשו התוס' דא"כ למה לי מידה, דבמיוחדים למדרס לא בעינן מיטלטל מלא וריקן, דאפילו פשוטי כלי על המיוחדים למדרס מיטמא מדרס, עוד הקשו דכיון דמיטמא מדרס מיטמא טמא מת, דכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת (נדה מ"ט.) ובמסכת כלים (י"ח ב') מבואר ששידה נמצלת באהל המת. ולכן ביארו התוס' ששידה עשויה להניח בה כלים. ולעינן ספינה מבואר בשבת (פ"ג:) שלומדים אותה משק שמיטלטל מלא וריקן, והקשו התוס' שהרי היא עשויה למדרס בני אדם שנכנסים בה, ובעשויה למדרס א"צ מיטלטל מלא וריקן, ותירצו דאיירי בספינות גדולות שעיקרן עשויות לתת לתוכן פרקמטיא, ולא דמאי למדרס. ועוד נראה דאפילו עיקרו אתי להעביר בני אדם מעיר לעיר, וכן שידה למרכבת נשים. לא חשיב מדרס, כיון שאינם עשויים להשען עליהם אלא ללכת ממקום למקום. ודבר שעשוי למדרס לא אף להנאת מדרס, כמו סולם, אינו טמא מדרס.

ולרב נחמן בר יצחק הכונה שהלכה כר"ש שזורי בהא דאיתא במשנה שלר"מ שמן תמיד בין שנטמא באב הטומאה או בראשון או בשני נחשב **ראשון לטומאה** דקיימא לן כל הפוסל את תרומה מטמא משקין להיות תחילה, וה"ה יין, ולחכמים אף דבש, ולר"ש שזורי יין נחשב **ראשון** אבל שמן ודבש לא נחשבים משקין. והקשו התוס' (ד"ה אימא) דבכל דוכתא משמעו סתמא דהש"ס ששמנו נחשב משקה, והכא פסקינן כר"ש שזורי ששמנו אינו נחשב משקה. ותירץ ר"ת הדחא מיירי בקרוש.

טבל גמור **שנתערב בחולין** שמדאורייתא הוא בטל חד בתרי, ומדרבנן טבל אוסר במשנהו וצריך להפריש עליו תרומה, וא"א להפריש מיניה וביה מפני שחולין מתוקנים פטורים אפילו מדרבנן, הורה רבי טרפון לר"ש שזורי שיקנה פירות מן השוק דמאי מעם הארץ ויעשר מהם על התערובת לפי חשבון הטבל שבה, דס"ל שמדאורייתא יש ביטול ברוב, ורוב עמי הארץ מעשרים, והוה כתורם מן הפטור על הפטור דשניהם פטורים מדאורייתא וחייבים מדרבנן, אבל לא יקח מן העכו"ם, דס"ל אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד

מעשר. (ואף שלדבריו מירוח עכו"ם פוטר (דאל"כ מה לומדים מ"דגנך"), מ"מ דמי לחיוב, כי היכי דלא אמר ליה קח מעציץ שאינו נקוב, או מתבואת חוצה לארץ, ועוד דכל לקוח דרבנן הוא, כדררשינן "תבואת זרעך" ולא לקוח. אמנם ריב"ם מפרש דהני מילי בשלקחו עד שלא נתמורת, ואפשר שלא היה מצוי. ור"ת מפרש דאדרבה דווקא בממורת מיפטר לקוח. וצריך עיון אי מירוח עכו"ם פוטר אפילו מדרבנן תבואה של עכו"ם. תוד"ה קסבר.) וי"א שאמר לו הפוך שיקח מן העכו"ם דקסבר יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, ולא יקח מהשוק דס"ל שאין רוב עמי הארץ מעשרים ושמו זה שמכרו לא עישר וזה חייב מדאורייתא, והטבל המעורב פטור מדאורייתא. רש"י מביא עוד ביאור ששמעו, שהטבל שנתערב הכונה לדמאי ולא לטבל גמור, ואם רוב עמי הארץ לא מעשרים זה ספק מחצה על מחצה, וי"ל שהמעורב מעושר והשני לא, או איפכא. והקשה רש"י א"כ כשמפריש כמה שקנה מעכו"ם יש לחוש שעם הארץ לא עישר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. וגם בזה הלכה כרבי שמעון שזורי, דהלכה כמותו ולא רק במשנה, אלא בכל מקום ששנה.

ל"א: דין תפירת קרע בקלף- קרע שבגליון ספר תורה שנכנס בשתי שורות בתוך הכתב אפשר לתפורו, אבל בג' שורות לא אלא יסלק את היריעה, והיינו בקלף מעופץ שהוא שחור כישן שהתפירה מגונה בו, אבל בקלף שאינו מעופץ שהוא כחדש אפשר לתפור גם בג' שורות. (וכתבו התוס' (ד"ה הא) שמשמעו סס"ת כשר באינו מעופץ, אמנם קלף שלנו כשר גם בלא עיפוף, שהרי אינו יכול להזדייף.) ולא יתפור אלא בגידים, אבל בגרדין לא. ורב יהודה בר אבא מסתפק אם אפשר לתפור קרע שבין הדפים עד כנגד הכתב שאילו היה בכתב היה יותר מג' שורות, או קרע שבין השורות. תיקו.

דיני כתיבת מזוזה

בדפים הבאים (לא: - ל"ד.) הגמרא מנבאת בהרחבה הרבה מידיני מזוזה, והיינו דיני כתיבתה, צורת ומקום קביעתה, ואלו מקומות חייבים במזוזה.

כמה מילים צריך לכתוב במזוזה בכל שורה- אם כתב במזוזה ב' מילים בכל שורה כשרה. וכ"ש שאם כתב בשורה אחת שתיים ומתחתיה שלש ומתחתיה אחת כשרה, דעשאה כמו שיריה של אז ישיר ששורה אחת ארוכה והשני קצרה ואינה ממלאה את כל השורה, (ורק ס"ת שעשאו כמו שיריה או שעשה את השיריה כמו הס"ת אריח ע"ג אריח כשאר כתיבות פסול), ובלבד שלא יעשנה כקובה אחת ומתחתיה שתיים ומתחתיה שלש, או כונב שלש ומתחתיהם שתיים ומתחתיהם אחד.

כתבו התוס' (ד"ה עשאה) דהא דתניא (שבת ק"ג:) כתבה כשירה או שכתב השירה כיצוא בה, או שכתב שלא בדיו, או שכתב האזכרות בזבה, הרי אלו יגנוזו, - מיירי בספר תורה. והא דתניא (שם קט"ו:) אין בין ספרים למגילה אלא שספרים נכתבי בכל לשון ומגילה עד שתאה כתובה אשורית על הספר ובדיו, מיירי בשאר ספרים שאינם ספר תורה, ואף דמבואר במגילה (ח:) שגם שאר ספרים צריכים להכתב בדיו (–מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים, עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו, ומוקי לה רב אשי בשאר ספרים ורבי יהודה היא, ולא אשכחן דפליגי עליה דרבי יהודה אלא לגבי הא דשרי בכל לשון, אבל בדיו לא), מ"מ מיירי (שבת קט"ו:) דווקא לענין להציל מפני הדליקה, דלפי שיש בהם אזכרות מצילים אותם אע"פ שלא נכתבו כהלכתם, ולא לענין לקרות בהם, אבל מגילה אין מצילים אותה עד שתאה כתיבה כהלכתה.

תיבות על הארץ יש לכותבם (רק-אותם) בשורה האחרונה, י"א שיכתבם בסוף השורה, והיינו שאירץ הקב"ה ימיהם "כגבוה שמים על הארץ". וי"א שיכתבם בתחילת השורה והיינו שאירץ הקב"ה ימיהם כמו המרחק בין שמים לארץ.

גלילת המזווה- רב הונא היה גוללה מתיבת אחת לתיבת שמע והיינו מסוף השורה לתחילתה.

ל"ב. פרשיות המזווה לרב הונא יהיו **סתומות**, וכן מנהג העולם, ומה שר"מ היו עושה פרשיותיה פתוחות, אף שבתורה הם סתומות, אין הלכה כמותו בענין זה, או שהכונה שאף שמצוה לעשותם סתומות, אם עשאם פתוחות שפיר דמי (כיון שאינם סמוכות בתורה). או שמצוה לעשותם סתומות, אבל גם פתוחות כשרות,

מה הכונה פרשה פתוחה או סתומה - כתבו התוס' (ד"ה והאידינא) שרש"י מבאר שסתומה הכונה שיש כתב בתחילת ובסוף השורה, ובאמצע ריוח, ואנו נוהגים להניח מעט חלק בתחילת שורה ואח"כ מתחיל והיה אם שמוע, ושמא גם זה נחשב סתומה. ושיטת רבינו תם שפתוחה היינו שכשמסיים פסוק באמצע שורה ומניח חלק עד סוף השורה כשיעור למשפוחתיכם, ואם לא נאמתי שם כשיעור למשפוחתיכם מינוח שורה ורקה ויכתב רק בשורה שאחריה, וסתומה היינו שכותב בתחילת ובסוף השורה, ומניח חלק באמצע כדי לכתוב בו שם שתי אותיות או יותר, וסדרה היינו שכותב עד אמצע או שליש השורה ומניח השאר חלק ומתחיל לכתוב בשורה שאחריה, וכן מצא י"ת בסידור קדמונים, ובמסכת סופרים מצא 'איזו היא פתוחה, כל שלא התחיל בראש השטיב, ואיזו היא סתומה, כל שהניח באמצע שיטה, וכמה יניח בראש שיטה ויהא נקראת פתוחה, כדי לכתוב שם של ג' אותיות, גמר כל הפרשה בסוף הדף, משייר שיטה אחת מלמעלה, ואם שייר מלמטה כדי לכתוב שם של ג' אותיות מתחיל מלמעלה'. והקשו התוס' שכאן וכן בירושלמי קשה על מנהגייה להשאיר חלק בראש שורה ואח"כ להתחיל והיה אם שמוע, ואילו בגמרא קאמר דהאידינא נהוג עלמא בסתומות, ושמא סמכינן אההיא דירושלמי דפליג אש"ס דידן ופסיק התם כמ"ד שיש לעשותם פתוחות, ויאתא התם בירושלמי שפתוחה מראשה או מסופה נחשבת פתוחה, ופתוחה מכאן ומכאן נחשבת סתומה, וזה תימה דא"כ משמע לכאורה שאם מסיים פסוק באמצע שורה ואח"כ מתחיל לכתוב באמצע שורה שפתוחה, זו נקראת סתומה, ואיך זה יתכן, דמי גרע מפתוחה מראשה לחוד או מסופה לחוד. וביאור התוס' דקאי לפרושי מילתיה דרב, דהא דאמר רב 'הלכה כדברי האומר פתוחה' - כגון שיעשה פתוחה מראשה, או פתוחה מסופה, או פתוחה באמצע, ואע"ג דפתוחה רק באמצע עלולא מקרי סתומה, לא היישינן כאי גונא גבי מזווה, כיון שהטעם הוא משום דאין זה מקומה, ורקה' כתיב קטיא ההיא דירושלמי אש"ס שלנו אליבא דרב.

ר"מ היה כותב את המזווה על **דוכסוטוס** (ק-קלף שלא נקלף), כמיון דף של ס"ת שהוא ארוך וצר, ועושה **רווח מלמעלה ורווח מלמטה**, ושיעור הרווח הוא כמלוא **אטבא דסיפרי** (ע-ץ עם סדק שעל ידו תופסים את הדפים כדי שלא יכפלו). התוס' (ד"ה רבי שמעון) דנים אם לר"מ כותבים מזווה דווקא על דוכסוטוס ולא על קלף, או שכ"ש שאפשר לכותבה על קלף. עוד כתבו התוס' (ד"ה ועושה) שלא נתפרש איזה רווח צריך להשאיר בקלף מן הצדדים, ושמא השיעור כמו בספר תורה כדי לגלות בהיקף, כעין ספר תורה.

חליצה במנעל או בסנדל- נהגו לחלוץ בסנדל, לרבה אם יבוא אליהו ויאמר שחולצים במנעל שומעים לו, אך בלא זה אין חולצים לכתחילה במנעל, אבל אם יאמר שאין חולצים בסנדל אין שומעים לו כיון שזה נגד המנהג. ולרב יוסף לכתחילה חולצים במנעל, ואם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצים במנעל שומעים לו, אך אם יאמר שאין חולצים בסנדל אין שומעים לו מפני שזה נגד המנהג. ועכשיו נוהגים לחלוץ במנעל. תוד"ה מנעל. (מכאן מוכיחה הגמ' שהמנהג הוא עיקר, ונהגו לכתוב פרשיות המזווה סתומות).

איתא ברבייתא שספר תורה או תפילין שבלו אין עושים מהם מזווה, לפי שזו הורדה בקדושה. (תפילין קודשתם חמורה ממזווה מפני שיש בהם ד' פרשיות).

הגמ' מדייקת שבלא טעם זה היה אפשר לעשות מזווה מפרשיות ספר תורה, וא"כ אי נימא שפרשיות המזווה צריכות להיות דווקא פתוחות, והרי בספר תורה הם סתומות, א"כ אין הכונה להשנות את כל הפרשה, שהרי בס"ת הם סתומות, אלא הכונה להשלים, שאם חסר במזווה שורה אחת לוקחים אותה מספר תורה ותופרים אותה למזווה. (תוד"ה דילמא, בשם רש"י). וכתבו התוס' דהא דאמרינן בירושלמי דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אחד, מיירי בשלא תפר העורות זה בזה. ובאופן אחר ביארו התוס' שלהשלים הכונה כגון שהיתה פרשת שמע בסוף עמוד, והוסיף פרשת והיה אם שמוע בגיליון שלמטה, או שפרשת והיה אם שמוע היתה בתחילת עמוד והוסיף שמע בגיליון שלמעלה.

וכן לענין ההבדל שתפילין נכתבים על הקלף במקום הבשר, ומזווה על הדוכסוטוס במקום השיער, (ושיניהם פסולים על גויל, וספר תורה כשר על גויל. תוד"ה תפילין), זה אינו לעיכובא במזווה, אלא רק בתפילין ופסול בין בקלף במקום שיער ובין בדוכסוטוס במקום בשר, אבל מזווה כשרה על קלף. או דנימא שיש מחלוקת מה הדין בשינה במזווה. וכתבו התוס' (ד"ה אידי) שמשמע שגם בתפילין אם שינה וכתב בקלף במקום שיער לא פסל, כמו שלא פסל אם כתבם על דוכסוטוס.

ל"ב: וכן לענין הדין שמזווה צריכה שרטוט לעיכובא, ובתפילין לא אשכחן דבעי שרטוט, זו מחלוקת תנאים, דבשם רבי אמרו

שתפילין ומזוזות נכתבותשלא מן הכתב, ואינם צריכים שרטוט. והלכה שתפילין א"צ שרטוט, ומזווה צריכה שרטוט, ושניהם נכתבים שלא מן הכתב, כיון שהם שגורות על הלשון ואין טעוים בהם וא"צ להעתיקם מספר אחר.

מתי צריך שרטוט- כתבו התוס' (ד"ה הא) שלא היו רגילים לשרטט ספר תורה ותפילין, דכיון דלא בעו שרטוט כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיט. ושיטת רבינו תם דס"ת בעי שרטוט משום "זוה קלי ואוהו", אבל תפילין שהם מכוסים בעור לא בעו שרטוט, דלא שייך בהו נוי. וכתבו התוס' דהא דאמרינן במסכת סופרים שכל יריעה שאינה מסורגלת פסולה, דילמא מיירי בשרטוט עליון, דא"א לכתוב שלש תיבות או ארבע בלא שרטוט, כמבואר בגיטין (ו:), אבל שרטוט בין שיטה לשיטה אפשר דלא בעיא. ומה שנוהגים לכתוב באגרות שלומים ארבע וחמש תיבות מן הפסוק בלא שרטוט, לא אסרו אלא דוקא שכותב הפסוק לרשה, ולא כשכותבי כדי לדבר צחות, אמנם בירושלמי משמע שאפילו בכחא יזונא אסור, ולכן באגרת שלומים היו מהפכים הפסוק, וחולק על הש"ס שלנו.

לרב הונא אסור לשבת על מיטה שמונח עליה **ספר תורה**, ולרבי יוחנן מותר, ולדבריו מה שנצטער רבי אלעזר כשישב על המיטה וראה שס"ת מונח על המיטה, שם היה הס"ת על הקרקע שזה בזיון גדול. וכתבו התוס' (ד"ה אסור) דאיתא בירושלמי שתיבה שהיא מליאה ספרים, נותנה לראש המיטה ולא למרגלות המיטה, והוא שתהא מיטה גבוהה עשרה טפחים, ולא יהו רגלי המטה נוגעות בתיבה. עוד קאמר לא ישב אדם על גבי ספסל שס"ת מונח עליה א"כ היה נתון על גבי דבר אחר, ושיעור הדבר אחר – לרב הונא טפח ולרבי זירא כל שהוא.

מזווה שכתבה כאיגרת פסולה, דילפינן כתיבה כתיבה מספר. לרש"י כאיגרת הכונה בלא שרטוט ובלא דקדוק בחסרות ויתרות, והגז"ש היא ויכתבתם על מזוזות" – "ויכתב לה ספר כריתות", אי נמי 'כתוב זאת זכרון בספר' - מה ספר בעי דקדוק אף מזווה בעיא דקדוק. והתוס' (ד"ה כתבה אגרת) הקשו דלעיל אמרינן שרטוט של מזווה הלכה למשה מסיני, והכא ליה כתיבה כתיבה, ומפרש ר"ת שפאגרת היינו מקרא ולא מסורת, שלא דקדק בחסירות ויתירות. והא דיליף כתיבה כתיבה אין הלימוד מגט, שהרי יש בו כמה חסרות ויתרות, וגם שרטוט צריך בגט. ואין להקשות דאם צריך לדקדק במזווה בחסירות ויתירות, אמאי השוכר חייב במזווה, והא איתא בגמרא (ב"מ ק"א:) משכחי חייב בכל דבר שהוא מעשה אומן. דהתם לא מיירי אלא בנייני הבית, ומקום מזווה שגם הוא על השוכר משום דלא מעשה אומן הוא דאיפשר בגובתא דקניא, היינו מעשה שהוא בגוף הבית עצמו.

הלכות קביעת מזווה

תלאה במקל על הפתח פסולה, דבעינן שתהא "בשערין", וכן איתא ברבייתא שאם תלאה במקל או שהניחה בכותל אחורי הדלת, יש בזה סכנה מן המזיקים, דאין הבית משתמר עד שיקבענה בצורת הפתח כהלכתה, (ולתוס' (ד"ה סכנה) הסכנה היא מפני שהיא בולטת וחוששים שיתקבל בה), ואין בזה מצווה. ושל בית מונבז היו עושים כך בפונדק שהוא עשוי ללנית עובדי דרכים, ואינם חייבים במזווה כיון שאינו דירת קבע, והם היו לוקחים אתם מזוזות וקובעים אותם בפונדק במקל עד הבוקר **זכר למצווה**, מפני שלעולם לא היו דרים בדירת קבע אלא הולכים מעיר לעיר.

ל"ג. אע"פ שמצווה להניח את המזווה בטפח הסמוך לרה"ר, כגון היכא שעובי החלל ד' או ה' טפחים ינחמה בחלל טפח הסמוך לרה"ר כדי שכשיבוא לביתו יקדים לפגוש במצוה, כמ"מ מצוה להניח את המזווה **בתוך חלל הפתח** ולא מבחוץ, דכתיב "בשערין" מקום סגירת השער.

מזווה שכתבה על שני דפים (לרש"י הכונה שכתב שני עמודים בריעה אחת והניח גויל חלק בנייהם. ולתוס' (ד"ה כתבה) הכונה שכתבה בב' דפים נפרדים) פסולה, אפילו אם כתב שניהם בריעה אחת, כיון שראוי לחלקה לשתי מזוזות הפתח.

הכר צירי- במזוזת הולכים אחר הכר ציר (-אבקתא חור שבאיסקופה שציר הדלת סובב בו), והיינו כגון פתח שבין בי גברי לבי נשי, והיינו לענין הדין שצריך לשים את המזווה בימין הפתח בדרך הכניסה, החולק ביתו חציו להילוך אנשים וחציו לאשתו לעשות מלאכה בהנעך, ויש פתח נפרד לכל בית מרה"ר, ויש גם פתח בנייהם, הצד שבו נמצא הציר הוא הבית, ובדרך ימין לכניסים לשם יקבע את המזווה.

ריש גלותא שגם בית, ואמר לו רב נחמן 'תלי דשא ברישא'. לרש"י הכונה שצריך להניח את מזוזות המשוקף לפני קביעת המזווה משום תעשה ולא מן העשוי, דילפינן מצביצית. ולתוס' (ד"ה תלי) ההיה שם פתח כמו בין בי גברי לבי נשי, ואמר לו 'תלי דשא ברישא' משום היכר ציר.

עשאה כמיון נגר אם היא כסיכתא -שתחבה בשכיבה, פסולה, דמצוה לתתה עומדת, **אבל אם עשאה כאיסתוריא** מקום חיבור השוק והרגל שזה עומד, וי"מ שצד אחד שוכב וצד אחד עומד, כשרה. ע"כ לפירוש רש"י.

שיטת ר"ת (תוד"ה הא) דאינו דרך כבוד להניח המזווה מעומד, וקבורת חמור קרי ליה (ב"ב ק"א), וספר תורה ולוחות שבארון היו מושכבים ולא עומדים אע"פ שהיו יכולים להניחם בעומד. אלא סיכתא (כיתדות המשכן הנעוצות בארץ) דפסול, היינו עומדת, ושוכבת כשרה. ומהא דאיתא בירושלמי שצריך שהא שמע שלשה רואה את הפתח, אין רואה לפי ר"ת, דלפירוש ר"ת יש ליישב כגון דשיטה אחתנה לצד רשות הרבים ורואשה לצד פנים והופך שמע לצד אויר הפתח. וכן בפרשיות של תפילין היה אומר ר"ת שמניח מושכב ולא מעומד. וצ"ע האי דקאמר 'כולהו מזוזותא דבי רבי כמיון נגר עבידן', משמע אבל שאר מזוזותא דעלמא לא עבידא כמיון נגר, הלכך נראה בין לרש"י בין לר"ת דכאיסתוריא דכשרה היינו באלכסון לא שוכב ולא קוּי. אי נמי כמיון נון מחצה שוכב ומחצה דוקא, אבל שאר מזוזותא דעלמא לאו הכי עבידן, אלא לפר"ת הויין מיושב, ולרש"י מעומד.

מזווה בבית הכנסת - ביומא ("א") יש מחלוקת אם בית כנסת שאין בו דירה לחון חייב במזווה או לא, ומהכא משמע שלהלכה פטור, וכן ממשמע בברכות (מ"ז.), ובירושלמי משמע שבבית המדרש של רבי חנינא היתה מזווה, והיתה מונחת כנגד כתפתויו של אדם. תוד"ה והא.

במזווה **הלך אחר הרגיל** - אם יש ב' פתחים לחדר אחד, צריך להניח את המזווה בפתח שרגילים הרוב להכנס ולצאת בו.

גובה הנחת המזווה - לרבי יהודה כל הפתח כשר למזווה חוץ מהטפח העליון והטפח התחתון, ורבי יוסי לומד "וקשרתם וכתבתם" מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. רב הונא אמר כרבי יהודה. ושמואל סובר כרבי יוסי, ומה שאמר שמצוה להניחה בתחילת שליש העליון, הכונה שלא ירחיק את המזווה מהקורה של מעלה יותר משליש. ובירושלמי משמע שכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו, וחולק על הש"ס שלנו. תוד"ה ומאי.

ל"ג: מצוה להניח את המזווה **בטפח הסמוך לרה"ר**, י"א כדי שיפגע במזווה מיז, וי"א כדי שתשמור את כל הבית. בא וראה שמידת הקב"ה שעבדיו יושבים מבפנים והוא משמרם מבחוץ. דכתיב "ד' שומרך ד' צילך על יד ימינך" דמזווה היא בצד ימין לכניסתו, שלא כמידת בשר ודם שהמלך יושב בפנים ועבדיו שומרים אותו מבחוץ.

הניח את המזווה **בעומק טפח** פסולה לרבא. ומהא דאיתא ברבייתא שאם הניחה בפצים (-מזוזת המשוקף), או שטלה (לשון טלאי) עליה מלבן (-הוסיף לבנה על מזוזת הפתח לאחר שקבע את המזווה), אם יש שם טפח צריך מזווה אחרת, ואם לאו א"צ מזווה אחרת, אין מזה ראייה לרבא, דכי תניא ההיא **בפתח שאחורי הדלת** והיינו שיש ב' פתחים סמוכים - אחד לדרום ואחד למערב, וכשהדלת פתוחה נמצא שהפתח המערבי מאחורי הדלת, ויש בין הפתחים קורה שמבדילה ביניהם, שבזה אם הקורה שבין הפתחים עבה טפח צריך מזווה אחרת לפתח המערבי, כיון שאין המזווה בחללו, ואם לאו אין צריך מזווה אחרת, דהרי היא כמנוחת באותו פתח עצמו, וכן שטלה מלבן לקורה משני הצדדים ועי"ז הקורה רחבה יותר מטפח. פירוש אחר 'פתח שאחורי הדלת' - שדרך עשירים לעשות פתח קטן ליד שער גדול, ואין פותחים תמיד את השער הגדול, שאם יש טפח ביניהם צריך מזווה נוספת לפתח הקטן.

המניח קנים בפתח במקום עץ, יכול אחרי הנחתם לחתוך קנה שהוא חלול ולהניח בתוכו את המזווה, אבל אם הניח את המזווה לפני שקבע את הקנה בפתח פסול משום תעשה ולא מן העשוי.

פיתחי שימאי (-מקולקלים ואשמים כמו זקן אשמאי), י"מ שאין להם תקרה (-אסקופה עליונה. ל"א שאין הבית מקורה), וי"מ שאין להם שקופי (-מזוזות. ולל"א אסקופה עליונה). פטורים מן המזווה. ע"כ פירוש רש"י. והתוס' (ד"ה דלית) כתבו שאין להם תקרה או שיקפי הכונה שהמשוקף למעלה או בצדדים אין ישר אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת כמו שיני חומה. ובית שאינו מקורה חייב במזווה לשיטת התוס', שהרי שערי חצרות חייבים במזווה.

בית שער (-בית קטן שעושים בשערי חצרות, ושומר הפתח יושב שם), ו**מרפסת**, חייבים במזווה מדרבנן. (והא דאיתא ביומא ("א). שבית שער אכסדרה ומרפסת לא מותרים מהפסוק לחיוב מזווה, התם מדאורייתא והכא מדרבנן. והר"ף תירץ דהכא בפתוחה לבית. תוד"ה אכסדרה). ו**אכסדרא דבי רב** שיש לה ד' דפנות אלא שאינם מגיעים לסכך, אפי' אם היא אכסדרא רומייתא (-עשויה חלונות חלונות), חייבת במזווה. אבל **סתם אכסדרא** (-שיש לה ג' דפנות, והצד הרביעי פתוח לגמרי, מלבד דופן למעלה המחזיקה את הסכך. ועיין ב"ח שהופך את הדברים וכפירוש רש"י בב"ב), אע"פ שיש לה פצימין עמודים פטורה ממזווה, כיון שהם עשויים לחיזוק התקרה שלא תיפול.

בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לתוכו (-בי הרזיקי), חייב בב' מזוזות בכניסה מהחצר לבית שער, ובכניסה ממנו לבית. ואם הבית שער פתוח לגינה ולקיסונית, לרבי יוסי דינו כקיסונית וחייב, ולחכמים דינו כבית שער -כאזיר, ופטור. דעת רב ושמואל שהפתח מהגינה לבית והיינו שההיכר ציר הוא בבית, והיינו שהדלת נפתחת לבית, לכיו"ע חייב, ואם הפתח הוא מהבית לגינה בזה נחלקו אם העיקר הוא הקיסונית וחייב אע"פ שהציר הוא לגינה כיון שלשם הקיסונית הוא נעשה, (והא דאמרינן הלך אחר היכר ציר היינו בפתח שבין שני בתים ששניהם עיקר), או שהגינה עיקר ופטור. וכן עשו אבבי ורבא. ולרבה ורב יוסף אם הפתח הוא מהבית לגינה לכוב"ע פטור כיון שזה פתח הגינה, ואם הפתח הוא מהגינה לבית נחלקו אם זה כניסה לבית או שכל הקיסונית עשויה לגינה. וכן עשה רב אשי. והלכתא כרב ושמואל לחומרא וצריך מזווה לשניהם דס"ל כרבי יוסי. רש"י מביא פירוש נוסף שבהפתח שבין הגינה לבית שער חייב לכוב"ע, ובפתח שבין הבית שער לקיסונית רבי יוסי מחייב מפני שעיקר הבית שער נעשה לכניסה לבית ודינו כבית שער דעלמא שכל פתחיו חייבים במזווה, ולחכמים פתוח זה פטור ממזווה מפני שעיקרו נעשה ליציאת מהבית לגינה.

ל"ד. **לול הפתוח מהבית לעליה** והיינו שהיו עושים ד' מחיצות עם פתח בכניסה וביציאה של המדרגות מהבית לעליה כדי שלא יכנסו לבית או לעליה בלי רשות הבעלים, אם יש שם פתח אחד זה חייב במזווה אחת, ואם יש שם ב' פתחים זה חייב בב' מזוזות.

חדר שיש לו ד' פתחים, חייב בד' מזוזות, אע"פ שרגיל להכנס באחד הפתחים, ואף דאמרין לעיל שהולכים אחר הרגיל, היינו בב' פתחים, אבל בד' אין שלש בטלים לפתח אחד. ל"א (מתשובת הגאונים) הא דאמרין הלך אחר הרגיל היינו שצריך פתח שרגילים בני אדם רגילים לצאת ולבא בו, למעוטי פתחא דרבי שאינו עשוי אלא לו לבדו, אבל פתח שנעשה גם לאחרים, והרבה בפתחים מפני שבני הבית היו מרובים והשימוש בחדר היה תדיר, אף שאח"כ נתמעט התשמש ואצ"ל אלא לפתח אחד חייב.

פתח הנמצא בקרן זוית חייב במזוזה, מפני שראשי הכתלים שלו נחשבים כמזוזות הפתח.

בית שאין לו אלא פצים אחד, לר"מ חייב במזוזה, ולחכמים פטור, טעמא דחכמים דכתיב "מזוזות", וטעמא דר"מ לרבי ישמעאל משום דכתיב פעמיים "מזוזות" ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, (משמע קצת דכתיבי מזוזות מלא והיינו ב' פעמים ו', שהרי רבי ישמעאל סובר שיש אם למסורת, אך אין מזה ראיא, דר"ע סובר במקום אחד יש אם למקרא ובמקום אחר יש אם למסורת. תוד"ה כשהוא), ולר"ע מדכתיב ”על שַׁת המזוזות” אנו לומדים שאם לא כתוב שתי הכונה לאחת.

שמואל עשה מזוזה בבית שיש לו פצים אחד בצד שמאל, וקבע שם מזוזה, וטען רב פפא שגם לר"מ אין חייב אלא כשהפצים מימין, ולא כשהוא משמאל, שהרי צריך לקבוע **המזוזה בימין** דכתיב "ביתך" והיינו דרך ביאתך -דרך ימין לביאה ולא לצאיאה, ואדם רגיל לעקור תחילה רגל ימנית. וי"א מדכתיב "ויקח יהוידע הכהן ארון וכו' ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ד' ", והיינו שכשהיו נכנסים לפתח המזרחי של העזרה והולכים לכיוון מערב היה אותו ארון מימין, אלאמא כל דבר הנתן דרך ביאה צריך לקובעו בימין.

כתיבת מזוזה על הספר- כתיב "וכתבתם" ויש לדון אם הכונה כתיבה על הספר כמו להלן (לרש"י) הכונה לגט דכתיב ביה "וכתב לה ספר כריתות". והקשו התוס' (ד"ה נאמר) שהרי כותבים גט על עלה של זית ועל קול של פרה, הוא דכתיב "ספר" אתא לספירת דברים. ולכן ביארו התוס' שהכונה לכתיבת פרשת סוטה או לכתיבת משנה תורה ע"י המלך. ולא ילפינן מגט דשאני מזוזה וס"ת שהם חובת דורות והם מזוזות), או כתיבה על האבנים כמו כתיבת דברי התורה על האבנים, וכיוון שמזוזה נוהגת לדורות לומדים אותה מגט שהוא לדורות ולא מכתיבת דברי התורה שאינה נוהגת לדורות. וכמו שנאמר להלן ”ואני כותב על הספר בדיו” (רש"י מבאר שזוה לומדים שמזוזות וגט נכתבים בדיו. והקשו התוס' (ד"ה כמה) שהרי גט שנתכב בסיקרא ובסם כשר). והא דכתיב "וכתבתם על מזוזות" היינו שאחרי הכתיבה ינתה "על מזוזות", ונמצא שאין הו"א לכתוב על אבן המשקוף, אלא שיכתוב על אבן ויקבענה במשקוף, קמ"ל גז"ש.

הלכות תפילין

בדפים הבאים (ל"ד. - ל"ו:): יבוארו הרבה מדיני תפילין, כתיבת ד' הפרשיות בשל יד ושל ראש, סדר ד' הפרשיות, דיני הבתים והרצועות, דיני הנחת התפילין, הנחת תפילין בלילה, ועוד.

ד' פרשיות שבתפילין שמע והיה אם שמוע קדש והיה כי יביאך, דבכולהו כתיב "ולטוטפות" או "ולזכור בין עיניך", **מעעכבות זו את זו**, ואפ"י אות אחת מעעכת, ואפ"י קוצו של י', ואפ"י אם אות אחת אינה מוקפת גויל מד' רוחותיה פסולה.

ל"ד: מקור ד' פרשיות בתפילין- לרבי ישמעאל המקור הוא מדכתיב לטטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ד'. ולר"ע טט ככתפי שתיים פת באפריקי שתיים.

הקשו התוס' (ד"ה לטטפת) ש'ולטוטפת' לא משמע שתיים, ואין לומר גורעין ומסיפין (להגביר את הו' שאחרי הט' הראשונה, ולר"ת מעבירים את הו' שבתחילת התיבה, לאחר הפ'), דלא אשכן דאמרין הכי אלא בתחילת או סוף תיבה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה לטוטפת) שלשון טוטפת הוא השם של מקום הראש ליד המצח, אי נמי מלשון הבטה, על שם שהם בראש בין העיניים, וכן ציין הוא מלשון הבטה על שם שהוא בעלת מבין שתי ריסי עיניו. ותפילין הוא מלשון ויכות, כמו וסנהדרין (מ"ד.) ו"יפלל" - שעשה פלילות עם קונו, והתפילין הם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ועל ידם מתקיים "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך".

עוד כתבו התוס' (ד"ה טט) שלמ"ד טט בכתפי שתי פת באפריקי שתיים לא אמרין דליתיה י"ב בתים, דמסתבר ליה שכתוב הכל בפסוק אחד, דלא הוזכרו תפילין בעשרה אלא בד' פרשיות. ויש גורסין 'טוט', ומפרשים ת"א דאמרין במו"ק (ט"ז.) גבי שמתא 'טוט אסר טוט שרי', שהכונה ששני ת"א אוסרין וב' אחרים יכולים להתיר, ואין נראה, דתרי לאו ב"ד נינהו, אלא הכונה שם לשופר שתוקעים בו בזמן הנידוי.

צורת חלוקת ד' הפרשיות והבתים- כתיב "ולזכורן בין עיניך" שיהיו כולם בזכרון אחד, והיינו שיכתוב פרשיות תפילין של ראש על ארבעה עורות נפרדים, ויניחם בד' בתים בעור אחד, -שמפטישין עגל קטן, ולוקחים חתיכת עור ומניחים אותה בדפוס שיש בו כמין ד' אצבעות וממתנינים שיתייבש שם ונעשים בתים מאליהם. ואם כתב ד' הפרשיות על עור אחד והניחם בד' בתים של עור אחד וכו"ל יצא, אמנם לפי רבי צריך שיהיה רווח בין הפרשיות שלאחר שכתבם בעור אחד יחתוך מלמעלה בין הפרשיות ולמטה ישיאי מחובר, ויכניס

כל פרשה לבית אחר, ולרבנן א"צ, אמנם אף לרבנן צריך לתת חוט או משיחה בין כל בית לבית (והיינו דווקא בכתבות על קלף אחד, ויש נוהגים גם בכתבות בד' קלפים. תוד"ה ושיון), ואם אין החריץ שבין הבתים ניכר מבחוץ, פסולות.

ובתפילין של יד כותב א'ת ד' הפרשיות על עור אחד, ואם כתבם על ד' עורות והניחם בבית אחד יצא, רבי יהודה סבר בתחילה שבאופן זה צריך להדביק את הפרשיות בתפירה או בדבק, דכתיב "והיה לך לאות על ידך" – אפילו לך לא יהא אלא אות אחת, דלאחרים היו אות אחת אפילו במחולקים לד' אגרות, כיון שאינם רואים אלא את הבית שהוא אחד, אבל לך שאתה ממשמש בהם וניכר ממשם שהם ד' אגרות נפרדות הוו ב' אותות, ולרבי יוסי א"צ לדבק, וחזר רבי יהודה והודה לרבי יוסי, וכדאמר רבי יוסי שרבי יהודה ברבי (-החכם) מודה שמי שאין לו תפילין של יד ויש לו ב' תפילין של ראש, טולה עור על אחד מהם ומסכה בו את ד' הבתים והם נראים כבית אחד, ומניחם על ידו אע"פ שאינם מדובקות בפנים.

האם תפילין של ראש כשרים לשל יד- תפילין של יד עושים מהם של ראש, אבל של ראש אין עושים מהם של יד, מפני שאין מורידין מקדושה חמורה שבשל ראש עושים את האותיות ש' וד', לקדושה קלה שבשל ראש עושים רק את הו', ועוד דהא דכתיב "וראו כל עמי הארץ" וכו' מיירי בתפילין שבראש. והדין הנ"ל שאפשר להשתמש בשל ראש לשל יד מיירי כשעדיין לא השתמש בהם, למ"ד הזמנה לאו מילתא, ולמ"ד הזמנה מילתא וכבר משיזמנה לשל ראש אין להשתמש בהם לשל יד מיירי שהתנה עליהם מעיקרא שיהיו לשל יד אם יצטרך להם.

סדר הנחת הפרשיות הוא: קדש ווהיה כי יביאך בימין, ושמוע ווהיה אם שמוע בשמאל, והיינו ימין ושמאל של קורא העומד מול המניח, ונמצא שלכלי הקורא סדר הפרשיות הוא קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע, כסדר שהם כתובים בתורה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה והקורא) סדר הפרשיות הוא קדש והיה כי יביאך והיה אם שמוע שמע, וכן דעת ר"ח ורב האי גאון וה"ר יוסף טוב עלם, אך במכילתא ובשימושא רבא משמוע כרש"י.

ל"ה. אם שינה סדר הפרשיות, לאביי אם החליף פרשה

חיצוניות בפנימית והיה כי יביאך לפני קדש פסול, אבל פנימית בפנימית כגון שהקדים שמע לווהיה כי יביאך או חיצונית בחיצונית שהחליף והיה אם שמוע וקדש כשר, ולרבא בכל גוונא פסול.

דינים בתפילין שהם הלכה למשה מסיני-

תיתורא, שאחרי הכנסת הפרשיות לבתים חותכים מעט מהעור שמסביב לבתים מג' צדדים, ואת הצד הרביעי מקפלים מלמטה ותופרים אותו לחודם של דפנות הבתים, וזהו בית מושב התפילין, ונראה כדף של תיתורא (-גשר). וכתבו התוס' (ד"ה תיתורא) שמשמוע מרש"י שהבתים והתיתורא נעשים מעור אחד, ואין נוהגים כן.

מעברתא, לעשות כפל בעור כדי שיהיה חלל במקום מעבר הרצועה בבתים, כדי שיוכל למשוך ולהעביר את הרצועה לכאן ולכאן. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה מעברתא) שהערוך כתב שמעברתא היא התיתורא, אך אין כוונתו שזה אותו דבר, אלא שהם מחוברים. וי"מ שהמעברתא היא רצועה קטנה שמעבירים למעלה על הבית של תפילין של יד, ואין לפסול משום שלא כל הבית רואה את האויר, דזה אינו פוסל אלא כשחיבר דבר חיצוני, וגם שמא זה אינו פוסל אלא בשל ראש, ועוד דרצועה זו אינה מכסה את כל הבית.

שין שעושים בצדי הבית קמטים דקים בעור שזה נראה כש'. וכתבו התוס' (ד"ה דשיין) דמיירי בתפילין של ראש. עוד כתבו (ד"ה שיין) בשם השימושא רבה שעושים בצד ימין ש' עם ג' ראשים, ובצד שמאל עם ד' ראשים, ואי אפיך לית לן בה.

עוד כתבו התוס' (שם) בשם השימושא רבה שמניחים על הפרשיות קלף חלק וכורכו בו, ושמא מיירי בשל יד אם כתבו בד' עורות. עוד כתוב שם אמר אביי כתבינאו אגויל שפיר דמי וכן הלכה, וזה א"א דבהדיא אמרין (שבת ע"ט:): תפילין אגויל מי כתבינן. עוד כתוב בתיקון תפילין שעושה אותם רחבים ב' אצבעות, ואי עבדינהו טפי שפיר דמי, ואי פחית לא מיפסיל בהכי.

צריך לעשות את הרצועות שחורות מבחוץ, אמנם מבפנים א"צ שיהיו שחורות, אבל גם מבפנים לא יעשה את הרצועות אדומות, משום לפעמים הרצועות מתהפכות, ויש בזה גנאי שמא יאמרו שהם אדומות מדם חטטי, ודבר אחר שמא יאמרו שבעל את אשתו כשהיא נדה. ואין קושרים את התפילין אלא ברצועות ממין התפילין והיינו מעור ולא ממישי או מפשתן, ומה שמצינו שתלמידו של ר"ע קשר את התפילין בלשונות של תכלת, ובנו של ר"א בן הורקנוס קשרם בלשונות של ארגמן, ולא מיחו בהם, צ"ל שלא ראו זאת. וכתבו התוס' (ד"ה רצועות שחורות) שיש שעושים את הבתים מקלף לבן, דלא בעי שחור אלא ברצועות.

צריך לעשות את הבתים מרובעים בתופרן שיהיה בתפירה שלא יקלקל את הריבוע, ובאלכסונם - שיהיה אורך הריבוע כרוחבו כדי שאלכסונם יהיה שוה כשעויר אורכם ועוד שני חומשים, ואם ארכו יתר על רחבו פסול אפילו אם יש לו זווית. אמנם אין ראייה לדין זה מודתנן שהעושה מקום מושב תפילתו עגולה כדופן ביצה, סכנה שכשיכנס בפתח ויכה ראשו באיסקופה שלא יכנסו התפילין בראשו, ואין בזה מצוה הדלכה למשה מסיני שיהיו מרובעות, די"ל דהתם מיירי שעשאה

כאגוז שמקום מושבם מחודד ביותר, אבל עגול כעגיל וכטבעת אימא דכשרה, שהרי יש להם בית מושב. וכתבו התוס' (ד"ה תפילין מרובעות) שיש שאין מרובעים אלא במקום מושבן (בתיורא), ושמא צריך שהבתים של ראש יהיו מרובעים כשארבעתם דבוקים יחד, וכן בית של יד. וקצת היה נראה דלא בעי מרובעות אלא בתופרן ובאלכסונן כמו שמפרש רב פפא.

לאביי צריך **שהחריץ** שבית הבתים יגיע למקום התפר לתיתורא, ולרב דימי מנהדרעא א"צ כיון שהחריץ ניכר למעלה.

לאביי צריך **לבדוק את הקלף לפני הכתיבה**, ולרב דימי מנהדרעא א"צ כיון שהקולמוס בודקו, וכן הלכה, וכן איתא בחולין (ק"יט:): שכל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב.

נקרע עור התפילין- לרב הונא כל זמן שעור הבתים שלמעלה שלם אין פסול אם נקרעו למטה, ולרב חסדא אם נקרעו ג' בתים פסול, ואם נקרעו ב' בתים ואינם זה כנגד זה (-שני בתים שאינם סמוכים זה לזה. ל"א שאין שני הקרעים באותו חריץ) והם ישנות כשרות, אבל בזה כנגד זה, או בחדשות שאז ודאי העור מקולקל, פסולות. וחדשות היינו שאם מותח את העור הוא לא חוזר לקדמותו אח"כ, או שאם אוחד ברצועה התפילין נמשכות איתה ואינם מתנתקים. ל"א שהעור נמתח.

ל"ו: דיני רצועות התפילין-

אין לקשור רצועת תפילין שנחתכה, מפני שצריך קשירה תמיה (-נאה. ל"א שלימה ולא קשורה), דכתיב "וקשרתם". ולענין תפירתם והכנסת התפירה לבפנים שלא תיראה התפירה ותהא נראית כשלימה, אמר רב אשי פוק חזי מאי עמא דבר, שכיון שאין נוהגים כך אין לעשות כך. ור"ת (תוד"ה פוק) פירש לקולא.

שיעור הרצועות- רב פפא אמר שגרדומי (-שיירי) רצועות (שנחתכו הרצועות מהחלק התלוי, אחרי מקום הקשר, ונשאר שם מעט כשרות. והגמרא דוחה את דבריו מדאמרי בני רבי חייא שגרדומי תכלת ואזוב כשרים, והיינו משום שהם תשמישי מצוה, אבל של תפילין הם תשמישי קדושה, ומבואר שיש שיעור לגרדומי תפילין, והיינו שנשאר כשיעור עד אצבע צרידה, י"א ככוף מאצבע עד אמה, וי"א פשוט מאצבע עד גודל שזה שיעור גדול יותר. התוס' (ד"ה וכמה שיעוריהיה) כתבו דלכאורה מיירי הכא בתפילין של ראש, אבל הערוך פירש דמיירי בשל יד, ששיעור הרצועה הוא עד צרדה שהיא האצבע האמצעית (ולרש"י היא האצבע הסמוכה לאגודל), ולפ"ז פשוט היינו מהאגודל עד האמה וככוף מהאצבע עד האמה, ובערוך פירש דככוף היינו מעיקר האגודל עד ראש האצבע כשהן דבוקות זו בזו, ופשוט היינו מראש האצבע עד ראש גודל כשהן פשוטות, וי"מ עד אצבע צרדה שצריך לעשות הרצועות איכות ממוקם הנחתן עד אצבע צרדה, וכפוף היינו שכופף את אצבעו ומשער הרצועה עד שם, ופשוט היינו שמשער הרצועה ממקום הנחה עד ראש אצבע פשוטה. ובתפילין של ראש משערים הרצועות שניגע ראש האחד עד דבורו וראש השני עד הלב, ובשימושא רבה איתא שהימנית כנגד המילה והשמאלית כנגד הלב. ולענין רוחב הרצועות י"א ששיעורם יותר מכחיטה ופחות מכשעורה, ואם הוסיף כשר.

מקום תלית הרצועות- רבה היה קושר את התפילין ומשליך את המשך הרצועות על כתפו מאחוריו, ורב אחא בר יעקב היה קולע אותם, ומר בריה דרבנא היה עושה כמנהגנו לתלותם לפניו.

קשר של תפילין (שיהיה הקשר בראש בצורת ד', ויחד עם הש' שעשוי מקמיטת עור הבית של ראש, והו' העשויה כמין רצועה קטנה שראשה ככוף מעט בתפילין של יד, ועי"ז שם ש-ד-י נראה) הלכה למשה מסיני, והנני (-הצד שניכר בו צורת האות, וי"מ הצד הצבוע בשחור) יהיה לצד חוץ. וכתבו התוס' (ד"ה ונוייהן) שכאן מוכח דארצועות קאי, ולא כפרש"י (שבת כ"ח:) דקאי אקציצה.

וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נראה עליך ויראו ממך, אלו תפילין שבראש שכתוב בהם רוב השם, ש' וד'. רש"י. והתוס' (ד"ה אלו) כתבו שד' וי שהם ברצועות לא נחשבים אותיות גמורות של שם ד', שהרי הם נחשבים רק תשמישי קדושה. וה"ר יעקב דאורליוני"ש מסופק אם צריך לחלוץ תפילין של יד כשכנס לבית הכסא, דשמא כיון שהם מחופות עור לא צריך, דלא אסרו אלא תפילין של ראש שכתוב ש' בעור. עוד יש לפרש דנקט אלו תפילין שבראש משום שהם נראות יותר משל יד, דעל של יד אמרין לקמן לך לאות ולא לאחרים לאות.

וראית את אחורי- מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין.

קשר התפילין צריך שיהיה למעלה (-בגובה הראש ולא למטה בצואר) וכלפי פנים (-ממול הערוף ולא בצד), כדי שיהיו ישראל למעלה ולא למטה, לפנים ולא לאחור.

זמן הברכה הוא, משעת הנחה עד שעת קשירה, דכל זמן שלא קשרם נחשב עדיין 'עובר לעשייתו'.

כתבו התוס' (ד"ה משעת) שלרבינו אליהו 'שעת קשירה' הכונה שצריך אדם לקשור תפילין בכל יום. ולר"ת 'שעת קשירה' היינו ההידוק שמהדקו ומצמצמו בראשו. וכתבו התוס' דמסתבר כדברי ר"ת בתפילין של ראש, וכדברי רבינו אליהו בתפילין של יד דכתיב בהו "וקשרתם לאות על ידך" דמשמע דכל שעה שמינח צריך קשירה. אמנם התוס' חוזרים בהם ואומרים דתפילין של יד נמי לא בעו קשירה בכל יום.

ל"ז. ברכת התפילין- מברך על של יד ושל ראש ברכה אחת, להניח תפילין, ואם סח ביניהם ולא בייך על של ראש אלא סמך על

ברכה ראשונה עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ואז מברך שתיים דצריך לחזור ולברך גם על של ראש על מצות תפילין. דעכשי הוא גומר את המצוה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה לא) בלא סח מברך על של ראש רק על מצות תפילין, דזו היא ברכתה, ואם סח מברך על של ראש גם להניח וגם על מצות תפילין, וכ"כ בש"משא רבא דתפילין. עוד כתבו התוס' (ד"ה עבירה) שמשמע מרש"י שאם סח ובירך ליכא איסורא, אלא אדרבה יש לו מצוה ושכר ברכה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה סח) שמכאן ממדקדקים שכשאדם שוחט הרבה עופות או בהמות, וסח בין עוף לעוף, חזר ומברך, ומנ"מ עבירה היא בידו. ושנאן בשחיטה אין בזה עבירה, דאם ירצה לא ישחוט, אבל בתפילין הם מצוה אחת, מיהו מסתברא דכיון שיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה, דהוי ברכה שאינה צריכה. ושנאז סח בין עוף לעוף הוי כסח באמצע סעודתו. ואם מבקש עוף לשחוט פשיטא דלא חשיב הפסק, כמו שכיסי הדם אינה הפסק לברכת השחיטה, וכמו שאמרי"ת ט'ול ברוך אינה הפסק, וכן כשאדם מברך יקנה"ז אין הברכות האחרות הפסק בין ברכת היין לשניה.

סדר ההנחה והחליצה– מניח של יד ואח"כ של ראש, דכתיב "וקשרתם" ואח"כ כתיב "והיו לטוטפות", וחולץ של ראש ואח"כ של יד, דכתיב "והיו לטוטפות בין עינך" כל זמן שבין עינך יהיו שתיים.

כתבו התוס' (ד"ה וקשרתם) דאיתא ביומא (ל"ג:) דאין מעבירין על המצות, ולכן 'עבורי דרעא אוטוטפתא אסור', ופירש רש"י שכשפוגע תחילה בתפילין של יד, אסור להעביר ולהניח של ראש, דאין מעבירין על המצות. והקשו התוס' דכאן מבואר שגם בלי אין מעבירין מניח של יד תחילה. ור"ת מפרש בשם ד"ה (א"ב בשר הו האי גאון שבשעה שחולץ התפילין ומניחם בתיק, לא יתן של יד תחילה, דעיי"ו כשיבא להניחם יפגע בשל ראש תחילה ויצטרך להעביר על המצות. ורבינו אליהו מפרש דמעביר לענין משמנוש, דאמרינן לקמן שאדם חייב למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ, וקאמר שצריך למשמש קודם בשל יד, משום דפגע בהו ברישא ואין מעבירין על המצות.

המשכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו התפילין אם ישאם בידו, מניחם בראשו, וכשמגיע זמנם משיראה חבירו בריחוק ד' אמות ימשמש בהם דהוי כאילו מניחם ויברך. וכתבו התוס' (ד"ה וכשיגיע) דה"ה לענין ציצית, המשכים ומתעטף בציצית, כשיאור היום די שימשמש בכדי לברך, וא"צ להסיר טליתו.

ל"ו: זמן חליצת התפילין בלילה-

עד מתי מניחם, י"א עד השקיעה, וי"א עד שתכלה רגל מן השוק לאחר שחשיכה, וי"א עד זמן שינה, ומנ"מ אם כבר חלצם לא יחזור ויניחם אחרי השקיעה, דלילה לאו זמן תפילין. (לתוס' ד"ה רבי יעקב) שתי השיטות האחרונות סוברות שילזה זמן תפילין, ונחלקו איזה הרחקה עושים מחשש שמוא יישן בהם), ונחלקו בגמ' כמו מי ההלכה. ורב אשי סבר שילזה זמן תפילין, אבל הלכה ואין מורזין כן שמא ישכחם וישן בהם.

ובשבת, לרבה בר רב הונא בספק חשיכה לא חולץ ולא מניח, וכשוודאי חשכה חולץ, דס"ל שהמקור שאין מניחים תפילין בשבת ויו"ת הוא מדכתיב **"והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עינך"**, יצאו שבתות ויו"ט שהם עצמם אות דכתיב יכי אות היא' וכו'. אבל לריה"ג שממעטים לילות מיושמרת את החוקה הזאת למועדה **מימים**", מומעטים גם שבתות ויו"ט **ממימים**, וא"כ אין חילוק בזמן חליצת התפילין בין שבת לשאר הלילות. ולר"ע חוקה זו היינו פסח בלבד שיעשה פסח משנה לשנה.

ברכת לשמור חוקיו בהסרת התפילין– כתבו התוס' (ד"ה ושמרת) דהא דאיתא בגמרא (נדה נ"א: וברכות מ"ד:) דבני מערבא היו מברכים לשמור חוקיו בהורדת התפילין (כמ"ד ד"חוקה" קאי אתפילין. ירושלמי), בהורדת הציצית לא היו מברכים, דחוקא בתפילין כתיב חוקה, וגם בתפילין הברכה שייכת ודאק שמשלסקם סמוך לשקיעת החמה, שיש חיוב לטלקם מדכתיב "ימים" ולא לילות. והאינא לא מברכים לשמור חוקיו אלא "לאחר תפילין, דבסמוך פסקינן דלילה זמן תפילין, ומדרבנן הוא דאסור דחיישינן שיישן בהם, וקרא דושמרת את החוקה בחוקת הפסח הכתוב מדבר.

יצאה עם תפילין בשבת לחצר– הקשו התוס' (ד"ה א) דאיתא בשבת (ס"א.) שאפילו למ"ד שבת זמן תפילין אסור לצאת עם תפילין, דילמא ניפסקון ואתי לאתי ד' אמות ברה"ר, הינחא לרבי ענני בר ששון דס"ל (שם ס"ד-) שבכבול לא אסרו אלא ברה"ר אבל בחצר שרי, דהכא מייירי בחצר, ור"ת פוסק כרבי ענני, אבל לרב דאמר כל שאסור במים לצאת לרה"ר אסור לצאת לחצר קשה. ואין לומר דמודה רב שבבית שרי, דמבואר בגמרא (שם מ"ו.) שגם בבית מותר לטלטל רק דבר שיש לו תורת כלי. והירצו התוס' שרב מודה שמוחה ללבוש תפילין בחצר, דכיון שעשויים למשמש הוא זוכר אותם ולא יצא בהם לרה"ר, ורק בתכשיטים רב אוסר בחצר. עוד כתבו דהא דאמרינן הכא ספק חשיכה לא חולץ ולא מניח, מייירי בחצר, אבל לרה"ר אסור גם בספק חשיכה.

כתבו התוס' (ד"ה יצאו) ששבתות וימים טובים נחשבים 'אות' לא בגלל האיסור מלאכה, דגם בחול המועד דשרי בעשיית מלאכה איכא אות, בפסח דאסור באכילת חמץ, ובסוכות דחייב בסוכה, והתוס' דנים האם מניחים תפילין בחול המועד או לא.

המניח תפילין אחר השקיעה לרבי אלעזר עובר בעשה, ולרבי יוחנן עובר בלאו דכתיב "ושמרת" וכל השמור זה לא תעשה, ואין הכרח שנחלקו בדברי רבי אם "השמר" "פן" ו"אל" הם לאו, די"ל שכולם סוברים כרבי, והשמר דלאו והיינו שהאזהרה היא לא לעשות דבר מוסים, כמו השמר בנגע הצרעת דמשמע שלא יקצוץ בהרתו, וכן "השמר לך פן תכרות ברית ליושבי הארץ", הוי לאו גמור ללקות עליו, אלא שנחלקו אם "השמר" שנאמר על עשה כגון הכא דמשמע לעשות תפילין זה לאו או עשה.

מותר להניח תפילין בלילה כדי לשמרם שלא יאבדו.

חייב אדם **למשמש בתפילין בכל שעה**, דאם ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת כתיב ביה **"והיה על מצחו תמיד"** שלא להסיח דעת, ק"ו לתפילין שיש בהם אזכרות הרבה.

ל"ז: הנחת תפילין היא ביד שמאל,

פסוקים שכתוב בהם יד סתם ואח"כ כתוב ימין, וא"כ הכא (לרש"י נקרא כך על שם שחוטמו היה מושוקע. והתוס' (ד"ה רבי יוסי) כתבו שתימה לומר שכיהנו בלשון גנאי, אלא נקרא כך על שם מקומו) יד ימין ג"כ נקראת יד דכתיב "שית אביו יד ימינו", (ולת"ק נקראת יד ימין ולא יד סתם). ולרבי נתן לומדים מדכתיב "וקשרתם וכתבתם" שהקשירה בימין כמו הכתיבה שרוב בני אדם כותבים בימין, וממילא ההנחה בשמאל דאם ההנחה בימין אינו יכול לקושרה בימין. ורבי יוסי החורם ס"ל כרבי נתן, או דס"ל ש"יזכה" לשון נקיבה היינו יד כהה (שאין בה כח, כנקיבה, ל"א כהה היינו חלשה, בלא כח), ואין הכונה יד שבכח, שהא לא כתיב "יזכח", (ויש שלומדים מ"יזכה" לרבות גידם שאין לו יד, ידידה מושמ"ד רצוצה ומקולקלת, וי"א שמי שאין לו זרוע שמאל פטור מתפילין. וכתבו התוס' (ד"ה אין) דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.)

איטר שרוב כוחו בשמאל מניח תפילין בימין, שהיא היד החלשה שלו. ומי ששולט בשתי ידיו ששתיים שוות לו בכח מניח בשמאל כל אדם מפני שאצל שאר בני אדם היא יד כהה. התוס' (ד"ה מה) מסתפקים האם אדם הכותב בימין ושאר רוב מעשייו שעה בשמאל, באיזה יד הוא מניח תפילין, וכתבו דשמא יש לדמותו לשולט בשתי ידיו.

מי שיש לו שתי ראשים פלימו הסתפק מהם מהם מניח תפילין, ואמר לו רבי שילך גלגות או שיקבל נדוי דאחוכי הייכת בי, (וכתבו התוס' (ד"ה או) שבעוה"א אין כזה אדם, אבל איתא במדרש שאשמדאי הוציא מתחת הקרקע אדם שיש לו ב' ראשים ונשא אשה והוליד בן כמותו עם ב' ראשים ובן רגל, ובאו לדין לפני שלמה איך חולקים בירושה), ובתוך כך הגיע אדם ואמר שנולד לו תינוק כזה ושאל כמה צריך לתת בפדיונו, וענה לו זקן אחד שיתן י' סלעים דחד ככור הוא וכיון שיש לו ב' ראשים הוא נחשב כשנים, ואע"פ שביולדת תאומים נותן רק ה' סלעים, התם א"א לצמצם, אבל הכא חד הוא ואפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחד ושניהם נחשבים פטר רחם, שאף שאם נטרף (-נהרג) בתוך ל' פטור מפדיון ולא אמרינן שאם לא היה נהרג היה חי ל' יום ובכור מעליא הוא, דכתיב "אך" – חילק, שאני הכא שבגולגולת תלה רחמנא דכתיב "חמש שקלים לגולגולת", ואי משום אך חילק השתא מיהא לא מת. ר"ת (תוד"ה שומע) מבאר שנטרף הכונה שנולדו בו טמיני טריפה, אע"פ שהוא חי יותר מל' יום, ומי שיש לו ב' ראשים הרי הוא טריפה, דכל יתר כנטול דמי, אבל בנהרג קודם ל' יום אפילו קים לן שאינו נפל ודאי פטור מפדיון, דכתיב "ופדויו מכן חודש תפדה".

ל"ז: מקום ההנחה-

ידך זה מקום הקיבורת שהיא ליד הכתף (ר"ת (תוד"ה קיבורת) מבאר שהכונה לגובה הבשר שבזרוע שבין בית השחי למרפק, ולא כדברי המפרשים שהכונה לגובה בשר שבאוחזו עצם שבין היד למרפק, דהא משמע בכל דוכתי דמצות תפילין בזרוע, והעצם שבין היד למרפק לא נקראת זרוע) ולא היד ממש (כ-ף היד), י"א שכמו שבראש צריך להניח בגובה הראש ה"ה ביד, וי"א מדכתיב **"לך לאות"** ולא לאחרים לאות וכף היד נריאת לכולם, וי"א מדכתיב **"על לבבכם וקשרתם"** שתהא שימה כנגד הלב. ורב חייא בריה דרב אויאי היה מטה את התפילין לצד הלב.

בין עינך היינו בקדקד בגובה הראש, שהוא מקום שמוחו של תינוק רופס ורך, כשהוא בן שנה, (וה"ה בסמוך למצח, דבעינן מקום הראוי לטמא בנגע אחד כדלקמן, ואיתא בעירובין (צ"ה) שיש מקום בראש להניח ב' תפילין. תוד"ה מקום). ואין לומר שהכונה "בין עינך" ממש -בגובה עיניו, דילפינן מאיסור קרחה שנאמר בו **"בין עיניכם"** והכונה בגובה הראש שיש בו שיער ואם מורטו עושה קרחה. ורבי יהודה לומד שכמו שביד מקום ההנחה ראוי לטומאה אחת של נגעים -שיער לבן, ה"ה בראש -שיער צהוב, ובין העיניים ממש שיש שם את שיער הגבות ויש גם בשר, ראוי לטומאת בשר ושיער, ושיער לבן בבשר וצהוב במקום שיער.

אמימר קרע את החלוק שמעל התפילין כיון שהייתה לו מכה ביד, ואמר דהא דכתיב **"לך לאות"** ולא לאחרים לאות, הכונה שצריך מקום שיהיה לאות לו וליא לאחרים.

הלכות ציצית

בדפים הבאים (ל"ז - : מ"ז.) יבוארו הרבה מדיני ציצית, איזה בגד חייב בציצית ובאלו כנפות. צורת ומקום קשירת החוטים וכריכתם, דיני הלבן והתכלת ומנין החוטים מכל אחד, מאיזה מין יהיו הטלית והציצית, פסול תעשה ולא מן העשוי, ברכת הציצית, לשמה בעשיית הציצית, מעלת מצות ציצית, ועוד.

ד' ציציות מעכבות זו את זו מפני שהם מצוה אחת, ולרבי ישמעאל הם ד' מצוות. ואף דלתרווייהו בעינן ד' ציציות דכתיב "על ארבע כנפות כסותך", נ"מ בסד"ן פשתן ששם בו ציצית צמר, דתכלת הוא

צמר, ואם אין ציצית באחת הכנפות, אם יש מצוה בכל אחת זה דוחה ללאים, ולת"ק כיון שאין בזה מצוה איכא איסור כלאים. וי"א דנ"מ בטלית של ה' כנפות - שחתך קרן אחת באלכסון ונעשתה שני קרניים, דילפינן מ"אשר תכסה בה" שהיא חייבת בציצית, לת"ק הרבוי הוא להטיל בה ד' ציציות, דמצות ציצית בד' כנפות, ולרבי ישמעאל הרבוי הוא להטיל ציצית בה' הכנפות, שהרי כל אחת היא מצוה בפני עצמה. וי"א דנ"מ בד"ן שהוא לכונ"ע שהיוצא בשבת בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת, והכא אם הטיל ציצית רק בשלש כנפות, לת"ק חייב חטאת, ולרבי ישמעאל פטור ורק בעשויה בפסול חייב. לשמואל הלכה כרבי ישמעאל, ואין הלכה כמותו.

החותך במקום הקרן ונראה כשני קרנים, לא פטר את חיוב הציצית, כיון שנעשתה בת ה' כנפות.

המקפל את הטלית שכפל וקשר כנפות טליתו בעיגול שלא יהיו לה כנפות כדי להפקיעה מחיוב ציצית, לא עשה כלום לפטורה מציצית, דכמאן דשדי דמי דסופה לחזור לתחילתה, וכמו שלענין טומאה נודות צרורות טהורות כיון שאם נותר הקשר אין להם בית קיבול, חוץ משל ערביים שדרכם בכך. ובאופן אחר מפרש רש"י שטליתו היתה ארוכה וקיפלה, ותלה את הציצית בקרנות הפל, שאע"פ שצורה ודיבקה שלא תחזור לאיתנה לא עשה כלום כיון שסופה להפתח ותימצא הציצית באמצע הטלית, ומהשתא כמאן דהתירה דמי.

התופר קרני טליתו בעיגול לא עשה כלום אע"פ שלא תשוב לאיתנה, דאם היא ארוכה לו ואינו צריך את החלק המקופל שיחתוך אותו ואח"כ תלה את הציצית, אלא בהכרח עדיין הוא צריך חלק זה והם נשארו חלק מהטלית. ובאופן אחר מפרש רש"י שכפל טליתו ותפרה.

ל"ח. הסרת ציצית שנפסלה– מר בר רב אשי נחתכה קרן טליתו בשבתא דריגלא, ורבינא ראה זאת ואמר לו זאת רק כשהגיע לביתו, ואמר לו מר בר רב אשי שאם היה אומר לו קודם היה פושטה, דאף שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, היינו דווקא לא תעשה ד"לא תסור" כגון טלטול האסור מדרבנן, ומותר להכניס אבנים מקורזלות לבית הכסא משום כבוד הבריות, אבל לשאת משא דכתיב בהדיא אינו נדחה מפני כבוד הבריות. וללישנא בתרא אמר לו מיד, ואמר לו מר בר אשי שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, ואף דמייירי בלאו ד"לא תסור", גם כרמלית אסורה מדרבנן.

התכלת

לבן ותכלת

אם מעכבים זה את זה– לרבי לבן ותכלת מעכבים זה את זה, דכתיב "הכנף" מין כנף היינו לבן, דרוב טליתות הם של פשתים והם לבנות, וכתיב "פתיל תכלת", ואמר רחמנא "וראיתם אותו" שיהיו שניהם יחד. ולרבנן (והיינו רבי יוסי הגלילי שאמר שאם אין לו תכלת מטיל לבן -כל הד' חוטים. ל"ח:) אע"פ שמצוה לתת ב' חוטי תכלת בציצית אין מעכבים זה את זה, ד"וראיתם אותו" כל חד לחודיה משמעו, ואם עשה ארבעתם תכלת או ארבעתם לבן יצא. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה התכלת) דשמא המקור שגם אם יש לו מין אחד צריך ד' חוטים הוא מבכתיב "גדילים" – גדיל שנים גדילים ארבעה, ומשמע שדין ד' חוטים אינו תלוי אם יש לו מין אחד או שנים. והמצוה שיהיו שנים מכל מין ולא אחד ממין אחד ושלש ממין השני, זה סברא, דכיון שצריך שני מינים מסתמא הכונה שיהיו שוים, ועוד דכתיב "פתיל תכלת" ופתיל משמע שנים (ואף שבירושמי מבואר שי"פתיל" לא משמע שנים, ב"ש"ם שלנו מבואר שהוא חולק על הירושלמי), וממילא גם לבן לא יפחות משנים, שהרי הלבן מקודש יותר. ומה שאנו **פולטים ד' החוטים לשמונה** כך מבואר בגמרא לקמן (מ"ב.) ובספרי. אמנם דעת התוס' שאין רציה שצריך לתת ד' חוטים מהמין השני, ד"ל שמספיק שנים מהמין שיש לו, אלא שאם נתן ארבעה מאותו מין מקיים בזה מצות ציצית ואין בזה איסור כלאים. ומבואר ברש"י שאם נותן יותר חוטים ממה שחייב אין בזה משום **בל תוסיף**, ודעת התוס' שעד שמונה אינו עובר על בל תוסיף, (כמבואר לקמן מ"ב.) שהיו אמוראים ששמו ארבעה חוטים והיו ששמו שמונה), ד"גדילים" משמע גם ששני המינים יחד יהיו גדילים חוטים ארבעה, או שמכל מין יהיו גדילים והיינו שמונה.

ל"ח: מצוה להקדים לבן לתכלת, ואם הקדים תכלת ללבן מ"הכנף" מין כנף, ואם הקדים לבן לתכלת יצא וא"צ להוריד את התכלת, אלא יתן הלבן אחריו. (ואף שרק בקדשים בעינן שנה עליו הכתוב לעכב, מסתבר שסדר אינו לעיכובא, דאפילו בחליצה דכתיב "ככה" לעכב, רק חסרונו בעשה מעכב סדר היום הסדר. וכל"ה ואתם.) ולרבא אין ההקדמה תלויה בצבע הטלית ואפילו כולה תכלת מצוה להקדים את הלבן, שכיון שרוב הטליתות הם לבנות – לבן קא גרים, ולהכי כתב "תכלת" אחר "הכנף" שתמייד הוא מאוחר. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה מידי) דצ"ל דסתם טליתות שלהם היו גם משאר מינים. ולרבא דרירי מדכתיב "הכנף" מין כנף שאשר מינים פוטרים כשנותן ציצית ממין הטלית, א"כ בטליתות הצבועות בשאר מינים תכלת הוא יותר ימיני' מפתח לבן, וא"כ קשה למה הגמרא לא מתרצת שהחידוש שבאופן זה אם הקדים לבן לתכלת יצא. ותירצו התוס' שחידוש שהפסוק אומר שיתן ממין הכנף ואח"כ תכלת, א"כ בהכרח שתכלת אינו מין

כנף אע"פ שהוא יותר מין כנף מופשתן. ועוד יש לפרש שצביעה שאינה מצוה אין בה משמעות, וא"כ הלבן הוא המין כנף, אך קשה דקרא על כרחין לא איירי בצבוע תכלת וזהו כתיב מין כנף וכתוב פתיל תכלת אלמא תכלת לאו מין דכנף היו ואף על גב דמ"מ היו מניו טפי לא חשיב מידי דהא לא היו בכלל מין כנף דקרא ועוד יש לפרש דצביעה דברשי" (לקמן מ"א): כתב שבטלית אדומה יתן חוטים אדומים, אלמא צביעא גרים, וי"ל דהיינו מדרבנן, או שיש לבאר דברי הגמרא שם דלא כרש"י.

אם נקרעו חוטי הציצית (-גרדומים -מה שנשאר לאחר הקריעה) בין נקרעו חוטי הלבן ונשאר התכלת, בין נקרעו התכלת ונשאר הלבן, כשר. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שמשמע דאי נחתכו כולם פסולה. ואומר ר"ת שבזמננו שנותנים ד' חוטים לבנים וכופלים לשמונה, אם נחתכו ג' חוטים יש לחוש שהם מגו' חוטים נפרדים ונשאר רק חוט אחד שלם ופסולה, ואפילו לרבנן (שהלכה כמותם). שתכלת ולבן אין מעכבים זה את זה, מסתבר שצריך שישאר ב' חוטים שלמים. וי"מ שרבי אף אם נקרעו ב' חוטים ולא נאר מהם כדי עניבה, אם נשארו ב' חוטים כשרה, ולחכמים אף אם נקרעו כל החוטים ונשאר בהם כדי עניבה כשרה, אבל אם בחוט אחד לא נשאר כדי עניבה פסולה.

שיעור החוטים כדי להכשירים הוא שנשאר בהם כדי לעונבם. כתבו התוס' (ד"ה כדי לעונבם) שמרשי" משמע שצריך כדי עניבה חוץ מהגדיל, ולתוס' צריך כדי עניבה סמוך לכנף. והגמ' מסתפקת אם צריך שיוכלו לעונבם יחד שזה שיעור גדול, או בכדי לענוב כל אחד בפני עצמו. תיקן. ואם היה החוט עבה ומחמת כך אין ראוי לעונבו, כיון שאם לא היה עבה היה ראוי לעונבו כשר, ואדרבה עיי"ז ניכרת המצוה יותר.

גרדומי אזוב כשרים.

רבא רוצה להוכיח מנה"ל שצריך לקשור על כל חוליא, דאל"כ כיון שהותר הקשר העליון הותר כל הגדיל, והגמ' דוחה ראייתו דדילמא מיירי כשקשר ואז גרדומים כשרים, אבל ברוב הציציות שאין בהם קשר על כל חוליא גרדומים פסולים.

ל"ט. נפסק החוט מעיקרו במקום המחובר לטלית פסול, והיינו בתחילתו בשעת עשיה, אבל בסופו כגון שנפסק לאחר זמן, מספיק שישארו גרדומים וכנ"ל.

קשירת וכריכת חוטי הציצית

קשר עליון מדאורייתא ואם לא קשר הציצית פסולה אפילו אם כרך היטב באופן שהיא יכולה להתקיים כך יום או יומיים, (לרש"י קשר אחד הוא הלכה למשה מסיני, ונקט עליון מפני שאם עושה רק קשר אחד עושהו בסופו כדי שיתקיים כל הגדיל. והתוס' (ד"ה קשר) הביאו עוד פירוש מרשי" שהכונה לקשר הסמוך לכנף, אבל הקשר שבסוף הגדיל אינו עושה כלאים, כיון שהוא רחוק מן הכנף). דאל"כ לא היתה התורה צריכה להנתיר כלאים בציצית, שהרי תכיפה אחת שתוחב החוטים בטלית אינה חיבור.

חוט שכורכים בו מסביב לשאר החוטים ועיי"ז נעשה גדיל, עולה מן המנזין של שמונה חוטים.

כמה צריך לכרוך- נוי ציצית (-עיקר מצות ציצית) הוא לעשות שליש גדיל ושני שלישי כנף, אמנם אפי' אם כרך את רוב החוט עשהה שני שליש גדיל ושליש כנף, או שלא כרך אלא חוליה אחת, והיינו ג' כריכות, כשרה.

שיעור הכריכות בחוליה- לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים, ולא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים וו' אוריים שביניהם, וכיון שלבישת התכלת היא משום שזה דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד כדי לזכור את הקב"ה, עושים גם הכריכות לזכירת דבר זה. וכתבו התוס' (ד"ה לא) שכיון שאין לנו תכלת לא מקפידים על זה, וגם מה שאמרו שצריך לקשור על כל חוליא, היינו כדי שהתכלת יהיה ניכר.

יתחיל לכרוך בלבן דכתיב "הכנף" מין כנף תחילה, ואח"כ כורך של תכלת דכתיב אח"כ "פתיל תכלת", ויסיים בלבן, דמעלין בקודש ואין מורידין ומזה התורה התחילה בלבן רואים שהוא חשוב.

כתב רש"י דהאינדא עבדינן חמשה קשרים משום דאמרין (מ"ג:) שקולה מצות ציצית ככל התורה כולה, [ציצית בגימטריא י"ד ויחד עם ח' חוטים וה' קשרים יוצא תרי"ג. ב"ח], ועושים שני קשרים מלמעלה ושלושה מלמטה משום מעלין בקדש ואין מורידין. וכתבו התוס' (שם) שגם רבינו תם נהג לעשות אותן ה' קשרים, ב' בסמוך לטלית וגו' סמוך לפתיל, ובכל קשר עשה שני קשרים כדי שיהא קשר של קיימא. והסמך להא שצריך ה' קשרים הוא ממה דאתן שצריך לקשור על כל חוליא וחוליא, והיינו אחת של לבן ואחת של תכלת שאר חתי, וכיון שאין פוחת משבע עושה ה' קשרים, סמוך לטלית קשר אחד ואחר כך שתי חוליות אחת של תכלת ואחת של לבן, וקשר אחד עד שמסיים שש חוליות, הרי ארבעה קשרים, ואח"כ עושה חוליא שביעית של לבן כדי שסיים בלבן, ואחר כך קושר אחד, הרי ה' קשרים. ויש מפרשים לא יפחות משבע כריכות - בין כל קשר וקשר.

ל"ט: גדיל ופתיל- לרבה בר בר חנה יכול לעשות או הכל גדיל או הכל פתיל, דכתיב "גדיל" וכתיב "פתיל". ולרב צריך לעשות חלק מהחוטים גדיל וחלק פתילים, ד"פתיל" בעינין, והא דכתיב גדילים למנינא הוא דאתא, גדיל שנים, גדילים ארבעה, עשה גדיל שכניסי את הדי' חוטים בחור הטלית וכשיכפלים ועשה מהם גדיל יהיו שמונה, ופתולתו מתוכו -שהחוט שכורך בו מצטרף למנין החוטים. ל"א שישאיר בסוף הגדיל פתיל שאינו כורך. רש"י. ולתוס' (ד"ה ופתולתו) הכונה שיכפול את ד' החוטים לשתיים.

מין הטלית והציצית

האם צריך שהחוטים יהיו ממין הבגד- חוטי צמר של לבן פוטרים בטלית של פשתן (אע"פ שאינם ממין הכנף, דכיון שחוטי התכלת הם צמר, והם פוטרים בשל פשתן, ה"ה בלבן. רש"י. ולתוס' (ד"ה לבן) הכל חוץ מתכלת נחשב לבן, והכונה כאן שזה פוטר אע"פ שזה כלאים), וחוטי פשתן פוטרים בשל צמר, דכתיב "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך" – לא שנא צמר בפשתים ולא שנא פשתים בצמר. וחוטי צמר ופשתים לבן של פשתים ותכלת של צמר פוטרים גם בשאר מינים ולא אמרינן דהוי כלאים שלא במקום מצוה, קמ"ל דחייבים. ורבא דורש מדכתיב "הכנף" שיעשה הציצית ממין הכנף, ומאיךך כתיב "צמר ופשתים", שצמר ופשתים פוטרים בין במינים בין שלא במינים, ושאר מינים אין פוטרים אלא במינים.

חיוב ציצית בבגד משאר מינים- לרב יהודה שיראין (–מעיל של משי) חייבים בציצית, ולרב נחמן מדאורייתא הם פטורים מציצית ומדרבנן חייבים (וכן בכלך וסריקין), וכיון שחיובם רק מדרבנן אין לעשותם שעטנז. ולא ס"ל כדרשת רבא דלעיל, אלא ס"ל כדנתא דבי רבי ישמעאל שכיון שבמקום אחד (לרשי" בטומאת נגעים, ולתוס' (ד"ה בגד) בשרצים) התורה פירטה לומר "בגד צמר או בגד פשתים", ממילא כל בגד האמור בתורה הוא צמר ופשתים. ואמנם אידך תנא דבי רבי ישמעאל סובר שלומדים מ"או בגד" לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים ונוצה של עיזים וכלך וסריקין (–מעיל העשוי מנוערת של משי) ושיראין.

מ. כלאים בציצית- סדין פשתן ב"ש פוטרים אותו מציצית, (לרשי" ב"ש לא דרשי סמוכים להתיר כלאים בציצית, וממילא אם עושה בה ציצית הוו ללאים שלא במקום מצוה. וכן בטלית צמר אסור לב"ש לעשות לבן פשתן ותכלת של צמר, אלא יעשה שניהם מצמו. ולר"ת (תודה"י סדין) גם לב"ש מדאורייתא אין צורך, אלא בפטוי אלא בבלל החששותו דהלך, ואפילו במינו פטרי שטוא יבוא לעשות תכלת). וב"ה מחייבים דדרשי סמוכים ואין בזה משום כלאים, וגם בטלית צמר יכול לעשות חוטי הלבן מפשתן. והלכה כב"ה. ואמר רבי אליעזר בר צדוק שהלא המטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין שחושבים שהוא לבוש כלאים, ודלא כבית הלל, ורבי אמר שהלכה כב"ה ומי"מ אסורה מפני שאין בקיאים לדרוש סמוכים להתיר כלאים בציצית ויבואו להתיר כלאים בכל מקום, ואף שמדאורייתא חייבים בציצית, כיון שזה שב ואל תעשה ויש סיבה לגזור אין זה נחשב עקירת דבר מן התורה. ובאופן אחר מבאר רש"י שראב"צ חולק על ב"ש וסובר שאין בזה איסורא אלא תמיהה, ורבי בא לבאר למה ב"ש אסרו זאת.

הגמרא מבארת שחכמים חששו שיקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו בחוטי פשתן וישאיר את סוף החוטים תלויים ויוסיף להם ב' חוטי תכלת, והציצית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי כיון שמתחילה לא נעשה לשם ציצת, והוי כלאים שלא במקום מצוה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שטוא) דאפילו לרבנן דאמרי (ל"ח). דתכלת אינה מעכבת את הלבן, היינו כשיש ד' חוטים ולא כשיש שתיים. אך הקטו דהוה ליה לזכימור שפסול משום דבעינן טויה או תלייה לשמה, דאין כאן פסול תעשה ולא מן העשוי. והתוס' מבארים שהחשש הוא שתקרע הכנף שהציצית תלויה בה ולא נשתייר ג', והוי כאילו נפסק לגמרי, אבל אם נשתייר בר ג' לדברי הכל חיבור מעליא הוי. ולא גורנין שטא תקרע כולה, משום שבוז לא יטעו.

וי"א שהגזירה היא אטו כסות לילה -שיסתכה בטלית זו בבלה שאינו זמן ציצית דכתיב "וראיתם אותו וזכרתם", ונמצא נהנה מכלאים שלא במקום מצוה. וכתבו התוס' (ד"ה משום) שהלכה לילה לאו זמן ציצית, ואומר ר"ת דאע"ג דכסות יום חייבת אפילו בלילה, וכסות לילה פטורה אפילו ביום, מ"מ חשיב מצוה שהזמן גרמא, מפני שהיום גורם לחיוב את המלבוש.

ואין לומר שהטעם הוא מפני שהתר כלאים בציצית אינו ידוע, (ואין אומרים שיצאו עשרה עם כלאים, משום שכ"ש שבזה יתמחה עליהם), דא"כ שידרשו בפירקא שזה מותר, ואין לחוש לקלא אילן (-שישימו ציצית צמר הצבועה בקלא אילן שזה דומה לתכלת, שבזה אסור כלאים כמו שאסור להטיל חוטי לבן שהם כלאים כיון דאפשר במינו, דאין עשה דוחה לא תעשה במקום שאפשר לקיים שניהם, והכא אפשר לעשות ציצית ממין הבגד. וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שלפ"ז דברי הגמרא (ל"ט): שחוטי פשתן פוטרים בשל צמר, היינו כשיש תכלת, דמיגו תכלת פטר בשל פשתן, לבן נמי פטר אע"ג דאפשר במינו. אי נמי מדאורייתא מותר כלאים בציצית אע"ג דאפשר לקיים שניהם, דכלאים בציצית אין זה חדיה, ורק רבנן גזרו, ודברי הגמרא בל"ט: הם מדאורייתא. אי נמי אין המסקנה הכי), משום שאפשר לבדוק בכל הירות שצובעים בהם ציצית או את כל מוכי התכלת, אם זה תכלת או קלא אילן, ואין לחוש לטעימה (-תכלת שנעשתה לנסות בה את הירור (שזה שלא לשמה), שאם נצריך את כל הקונים לבדוק את הירות יבואו להניח הנסיון ביורה ואמרין לקמן (מ"ב:) שאם הניחה ביורה כל הירור פסולה), שהרי אפשר לשלוח אגרות ללמד הלכות טעימה, ואין לומר שלא סומכים על אגרות, שהרי אפי' לענין חמץ בפסח כאשר מערבים את השנה ויורה"כ, שיש בהם כרת, סומכים על אגרות.

מז: חיוב ציצית בעור- לרבא ורבי זירא טלית של בגד וכנפיה של עור (-שנחתכו קרניה ותלה בהם עור) חייבת בציצית, אבל טלית של עור וכנפיה של בגד פטורה, דאזלינן בתר עיקר הבגד. אבל לרב אחאי הולכים אחרי הכנף והדין כפוך.

תעשה ולא מן העשוי- הטיל ציצית לטלית של ג' כנפות, והשלימה לארבע ועשה גם שם ציצית, לרב הונא פסולה משום שהג' הראשונים נעשו שלא כמצותה וכשמתקנה איכא תעשה ולא מן העשוי. ומה שמצינו שחסידים הראשונים היו מטיילים ציצית אחר שארגו ג' אצבעות שאז זה נחשב בגד כדאמרין לגבי טומאה, והוי מטיילים ציצית בב' קרניה, ובסיום האריגה היו מטיילים ציצית בשני קרניה הנוספים, ומבואר שאף שמתחילה אינה חייבת בציצית כיון שאין בה שיעור שיתכסה בה קטן ראשו ורובו, לא פוסלים הציציות שהטיל מתחילה משום תעשה ולא מן העשוי, הכונה שהיו מטיילים בה ציצית מיד כשהגיעו לג' אצבעות האחרונים שאז הם שני קרנות אלו ראיים בציצית, וכשיגמרו נמצא שהציצית בתוך ג'. הגמ' שאולת על רב הונא מדברי רבי זירא שהמטיל ציצית לטלית שכבר יש בה ציצית כשרה בציציות האחרונים אע"פ שחתך את הראשונים, אע"פ שמתחילה נעשו שלא לצורך. (וס"ד שרבי זירא מודה לפסול תעשה ולא מן העשוי, אבל כשתחילת הנחתם לשם מצוה כשר, אבל בנחתך נתבטלה הנחתו. תוד"ה והאמרו). ורבא מתרץ שבאמת עשיה שלא לצורך פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, והכא י"ל שכונתו להוסיף ועובר על בל תוסיף וממילא לא חשיב עשיה, והחיתכת הישנים היא עשיה לחדשים וכשר, אבל כשעושה ציצית לבגד של ג' כנפות שאינו עובר בזה איסור וזה עשיה שלא לצורך, חשיב מעשה העשוי בפסול, וכשגומרה הוי תעשה ולא מן העשוי. ורב פפא דוחה ד"יל שכונתו לבטל את הראשונים, וממילא איכא מעשה וליכא בל תוסיף וחוזרת הקושיא על רבי זירא.

לשמואל אין בתכלת משום כלאים, אפילו בטלית פטורה, והיינו שכבר יש בה ציציות. וכתבו התוס' (ד"ה תכלת) דה"ה שבלילה אין איסור כלאים בציצית אע"ג דלילה לאו זמן ציצית, (היינו בכסות יום, אבל בכסות לילה יש איסור כלאים), וכן בטלית שאולה או לנשים אין איסור כלאים בציצית, דלגמרי התייר הכתוב כלאים בציצית. והא דמשמע לקמן (מ"ג.) דכהנים אסורים בבגדי כהונה שהם כלאים שלא בזמן העבודה, שאני הכא דכתיב "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך" לומר שבמקום גדילים תלבש שעטנז, משמע דכל לבישה שרא רחמנא, ועוד דאיסור כלאים נאמר בטלית שלובש להנאות, ולא בבגדי כהונה בזמן עבודה. ועוד אומר ר"ת דבגדי כהונה נמי שלא בעיזן עבודה שרו, וכוונת הגמרא שם לאסור רק בגדים שאינם מיוחדים לעבודה. ואיתא בתוספתא דכלאים שבגדי כהונה ובגדי כהן גדול אין בהם משום כלאים, בגדי כ"ג שיצא במדינה חייב (וביארו התוס' דהיינו מדאורייתא, דבמדינה אין שום היתר). במקדש ב"ה דאיסור כלאים נאמר בטלית פטור, וכתבו התוס' דה"ה בשעה שאינה ראויה לשרת פטור. עוד כתבו התוס' ששבואר בגמרא (יומא ט"ט.) שבגדי כהונה אסור להציעם תחת ראשיהם משום כלאים, דלא דמי ללבישה דשרא רחמנא, אבל גבי ציצית אין לחלק בין הצעה ללבישה.

חיוב ציצית

מ"א. שיעור טלית לחיוב ציצית- טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו, והגדול יוצא בה בשוק בדרך עראי בלי להתייבש, חייבת בציצית, אבל אם אין בה שיעור ראשו ורובו של קטן, אע"פ שהגדול יוצא בה בדרך עראי פטורה. וכן היתר כלאים בציצית תלוי בשיעור הנ"ל, אבל לענין איסור כלאים, אין עראי בכלאים שאף בגד שאינו נלבש אף בדרך עראי יש בו איסור כלאים.

טלית כפולה שהיתה ארוכה כשתיים, וכפלה, חייבת בציצית, ור"ש פוטר שאם תפשוט נמצוא הציציות באמצעה, ואם תפרה או אפי' חיברה בסיכי (-סיכות, ל"א תפירות רחבות) חייב אף לר"ש. ואם הניח ציצית במקום הכפל ונפשטה הטלית מקיפולה, אין החוטים הישנים כשרים כיון שכעת אינם בכנף.

אם ציצית היא חובת גברא או חובת טלית- לרבה מצות ציצית היא חובת הטלית, ולכן אף בגד שאין כוונתו ללובושו ואפילו יש לו עשרה בגדים של ד' כנפות חייב בציצית. וכן שיטת שמואל שאף טלית הנמצאת מקופלת בקופסה חייבת בציצית דהואיל ועומדת להתכסות בה קרי בה "אשר תכסה בה", אמנם אם עשאה לתכריכים פטורה, דכתיב "אשר תכסה בה" וזו אינה עשויה להתכסות, ומ"מ בשעה שמלבישים בהם את המת מטיילים בהם ציצית, משום "לועג לרש חרף עושהו" שזה דומה שלועגים לו שהוא פטור מציצית.

המלאך טען לרב קטינא מה יאה על מצות ציצית שלו כיון שהוא לובש בקיץ סדין ובחורף סרבל שיש לו רק שתי כנפות, (אף שאין חיוב לקנות טלית החייבת בציצית. תוד"ה ענשיתו), **דבעינדא דריתחא מענישיה על חסרון בקיום מצות עשה**. ואין מזה ראייה שציצית היא חובת גברא, שהרי גם לזה לא כל עוד שאינו לובש אינו חייב, ובהכרח טען למה הוא עושה טצדקי (-תחבולות) לפטור עצמו מציצית. כתבו התוס' (ד"ה הכי) שלרש"י אין מכאן ראייה שזה חובת גברא, ולתוס' אם זה לא היה חובת גברא לא שיך לענוש על זה.

טלית שנקרעה בתוך ג' אצבעות לשפת הבגד ששם ראוי להניח ציצית, לר"מ לא יתפור מפני שחוששים שישתמש בחוט שתלוי מהתפירה לצורך הציצית, וכתיב "תעשה" ולא מן העשוי, ולחכמים יתפור ולא חיישנן להני', ומחוץ לג' אצבעות לכו"ע יתפור, וכן לכו"ע לא יתפור לטלית בגד בשיעור אמה שיש בו כבר ציצית דבעינן "על

כנפי בגדיהם" וכנף זה לא היה בבגד זה בשעת עשיה, וכן לכו"ע יכול להתיר ציצית מבגד אחד ולכורכה בטלית אחרת, ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי, כיון שצריך לחזור ולכורכה ולתקנה כאן ככתחילה, ובלבד שיהיו החוטים שלימים.

חוטי הציצית

מ"א: צבע חוטי הציצית - צריך לשים בטלית חוטים ממין

הטלית (והיינו באותו צבע, שאם היא אדומה יטיל בה חוטים אדומים, מלבד ב' חוטי התכלת. רש"י). והקשו התוס' מדוע שיצטרכו באותו צבע, וכתבו דשמוא זה דין דרבנן משום "זה קלי ואנוהו". ועוד נראה דאירי בשאר מינים, שאין פוטרם מדאורייתא אלא במינם), וטלית שכולה תכלת יכול לשים בה איזה צבע שירצה, וא"צ לחפש דווקא לבן, דכיון שאינו יכול לשים בה מין כנף, די שיהיו ב' מינים, אך לא ישים בה קלא אילן כיון שצריך שיהיו שני מראות, ותכלת וקלא אילן מראיהם שוה, והני מילי בטלית של ח' חוטים דכיון שמספיק ד' חוששים שיעביר את חוטי הקלא אילן טלית אחרת ויחשוב שהם תכלת, אבל בטלית של ד' חוטים כשר. ובאופן אחר מבאר רש"י שאין להניח קלא אילן שמא ימכרונו לאדם אחר והוא יחשוב שכל החוטים תכלת ויטול ממנה שתי חוטים ויעבירם לטלית אחרת ויתן תחתיהם לבן, ונמצא שאחת הטליתיות יש בה קלא אילן ולבן, והוי כלאים שלא במקום מצוה.

העברת הציצית מבגד לבגד - לרב אין מעבירים את חוטי הציצית מבגד לבגד, (אפילו למד" ציצית חובת גברא, דאין לבטל מצות הטלית, כדמצינו במזוזה (ב"ק ק"ב). שמי שנטל מזוזה נענש אע"פ שהיא חובת הדר. תוד"ה רב), אא"כ הבגד הראשון בלה שאין בזה בויון לטלית הראשונה. ולשמואל בכל גוונא יכול להעביר מבגד לבגד, ואף דקסבר שציצית היא חובת הטלית, כיון שיש לו חובת מרק בטלית אחת טוב שיתנם בטלית שהוא חפץ להתעטף בה, ולא דמי למזוזה. תוס' שם.

עוד נחלקו שולב אין מדליקים מנר לנר בחנוכה, ואין הלכה כר"ש שמתיר לגרור בשבת אם אינו מתכוון לעשות חריץ, ולשמואל מדליקים מנר לנר והלכה כר"ש. ואמרו אביי שכל מילי דמרו היה עושה כרב, חוץ מג' אלו.

שמירת הציצית בכביסה - רב יהודה היה מוסרה לכובס כמות שהיא ואין חוששים שהחוטים יחתכו וישים בה קלא אילן, ורב חנינא היה מקפלם כמין פקעת כדי שלא יחתכו, ורבינא היה מכניס החוטים לתוך שפה שהיה עושה בה, ותפר את השפה.

מנין ושיעור החוטים ומקומם - לב"ש נותן ד' חוטים בחור הטלית (דכתיב "גדילים", גדיל שתיים גדילים ארבעה. או שגדילים זה שתיים, והיינו שני חוטי לבן, ומסתבר להשוות את מספר חוטי התכלת למספר חוטי הלבן. תוד"ה בית שמואי, הראשון). וכשכופלם הם שמונה, ויהיו תלויים (הענף, לא כולל הגדיל) ד' אצבעות, (וכתבו התוס' (ד"ה בית שמואי, השני) דא"כ הגדיל [שהוא שליש מהציצית] הוא שנים. ור"ת פירש שהגדיל הוא ד', וא"כ הפתיל הוא ח', הרי י"ב, וכן נוהגים). ולב"ה נותן ג' חוטים (דוחק לומר ש"גדילים" שתיים ו'פתיל" אחד. ור"ת מפרש ש"גדיל" היינו שלשה, ד'מעשה עבות' מתרגמים עובד גדילו, ולפ"ז לב"ה צריך לתת שלשה מכל מין, וכשכופלם הם י"ב. תוד"ה בית שמואי, הראשון). ויהיו תלויים ג' אצבעות שכל אחת מהם היא רבע טפה. (ואמרו רב פפא שיש בטפח דאורייתא ד' גודלים או ו' אצבעות קטנות או חמש אצבעות). לרב הונא נותן ד' חוטים בתוך ד' משפת הבגד ויהיו תלויים ד', ולרב יהודה יתן ג' חוטים בתוך ג' לשפת הבגד ויהיו תלויים ג'. ואמרו רב פפא שלהלכה צריך ארבע חוטים בתוך שלש ויהיו תלויים שלש. והא דאמרו שציצית אין לה שיעור, היינו למעלה דכמה דבעי ליהוי ארוך, אבל למטה שיעורה כנ"ל. (וכן לולב שאין לו שיעור היינו למעלה, אבל למטה שיעורו ג' טפחים כדי לנענע).

מ"ב. ציצית היינו ענף, וצריך שיהיו החוטים פרודים למטה.

הטיל ציצית בחוד הטלית, או על הגדיל (חוט עבה ששמים בשולי הטלית כדי שלא תקרע. ל"א חוטי השתי שבשני צידי הטלית) כשרה, ורבי אליעזר בן יעקב פוסל בשתיהן, ולשיטתו צריך שהציצית תהיה נוטפת על הקרן -שיגביהנה למעלה מן השפה כדי שתהיה משתלשלת ונוגעת בקרן, ושיעור ההרחקה מן השפה הוא מלא קשר גדול (-שיעור הצפורן עם הבשר עד הפרק הראשון). והיינו בשעת עשיה, אבל אין קפיידא אם נחסר אח"כ כשיעור זה, (ורב סמוא לא ידע דבין שאמרו רבינא, ואמרו לו רב אשי שלא יצטרע כי אחד מחכמי ארץ ישראל שקול כשניים שבבבל, ורבינא היה מאריך ישראל), ולא ירחיק יותר מג' אצבעות וכנ"ל.

צורת הכנסת חוטי הציצית בטלית ומניינם - רב אחא בר יעקב היה כופל ארבע חוטים ומכניסם כך לטלית, דצריך שיהיו שמונה, דגדיל זה שנים וגדילים זה ארבעה ושהיו במקום פתיל, והיה מכניס את החוטים לתוך הכפל -מכניס את שתי הראשים שבצד אחד בתוך הכפל ונעשה כקשר עניבה. (וכתבו התוס' (ד"ה ואביק) שנראה שהיה מעביר דרך הנקב לכל היותר שבעה חוטים, ובשמיני היה קושר, דאל"כ היה אפשר להוציא את הציצית מהכפל לאחר שעשייתה, ולא משכחת כלאים בציצית). ורב ירמיה היה מניח ח' חוטים, (דכתיב "גדילים" לרבות עוד שני גדילים דהיינו שמונה חוטים. רש"י. והתוס' (ד"ה

תמניא) כתבו ד"גדילים" זה ארבעה לבן, וצריך עוד ארבעה תכלת), וכופלם ונעשו ט"ז, ולא היה מכניסים לתוך הכפל, ומרו בריה דרבינא היה עושה כמנהגנו מכניס ד' חוטים וכופלם לשמונה.

ברכה על ציצית סוכה ותפילין ומילה והאם עכו"ם כשר לעשייתם

האם מברכים על עשית הציצית - רב אדא בר אהבה בירך בשעת עשית הציצית 'לעשות ציצית', ואמרו לו רב נחמן בשם רב שא"צ לברך, והקשה רב חסדא מדברי רב עצמו שעכו"ם פסול לעשית ציצית, דכתיב "דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית" למעט עכו"ם, (משמע שאשה כשרה. תוד"ה מנין). וסובר רב חסדא שכל מצוה שפסולה בעכו"ם צריך ישראל לברך עליה, אבל מצוה שכשרה בעכו"ם אין ישראל מברך עליה דאינו יכול לומר אשר קדשנו (וציינו. תוד"ה בישראל), שהרי עכו"ם כשר בה. (ורב יהודה אמרו בשם רב שעכו"ם כשר לעשיית ציצית, ד"ועשו להם" משמע ע"י אחרים. מ"ב:).

הגמ' דנה בכלל זה, שהרי מילה כשרה בעכו"ם, וכדמצינו בדין מילה עיר שאין בה מוהל ישראל, שלר"מ עדיף שימול עכו"ם מכותי לפי שהכותי מל להם הר גריזים, (והיינו לאחר שהמיר דתו, אע"פ שהם גירי אמת, אבל עכו"ם אף דפסול לגט דאדעתא דנפשיה קעביד, מילה סתמה לשמה, ולכן גם לציצית כשר, ואיצטריך קרא לרבותו כדי שלא נמעטו מבני ישראל, ובכתובת סת"ם אין סתמא לשמה, ולא איצטריך קרא לפסולו, אלא לפסול עבד ואשה וכדומה. תוד"ה ואל), ולרבי יהודה עדיף שימול כותי ולא עכו"ם, ומ"מ ישראל המל צריך לברך. אמנם אין מזה קושיא על רב, מפני שרב עצמו פוסל מילה בעכו"ם דכתיב "ואתה את בריית שממור" -לנימול כמוך אני מוסרו, ורבי יוחנן לומד מ"המול ימול" המל ימול.

ובסוכה מצינו שסוכת עכו"ם (ונשים ובהמה וכותים וסוכה מכל מקום) כשרה, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה, ואין ישראל מברך על עשיית הסוכה אלא רק על ישיבתה.

וכתבו התוס' (ד"ה ואילו) שבירושמי מצריך לברך על עשיית ציצית סוכה ותפילין, וחולק על הש"ס שלנו. ובתוספתא איתא שהעושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו, וכן איתא בגמרא שעל כלים חדשים מברך שהחינו, וכ"כ רב שרידא גאון.

מ"ג: ומאיך מצינו לגבי כתיבת ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבם עכו"ם או צדוקי או כותי או עבד או אשה או קטן או מומר פסולים, דכתיב "וקשרתם וכתבתם" כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, ואף שעכו"ם פסול ישראל אינו מברך על העשיה אלא רק על ההנחה.

מסקנת הגמ' שאין מברכים אלא בגמור עשית המצוה אע"פ שכשרה בעכו"ם, כגון במילה, אבל דבר שעשייתו אינה גמור מצוה אין מברכים עליו אע"פ שהוא פסול בעכו"ם, כגון תפילין. ובציצית לרב חסדא שזה חובת טלית הוי גמור מצוה ומברך, ולרב נחמן היא חובת גברא ואינה גמור מצוה ואינו מברך.

דין לשמה בחוטי הציצית - עשה את חוטי הציצית מן הקוצין (חוטים היוצאים מן הבגד) או מן הנימין (חוטים מהתפירה שנשאריו בבגד) או מן הגרדין, פסולה, דבעינן עשיה לשמה, (וכתבו התוס' (ד"ה הקוצים) שאין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי, דמה שעושה אח"כ זה נחשב העשיה), ואם לעשאים ומסין, לרב כשרה, ולשמואל פסולה דבעינן טויה לשמה. וכן מצינו לענין עיבוד לשמה בעור בהמה טהורה לתפילין, שלת"ק א"צ עיבוד לשמה, ולרשב"ג צריך עיבוד לשמה. וכן הלכה. תוד"ה עד.

ציפה את התפילין זהב פסולות דבעינן שיהיו מעור, דאפילו קשירתם דווקא ברצועות עור, וכן אם תלה עליהם (עשה את הבתים מ)עור בהמה טמאה פסולות דכתיב "למען תהיה תורת ד' בפיך" – מן המותר בפיך.

תפילין יש להם בדיקה על חסרות ויתירות, ומ"מ אין לקנותם אלא מן המומוחה שידוע שהם צריכים עיבוד לשמה. אבל ס"ת ומזוזות יש להם בדיקה, ואפשר לקנותם מכל אדם, דאין בהם עיבוד לשמה. רש"י. ודעת התוס' (ד"ה תפילין) שספר תורה ג"כ צריך עיבוד לשמה, אבל לא חוששים שלא עיבד לשמה, מפני שכולם בקיאים בדין זה, ומה שאין קונים תפילין אלא מן המומוחה זה בגלל שזה גנאי לסתור את התפירות כדי לבדוקם, אמנם לא צדיעבד אין קנה תפילין מן השוק יכול לבדוקם ולהניחם, ואיתא בתוספתא שאם קנה שתיים או שלש צמדי תפילין, בודק בכל צמד אחד של יד ואחד של ראש. והא דתניא המוצא תפילין מכניסם זוג זוג, משום כבוד התפילין אין חוששים, אי"נ מוצא שאני, דרוב מצויים אצל תפילין מומחים הם. ואיתא מנכילתא שלב"ה צריך לבדוק תפילין פעם ב"ב חודש, ולב"ש אינם צריכים בדיקה, ולא קיימא לן להי, אך בשימושא רבה מצריך לבדוקם פעמיים בשבע שנים, שמא בלו ותתקלקלו.

התכלת

צורת עשיית התכלת - מביאים דם חלזון וסממנים, ומכניס אותם ליורה, ומרתיח אותם, ויקח מעט מהצבע בקליפת ביצה

ויצבע מוך כדי לראות אם הצבע טוב, ואח"כ ישליך את קליפת הביצה וישרוף את המוך, מפני שצביעת המוך פסולה כיון דבעינן צביעה לשמה, (ואפילו אם צבע גם לשם ציצית פסולה, דהוי כמנחה שנקמצה לשמה ושלא לשמה. תוד"ה מוה), ואם ישליך את הצבע הפסול ליורה יפסול את הכל, שנאמר "כליל תכלת" (- שעיקר צבע החלזון יהיה בצמר, שלא יצבעו בו מתחילה דבר אחר. רש"י. ולתוס' (ד"ה משום) אפילו מאה צביעות לשמו כשרות, ורק צביעה שלא לשמו פוסלת), וכן סובר רבי חנינא בן גמליאל, אבל לרבי יוחנן בן דהבאי אפילו מראה שני שבה כשר, שנאמר "ושני תולעת" -שאפילו מראה שני של זהריות קרוי תולעת, והו"ה לתכלת דכתיבא נמי בהאי קרא.

מ"ג. **בדיקת התכלת** - תכלת אין לה בדיקה, והיינו שא"א לבדוק אם לא פסולה ע"י הכנסת התכלת של הבדיקה וכו"ל, ולכן אין לקנות תכלת אלא מן המומוחה (שיש ריעותא שמא הוא צבעם ואינו בקי, אבל תכלת שנמצאה בשוק כשרה, דרוב המצויים אצל תכלת מומחים הם. תוד"ה ואין), אמנם את הצבע עצמו אפשר לבדוק אם הוא תכלת או קלא אילן, (במקרה שקנו ממומחה שידוע שתכלת הבדיקה פוסלת ואינו יודע להבדיל בין תכלת לקלא אילן. תוד"ה מוא) ע"י שמביאים מגביא גילא ומי תלתן ומי רגלים בני ארבעים יום (מתנינן קרן ארבעים יום. ל"א שעברו מ"ו יום מאז שיצאו מנוף האדם), ושורה בהם את התכלת מערעב עד בוקר, ואם מראה התכלת לא נחלש כשרה, ואם הוא נחלש עופה את התכלת למעליותא כשרה, ואם השתנה שעורים, ואם התכלת השתנה למעליותא כשרה, ואם השתנה לגריעותא פסולה. ורב מני היה קונה רק מן המומוחה, ואמרו לו זקן אחד שכך עשו בדורות הקודמים והצליחו בעסקיהם.

עוד בדיני ציצית

קנית טלית מצויצת - הקונה טלית מצויצת מישראל הרי זו בחזקת שהיא כשרה, אבל הקונה מהדיוט עכו"ם פסולה דשמוא הוא צבעה ונעשית שלא לשמה, והקונה מתגר עכו"ם כשרה דלא מרע נפשיה וקנאה מישראל, אע"פ שאין למכור לעכו"ם טלית בלא להתיר ציציותיה, משום זונה (שיש לו זונה ישראל ותיבעל לו במחשבה שהוא ישראל ותעבור משום "לא תתחתן בה". ל"א שמא הנכרי יתנה לנכרית באתנה ותאמר שישראל נתנה לה ויבוא לחושדו), וי"א שמא הנכרי יתלוה לישראל בדרך והישראל יחשוב שהוא ישראל בגלל הציצית ויהרגנו.

מתי מברך על הציצית - רב יהודה הטיל ציצית לבגדי אשתו, דקסבר שהיא מצות עשה שאין הזמן גרמא דקסבר שזמנה בין ביום בין בלילה, ומ"מ היה מברך עליה בכל בוקר, מפני שאז היה מחליף מכסות לילה לכסות יום, שהיו לו שתי טליתות מצויצות אחת ליום ואחת ללילה, אמנם אם היה לובש מחדש ביום ג"כ היה מברך, וכדמצינו לגבי תפילין שצריך לברך עליהם כל זמן שחוזר ומניחם.

מי חייב בציצית - לת"ק הכל חייבים בציצית, כהנים (אע"פ שהותר להם לבישת כלאים דבאבנט כתיב שש ותכלת, וכתיב "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך), לויים וישראלים גרים נשים ועבדים. ור"ש פוטר בנשים משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, דכתיב "וראיתם אותו" פרט לכסות לילה, ואמנם כסות סומא מרבים מ"אשר תכסה בה", ועדיף לרבות כסות סומא כיון שישנה בראיה אצל אחרים, משא"כ לילה.

מ"ג: **מחלוקת רבנן ור"ש בדרשות** - נתבאר לעיל שר"ש מרבה כסות סומא מ"אשר תכסה בה", ורבנן דס"ל שיליה זמן ציצית והויא מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, וכ"ש כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים, לומדים מתחילת הפסוק "על ארבע כנפות כסותך" שבגד של ג' כנפות פטור, ומי"א **אשר** תכסה בה" מרבים בגד של ה' כנפות (ויש פוטרם. תוד"ה ורבי), ועדיף לרבות של חמש כיון שבכלל חמש ארבע. ור"ש מרבה דין זה מ"אשר" ורבנן לא משמע להו לדרוש מ"אשר". ומ"וראיתם אותו וזכרתם" מרבים חכמים שע"י ראית הציצית זוכרים מצוה אחרת התלויה בה, והיינו ק"ש שזמנה משיכיר בין תכלת ללבן, (-אסמכתא בעלמא היא, דק"ש דרבנן. תוד"ה ואיזו), וי"א שיזכור מצוה הסמוכה לה והיינו שעטנז. וכן לומדים מפסוק זה שכיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצוות, והיינו כר"ש דס"ל שציצית היא מצות עשה שהזמן גרמא.

מעלת מצות ציצית

שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות כולם, דכתיב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ד' ", ועוד דציצית בגימטריא ת"ר ועם ה' קשרים וחי' חוטים זה תר"ג. עוד לומדים מפסוק זה שראיה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביאה לידי עשיה. ורשב"י לומד שכל הרזין במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה, (דגם ב"את ד' אלוקין תירא ואותו תעבוד" כתוב "אותו").

חביבים ישראל שסיבנם הקב"ה במצוות, תפילין בראש ובזרוע, ציצית בבגד, ומזוזה בפתח, ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וכו', וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישרה דעתו, ואמרו "למנצח על השמינית".

כל שיש לו תפילין בראשו ובוזוועו ווציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, זה יחזקוה שלא יחטא.

גשתנה תכלת מכל מיני צבעונים שייחדו הקב"ה למצוה זו, שהיא דומה לים שעשועו בו ניסים לישראל, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד ומכת התכלת מכיר את היושב על הכסא, ועוד שנראה לישראל שיהיה כסאו עליהם, דכתיב "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר", וכתיב "כמראה אבן ספיר דמות כסא".

גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת, כיון שיותר קל להביא לבן.

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשבת ויו"ט שלא מתפללים שמונה עשרה ישלים בבשמים ובמיני מגדים.

לר"מ חייב אדם לברך בכל יום ג' ברכות, שעשני ישראל, שלא עשני אשה, שלא עשני בור. ורב אחא בר יעקב אמר לבנו שלא יברך שלא עשני בור דאין לשבח עצמו שאינו עם הארץ, ל"א בשלמא עכו"ם ואשה אינם בני מצוה אבל בור הוא בר מצוות, אלא יברך שלא עשני עבד, ואין זה בכלל שלא עשני אשה שגם היא שפחה לבעלה, ל"א לענין מצוות הם שוים, דעבד זיל טפי -הוא מזולזל יותר מאשה. ל"א זיל טפי הוסיף ויברך שלא עשני עבד כדי להשלים.

מ"ד. גוף החלזון דומה לים, וצורתו דומה לדג, ועולה ליבשה אחת לע' שנה, ולכן דמי התכלת יקרים.

אפי' מצוה קלה יש לה שכר בעוה"ז, ומעשה באחד שהיה זהיר במצוות ציצית ושמע שיש זונה בכרכי הים וכו', ולבסוף חילקה נכסיה שליש למלכות כדי שיניחוה להתגייר, ושליש לעניים, ונטלה עמה שליש ואת המצעות ונתגיירה, וקיבלה רבי חייא מפני שנתגיירה לשם שמים בגלל ששמעה נס גדול של חומר מצוות שטפחו לו הציציות על פניו, ואותן מצעות של זהב וכסף שהציעה לו באיסור הציעה לו בהתר, וזה שכר בעוה"ז, ולעוה"ב אין ידוע כמה השכר גדול.

טלית שאולה פטורה מציצית ל' יום, אבל אח"כ חייבת, (דעד ל' יום אנשים חושבים שהיא שאולה, דאין דרך לשאול ליותר, ומדאורייתא פטורה לעולם, דכתיב "כסותך" ולא של אחרים. תוד"ה טלית), וכן מצינו לענין חיוב מזוזה בשוכר בית בחו"ל או בדר בפונדקי בארץ ישראל שהוא חייב במזוזה רק אחרי ל' יום, אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד משום ישוב ארץ ישראל שלאחר שקובעה אינו נוטלה משם אפי' כשיצא ממנה, הלכך בקושי יצא ממנה, וגם אם יצא אחר ישרתה מהרה כיון שיש בה מזוזה, ונמצאת ישראל מיושבת. התוס' (שם) דנים האם אם שוכר חייב במזוזה מדאורייתא או מדרבנן.

תפילין של יד ושל ראש אינם מעכבים זה את זה, ורב חסדא סבר שאם אין לו את שניהם מעכבים זה את זה, גזירה שמא יפשע, ושאלו אותו וכי מי שאין לו שתי מצוות לא יקיים אפי' אחת.

כל שאינו מניח תפילין עובר על ח' עשין (שיש בד ה' פרשיות ובכל אחת כתוב גם "וקשרתם" וגם "והיו לטוטפות", ל"א בוהיה כי יביאך כתיב "והיה כי יביאך לאות וגו' ושמרת את החוקה" וגו', ובסוף הפרשה כתוב "והיה לאות" וגו', הרי ג', ובק"ש כתוב "וקשרתם לאות", והיו לטוטפות", וכן בוהיה אם שמוע כתובים שניהם, הרי ז', וכתיב "ושמתם את דברי אלה" דדרשינן (לעיל ל"ו:): דבתפילין קמישתיעי שתהא שימה כנגד הלב, הרי ח'). ובציצית עובר בה' (ועשו, ונתנו, והיה, וראיתם, גדילים תעשה לך), וכהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' (והיינו כשאזמורים לו עלה, והוא בבית הכנסת ולא בתוך. וכהן המבקר יחיד זה מדרבנן, ואין לש"ץ להפסיק כדי להקרותו אלא אחר מקריא, ואין הכהנים רשאים להתחיל עד שיכלה הדיבור מפי המקרא. תוד"ה כל), ובמזוזה עובר בב' דכתיב ב' פעמים "וכתבתם".

כל המניח תפילין מאריך ימים.

לאחר שהגמרא האריכה (כ"ט – מ"ד) בדיני כתיבת סת"ם, תפילין, מזוזה, וציצית, חוזרת הגמרא לבאר את דיני המנחות, וממשיכה לעסוק בדיני הדברים שמעכבים או לא מעכבים זה את זה.

מנחות ונסכים

מ"ד: הסולת והשמן של מנחת נסכים אינם מעכבים את היין ואם הביא יין בלא סולת ושמן מנסכם, ואין היין מעכבם. וכתבו התוס' (ד"ה הסולת) שמשמע פסולת ושמן מעכבים זה את זה.

מה קודם מנחה או נסכים-

איתא בברייתא שלרבנן מנחה קודמת לנסכים, דכתיב "ומנחתם ונסכיהם", ולרבי לומדים מדכתיב "זבח ונסכים" שאחרי הזבח מביאים נסכים.

הגמ' שואלת שמ"ומנחתם ונסכיהם" לומדים שאפשר להביא מנחה ונסכים בלילה (והיינו אם הביא זבח בלא נסכים ולאחר זמן מביא

הנסכים בפני עצמם, אבל נסכים הבאים עם הזבח באים ביום. וכתבו התוס' (ד"ה מנחתם, השני) שלרש"י לומדים מ"ומנחתם ונסכיהם" דפרי החג, ולר"ת לומדים מ"ומנחתם ונסכיהם דעצרת דכתיב בפרשת אמור), או למחר שאם הביא היום יכול להקריב נסכיו למחר, ובלבד שלא נתקדשו בכלל, דא"כ הם נפסלים בלילה. וכתבו התוס' (ד"ה מנחתם, הראשון) שבתמורה (י"ד). מוכח שדיון למחר נלמד מ"דבר יום ביומו מלבד שבתות ד' ", אלא שדרך הש"ס להביא פסוק הרהוט בשתי דרשות אע"פ שהמקור הוא מפסוק אחר). ומ"זבח ונסכים" לומדים שאין הנסכים הבאים עם הזבח מתקדשים שלא יוכל לשנותם לזבח אחר אלא בשחיטת הזבח.

ולכן הגמ' אומרת שלכו"ע במנחה ונסכים הבאים עם הזבח, מנחה קודמת לנסכים, דכתיב "עולה ומנחה" דמשמע שמיז אחר העולה יקריב מנחה, אבל במנחה ונסכים הבאים בפני עצמם, לרבנן מנחה קודמת כמו בבאים עם הזבח, ורבי סובר שרק שם כיון שהתחיל באכילה ממשיך במנחה שהיא אכילה, אבל בבאים בפני עצמם נסכים חשובים יותר, כיון שאומרים עליהם שירה בבאים עם הקרבן, ומימיאל יש בהם חשיבות גם בבאים בפני עצמם, כיון שהיו ראויים לשירה ולבוא עם הזבח. תוד"ה כיון.

המתנות שדינם להנתן על מזבח החיצון מגו' ד מתנות של חטאת אין מעכבות זו את זו, אלא אפי' נתן מתנה אחת כיפר, שנא' "ודם זבחין ישפך" -שפיכה אחת. (ובבחים למסקנה דורשים מפסוק אחר. תוד"ה ודם).

פרים ואילים וכבשים אין מעכבים זה את זה, והיינו פרים וכבשים דר"ח, ושל מוסף של עצרת, אבל פרים וכבשים של חג מעכבים זה את זה, דכתיב בהו "כמשפט" ו"כמשפטם" משמע עיכובא. ואילים היינו שאין האילים הבאים בעצרת מחמת שתי הלחם, מעכבים את האיל הבא מחמת מוסף, אמנם האילים הבאים מחמת שתי הלחם מעכבים זה את זה, דכתיב בהו "היו".

ביאור כמה פסוקים ביחזקאל

בספר יחזקאל ישנם כמה פסוקים שנראים כסותרים את מה שנאמר בתורה, ומחמת כך רצו הכתמים לגנוז את ספר יחזקאל, והגמרא מיישבת את ספר יחזקאל שדבריו לא יסתרו את מה שנאמר בתורה.

מ"ה. **מנין קרבנות ראש חודש**- כתוב בתורה שמקריבים בראש חודש "פרים בני בקר **שנים** וכו' כבשים בני שנה **שבעה**", וביחזקאל כתיב "וביום החודש **פר** בן בקר תמים **וששה** כבשים ואיל יהיו", בא ללמדנו, שאף שאם לא מצא שני פרים יקריב אחד, ואם לא מצא שבעה כבשים יביא ששה, ואם לא מצא ששה יביא כמה שימצא, דכתיב "ולכבשים כאשר תשיג יוד", אמנם לכתחילה יש לחזר אחר ששה, ומ"מ לומדים לא מ"יהיו" שאם יש להם שני פרים או שבעה כבשים מעכבים זה את זה אין להקריבם זה בלא זה, ואי נמי כרבנן דס"ל במתני' שיקריב פרים בלא נסכים, ודלא כר"ש שעדיף פר עם נסכיו. א"נ אם יש לו כבשים ואין לו תמיד של בין הערבים, מקריב כולם לשם מוסף. אמנם לקמן (מ"ט). משמע שתמיד היום קודמים למוספי היום משום תדיר ומקודש. תוד"ה ומנין).

והא דכתיב "**בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש**" אף שהפר הוא עולה, רבי יוחנן אמר שאליהו י"שב סתירה זו, וכן סבר רבי יהודה בברייתא, ואמר לו רבי יוסי (וכך אמר רב פפא) שפסוק זה מדבר על ימי עזרא, שהקריבו קרבנות מילואים כמו בימי משה, וכמו שבימי משה היום השמיני למילואים היה ברח"ח ניסן והקריבו בו עגל חטאת, כך עשו בימי עזרא ברח"ח והקריבו פר לחטאת, ואמר לו רבי יהודה תנוח דעתך שהנחת את דעתי.

כתיב "**וכל נבילה וטריפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים**", רבי יוחנן אמר שאליהו עתיד ליישב דבר זה, שמשמע ממנו שישראל מותרים, ורבינא ביאר שכוונת הפסוק לומר שאפילו כהנים שהותר להם לאכול עוף ע"י מליקה, אסורים בנבילה וטריפה.

כתיב "**וכן תעשה בשבעה בחודש מאיש שוגה ומפתי וכפרתם את הבית**", מנבאר רבי יוחנן ש"שבעה" היינו שאם שבעה שבטים חטאו חייבים להביא פר העלם דבר של ציבור (דכתיב "חודש" והיינו שחידשו ב"ד שחלב מותר) אע"פ שאינם רוב קהל, ואין דינם כיחידים להביא כל אחד כשבה או שעירה, ו"שוגה ופתי" היינו שאין מביאים פר זה אלא על העלם דבר שמחמתו טעו ב"ד בהוראה שעשו על פיה בשוגג. לרש"י שוגה הכונה ששגגו על פיהם, ולתוס' (ד"ה בשבעה) שוגה הכונה ששגגו בהוראתם, ופתי היינו שהציבור עשו פתאום על פיהם. עוד כתבו התוס' שאף לרבי יהודה שמצריך פר לכל שבט, מיירי במיעוט שבט.

זכור חנינא בן חזקיה לטוב שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים לדברי תורה, והעלה ג' מאות גרבי שמן להדליק בהם נרות בלילה וישב בעליה ודרשו.

היו לציבור פרים מרובים ואין נסכים לכולם - שאם יקנו בדמים את כל האילים והפרים לא י שארו דמים לנסכים, לר"ש יביאו פר אחד עם נסכים,

ולא הרבה בלי נסכים, דכתיב "**ואיפה לפר ואיפה לאיל**", וכיון שאין מידת מנחתם שוה, לומדים מזה את הדין הנ"ל.

קרבנות עצרת ושתי הלחם

בדפים הבאים (מ"ה – מ"ט) הגמרא מרחיבה בדיני קרבנות עצרת, ובדיני שתי הלחם (שנחשבים מנחה) הבאים בעצרת, שמביאים שתי לחמי תמזן יחד פר ושני אילים ושבעה כבשים לעולה ושעיר לחטאת ושני כבשים לשלמים, ויבואר מה מאלו מעכב זה את זה, ודין שתי הלחם שבאים בלי כבשי השלמים (שהם טעונים הנפה יחד), איזה עבודה בכבשים מקדשת את הלחם, מה הדין אם הביא ד' כבשים או ד' לחמים, או ששחט את הכבשים שלא כדיו, ועוד.

מ"ה: **כמה כבשים פרים ואילים מקריבים**- בפרשת שתי הלחם כתוב שצריך להקריב על הלחם שבע כבשים פר ושני אילים, ובפרשת המועדות כתוב שצריך להקריב בעצרת שני פרים איל אחד ושבעה כבשים. ואין אלו אותם ז' כבשים אלא הם כבשים נפרדים, דכמו שהפרים והאילים אינם שוים, שהרי כאן כתוב להקריב פר ושני אילים, וכאן כתוב להקריב שני פרים ואיל, ואין לומר שיעשה איך שירצה, שהרי מזה ההתורה שינתה לכתוב פרים לפני האיל מבואר שאינם שוים, א"כ גם הכבשים הם שונים.

מה בקרבנות עצרת מעכב זה את זה-

האילים שבאים עם שתי הלחם, והאיל של המוסף, אין מעכבים זה את זה.

הפר והאילים והכבשים והשעיר שנאמרו בפרשת שתי הלחם, לא מעכבים את שתי הלחם, ואין שתי הלחם מעכבים אותם, דכתיב "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים" ולא כתיב "על הלחם" בסוף. והא דכתיב "על הלחם" היינו שלא נתחייבו בכבשים במדבר עד שנתחייבו בלחם.

ולענין הכבשים שכתובים בסוף הפסוק של שתי הלחם - "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", לר"ע הלחם מעכב אותם ואין הם מעכבים את הלחם, דגמור "היו" מ"תהיינה". ולר"ש בן ננס הכבשים מעכבים את הלחם ואין הלחם מעכב אותם, שהרי במדבר הקריבו כבשים בלי לחם, דעומר ושתי הלחם אינם באים אלא מן הארץ, (התוס' (ד"ה קרבו) מביאים פירוש בשם רש"י שלא היה לישראל במדבר לחם אלא מן, והקשו שביזמא (ע"ה): מבואר שאומות העולם היו מביאים להם מיני מאכל, וכן מבואר (לקמן צ"ה). שהיה לחם הפנים במדבר), וס"ל שעדיף ללמוד "היו" מ"היו" מאשר מ"תהיינה", (דאף שאפשר ללמוד "ושב הכהן" ו"ובא הכהן" כיון שהמשמעות שוה, מ"מ עדיף ללמוד מה שיותר דומה. ור"ע סובר שעדיף ללמוד מ"תהיינה" כיון ששניהם מתנה לכהן). וללישא בתרא נחלקו ר"ע ור"ש בן ננס בהא דכתיב "קודש יהיו לד' לכהן", ר"ע סובר ששתי הלחם הם דבר שכולו לכהן, לד' לכהן היינו כדאמר רב הונא שקנאו ד' ונתנו לכהן דמשלחן גבוה קזכו. (לרש"י עיקר דברי רב הונא נאמרו על גזל הגר, ולתוס' (ד"ה דאמר) הם נאמרו על שתי הלחם). ובן ננס סובר שלד' לכהן היינו מקצתו לד' ומקצתו לכהן, והיינו הכבשים.

ר"ש אמר שהלכה כבן ננס אבל מטעם אחר, (שהרי מה שכתוב בחומש הפקודים קרב במדבר, אבל מה שנאמר בתורת כהנים לא קרב במדבר, אלא הטעם הוא), שהכבשים מתירים את עצמם, אבל לחם צריך את הכבשים שיתירוהו.

מ"ו. אם הוזקו הלחם והכבשים זה לזה, והיינו שהלחם היה בשעת שחיטת הכבשים, לכו"ע מעכבים זה את זה, והותר לפנינו יצא לבית השריפה, מפני שהוא נדחה כשחבירו נאבד. וכתבו התוס' (ד"ה ואיזו) דהיינו כרבי דס"ל שכבשי עצרת אין מקדשים את הלחם אלא בשחיטה.

דין פסול בלחמי תודה- תודה שנפרס לחמה והדין שאם נפרס לחם אחד כולם פסולות, אם זה קרה לפני השחיטה יביא לחם אחר וישחוט, וכן ביצא לחמה יכניסנו וישחוט, ואם נפרס או יצא אחרי השחיטה, יזרוק את הדם לשם שלמים והבשר יאכל, ולא יצא ידי חובה והלחם פסול. ואם נפרס או יצא חוץ לחומת ירושלים אחרי זריקה, יתן לכהן לחם שלם ולא פרוס ולא ממה שיצא, אך מה שיצא בכלל הארבעים הלוח. וכן בנטמא הלחם הדין כנ"ל, אלא שאם נטמא אחרי השחיטה הדם יזרק לשם תודה והבשר יאכל בתורת תודה ויצא ידי חובה, מפני שהציץ מרצה על הטומאה. הגמ' אומרת שאין ראה ששחיטה אינה גורמת שהכבשים יעכבו, ממה שאם נפסל הלחם לא נפסלה התודה ולא יזרוק דמה אפי' שלא לשמה, דשאני תודה שהיא קרויה שלמים דכתיב "תודת שלמיו" משמע בעל"פ שחיתה תודה בשעת לחמה חוזרת להיות שלמים, ושלמים קרבים בלא לחם, (אבל כבשי עצרת נקראים שלמים רק עם הלחם. רש"י. והתוס' (ד"ה דרחמנא) מחלקים שכבשי עצרת הם קדשי קדשים ואינם נלמדים מקדשים קלים. אי נמי לא ילפינן שלמי ציבור משלמי יחיד.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם שתי הלחם הונפו יחד עם הכבשים, אם גם בזה מעכבים זה את זה לכו"ע כמו בהיה הלחם בשעת שחיטה, או לא. תיקו.

מז"ז: ואת"ל שגם בזה מעכבים, אם אבדו הכבשים אחר התנופה אבד הלחם, וודאי הכבשים האחרים צריכים תנופה לכז"ע. דמתירין הם, ועוד דברו כתיב תנופה, ואם אבד הלחם אבדו הכבשים, ואת"ל שאחרי התנופה אין מעכבים זה את זה, יש להסתפק היכא שאבד הלחם אחר תנופה והביא אחר, אם הלחם השני טעון תנופה או לא, לר"ע שהלחם הוא העיקר. אמנם לבן ננס שהכבשים הם העיקר פשיטא שא"צ לחזור ולהניף. תיקו.

ומה שיש חילוק שכבשי השלמים מעכבים את הלחם, משא"כ שבעת הכבשים והפר והאיילים אין מעכבים, הטעם הוא דמצינו כך באיל נזיר שאף שיש שם עוד זבחים, מ"מ רק השלמים מקדשים את הלחם, דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים לד' על סל המצות", ומזה לומדים שאם שחט את האיל שלא לשמו אין הלחם מתקדש.

דין שתי הלחם שבאו בלא כבשים

שתי הלחם שבאו בלא כבשים לר"ע שכבשים באים בלא לחם, ינפלו, ותעובר צורתן (-יפסלו בלינה) ויצאו לבית השריפה.

הגמ' שואלת דאם הם באים לאכילה שאינם צריכים שהכבשים יתירו אותם, למה לא אוכלים אותם, ואם הם באים לשריפה, למה צריך להמתין מלשורפם עד אחרי עיבור צורה. וכתבו התוס' (ד"ה לשרפינהו) שאפילו למד"ז שאפילו פיגול טעון עיבור צורה, שאני התם שמצותן בכך.

רבה מבאר שבאמת הם באים לאכילה ולכן אסור לשורפם עד שיפסלו בלינה, אלא שרבנן חששו שבשנה אחרת שיהיו כבשים יאמרו שאפשר לאכול את הלחם בלי כבשים.

רבה רוצה להוכיח כדבריו מהא דתנן שבן בוכרי העיד שכל כהן שנותן מחצית השקל אינו חוטא, ואף דכתיב "כל העובר על הפקודים" והכהנים לא נפקדו, הם מוסרים את זה לציבור, ולרבי יוחנן בן זכאי אדרבה כל כהן שאינו שוקל חוטא הדמנה כל הראוי לפקד, והיינו מגיל עשרים, אלא שהכהנים דרשו לעצמם מדכתיב "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תיאכל" ואם יביאו מחצית השקל לא יוכלו לאכול את העומר ואת שתי הלחם, ולרבי' הכונה רק למנחה שהכהן מביא בפני עצמו. ובהכרח שמדובר בלחם שבא בלי כבשים, שהרי בבא עם הכבשים הרי אף לחמי תודה של כהנים נאכלים, וא"כ מוכח שמעיקר הדין אף לחם שבא בלי כבשים עומד לאכילה.

אביי דוחה דאיירי בלחם שבא עם הכבשים, ושאני לחמי תודה שאינם נקראים מנחה, אבל שתי הלחם דכתיב בהו "בהקריבכם מנחה" הם בכלל מנחת כהן.

רב יוסף מבאר שבאמת הם באים לשריפה, ולא שורפים אותם מיד שמא יזדמנו אח"כ כבשים, ולפי זה מיד כשנגמר זמן הקרבתם (לרש"י עד תמיד של בין הערבים, ולתוס' (ד"ה צורת) עד היללה, דקרבנות ציבור קרבו אחר התמיד ודחו עשה הדשלאמה), 'צאו לשריפה. ואין לומר שא"א לשורפם ביום מפני שאין שורפים קדשים ביו"ט, דהיכא דמצוותו בכך שורפים.

רבא סובר כרבה וכנ"ל שהם באים לאכילה ושורפים אותם משום גזירה, אלא דס"ל שדבר זה נלמד מפסוקי, דכתיב "לחם תנופה וכו' ביכורים לד', ", מה ביכורים בפני עצמם ולאכילה, אף שתי הלחם כשבשים בפני עצמם הם לאכילה.

איזה עבודה מהכבשים מקדשת את הלחם

מז"ז: לרבי אם שחט זורק לשמן קדש הלחם ע"י השחיטה והוא מותר באכילה, ואם שחט זורק שלא לשמן לא קדש הלחם ולא תפיס פדיונו בקדושת שתי הלחם אלא בקדושת שאר קדושת הלשכה, ואם שחט לשמן זורק שלא לשמן, לרבי קדוש ואינו קדוש (וכדלהלן), דכתיב "זבח שלמים לד' על סל המצות" אלמא זביחה מקדשת את הסל, וכבשי עצרת נלמדים מזה, ולר"א בר"ש אינו קדוש כלל אלא בשחיטה וזריקה לשמן, דכתיב גבויר "ואת האיל יעשה זבח שלמים לד' על סל המצות" שיעשה כל עשיותיו לשמן. וכתבו התוס' (ד"ה עד) שאף שראבר"ש סובר כאביו ר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, זריקה שלא לשמה גריעא מנשפך הדם, ושלא לשמה חמור מפסול בזריקה כיון שעוקף הקרבן לקרבן אחר. אי נמי הכונה כאן שיהיה ראוי לזריקה. והא דכתיב זבח זבל ללמד שצריך שיהא לחם בשעת שחיטה. התוס' (ד"ה שיהא) דנים אם צריך כבר משעת תנופה שיהא ראוי ללחם או לא, וכתבו דשמא כוונת הגמרא שבשעת שחיטה יהיה בפנים א"ע שכתב ביוצא.

וקדוש ואינו קדוש (לרבי), לאביי היינו קדושה שאינה גמורה, ונ"מ שאינו תופס פדיונו ואם רצה משנה המעות לשאר קרבנות ציבור, וכ"ש שאינו ניתר לכתיים. ובזה נחלקו רבי וראבר"ש, ולרבא קדוש אך אינו ניתר לכתיים, ותפיס פדיונו ויוצא לחולין. ורק לאחר שקדשו בכלי אין למנחות פדיון, והנ"מ במחלוקת רבי וראבר"ש היא לענין פסול יוצא, שלרבי אם יצא נפסל, דאפי' בורקו לשמו אסור באכילה, ולרבי אלעזר דאמר שחיטה לא מקדשא אין נפסל ביוצא, דאינו קדוש אם יצאו בין שחיטה לזריקה, ואם אחר כך זרק לשמן כשר.

רש"י דוחה ביאור וגיורס זו דכ"ש שלרבה כיון דקדשתן שחיטה קדושת הגוף גמורה לא נפיק לחולין, ולרבי אלעזר דאמר אינו קדוש יוצא לחולין ע"י פדיון ובע"כ תפיס פדיונו. ולכן רש"י גורס שלאביי שזה קדושה שאינה גמורה תפיס פדיונו, דעדיין לא חלה עליו קדושת הגוף גמורה שלא יצא לחולין, ושייך ביה קדושת דמים לתפוס פדיונו בקדושה, ולרבא דאמר קדוש גמור קדושת הגוף לא שייך ביה פדיון, ואם התפיס מעות

בפדיונו אין נתפסין, דכיון דאינו יוצא מקדושה כלל איזו קדושה תחול בפדיונו. והמחלוקת לאבי בפסול יוצא היא שלרבי הוא נפסל ביוצא. ואינו כשר לשחוט עליו כבשים אחרים, ולר' אלעזר שאין בו אלא קדושת דמים הוא לא נפסל ביוצא וכשר לשחוט עליו כבשים אחרים.

שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה, זורק דם הכבשים ע"מ לאוכלם חוץ לזמנם, לרבי אליעזר אין בלחם משום פיגול, ולר"ע הלחם הוא פיגול.

רב ששת מבאר דס"ל כרבי ששחית הכבשים מקדשת את הלחם ושייך בהם פסול יוצא, ור"א לטעמיה שאין זריקה מועילה ליוצא לקובעו בפיגול, כיון שהוא כבר נפסל, ור"ע לטעמיה שזריקה מועילה להיוצא כיון שהוא פסול מחמת דבר אחר, כדמצינו שנחלקו באימורי קדשים קלים (שהם מומן בעלים ואין מעילה אלא באימוריהם) שיצאו לפני זריקה, שלר"א אין מועלים בהם ואין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא, דאין הזריקה מבררת אימורים שיצאו חלקל גבוה, ואין בהם פיגול כיון שהם כבר פסולים, ולר"ע מועלים בהם וחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא.

מז"ז: רבי שמואל בר רב יצחק

עצרת ששחטם לשמן זורק דמם שלא לשמן, האם הלחם מותר באכילה מנח הזריקה אע"פ שהיא שלא לשמה, כמו שזריקת פיגול מפגלת לחם שיצא, דהלחם נחשב כגוף הכבשים, או שרק לחומרא הלחם מתפגל, אבל להתירו באכילה לא אמרינן שהלחם כגוף הכבשים להיות נאכל כמו הכבשים.

ורב פפא אומר שיי"ל שנחלקו ר"א ור"ע רק היכא שחזר והכניס את הלחם לפני זריקה, ונחלקו אם שחיטה מקדשת וממילא נפסלו ביוצא או לא, אבל כשהלחם עדיין בחוץ לכו"ע אין זריקה מועלת ליוצא.

הגמרא מקשה על דברי רב פפא שר"ע בהכרח סובר כרבי ששחיתת הכבשים מקדשת את הלחם, דאל"כ ודאי שזריקת פיגול לא מקדשת ומפגלת, דאמר רב גידל שזריקת פיגול אינה מביאה לחיוב מעילה באימורי קדשי קלים, דקדשים קלים מומן בעלים הם, וצריך זריקה לברר את האימורים חלקל גבוה, וזריקה שאינה כשרה לא מקדשת את האימורים, ואינה מפקיעה חיוב מעילה בבשר קדשי קדשים שהוא מומן גבוה מחיים וכבר לפני זריקה יש בהם מעילה, וצריך זריקה להתיר את האברים להננים ולהפקיעם ממועילה, וזריקת פיגול אינה מפקיעה אותם ממועילה, ומבואר שאין היא נחשבת זריקה, וא"כ ה"ה בכבשי עצרת הזריקה לא תקדש ולא תקבע אותם בפיגול. והגמרא מתרצת שדברי רב גידל נדחו.

כבשי עצרת ששחטם לשמן ואבד הלחם
זורקה לשמן ודאי אינה זריקה, דכיון שהכבשים והחלות הווקפו זה לזה מעכבים זה את זה, אין לזרוק דמן שלא לשמן אלא לשם שלמים כדי להתיר את הבשר באכילה, דאין דבר שנראה להיקרב לשמו מנן כבשים אלו לפני שבאבד הלחם ונשחט לשמו ונדחה מלהיקרב לשמו כשאבד הלחם וכשר שלא לשמו. ואף שמצינו כהאי גוונא בתודה לעיל מ"ו שאם נפרס לחמה ושחטה, יזרוק את הדם לשם שלמים ויאכל את הבשר, שאני תודה שהתורה קראה לה שלמים דכתיב "תודת שלמיו" – מה שלמים קרבים בלא לחם, אף תודה קריבה בלא לחם. אבל דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו מצינו בפסח קודם חצות. ודבר שנראה לשמו ונדחה מלשמו ואינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו מצינו בפסח בשאר ימות השנה שהוא כשר לשלמים.

מז"ת, שחט שני כבשים על ד' חלות, איתא בברייתא שיקח שתיים מחלות ויניפם עם הכבשים, והחלות האחרות נאכלות ע"י פדיון. הגמרא מבארת שאף לרבי דס"ל שהשחיטה מקדשת את החלות ונמצא ששתיים מהחלות קדושות בקדושת הגוף ושתיים בקדושת דמים, דאין השחיטה מקדשת אלא את הראוי לה, וא"כ כדי לאכול את אלו הקדושות בקדושת דמים שאין השחיטה מתירתם צריך לפדותם, וא"כ אם יוציא את כל החלות שהרי אינו יודע איזה חלות קדושות בקדושת דמים ואלו חלות קדושות בקדושת הגוף, וא"כ הם יפסלו ביוצא, דכתיב "לפני ד' ", מ"מ יכול לפדותם בפנים, ואף שאין להכניס חולין לעזרה, ממילא הם נעשים חולין בתוך העזרה, ולא הניסום פשהם חולין. אמנם הברייתא דלא כרבי, דלרבי צריך להניף את ארבעת החלות, כיון שאינו יודע איזה שתיים מוהם קדושות בקדושת הגוף. (לתוס' (ד"ה מושף) לא מניף כל הארבעה יחד, אלא נוטל אחת ומניף עמה כל אחד משלשת האחרות בנפרד, וכן עושה בשניה ובשלישית ורביעית). אמנם מה שמבואר בברייתא אחרת שיפדה את החלות בחוץ משום חולין בעזרה, זה כרבי אלעזר ברבי שמעון דס"ל שהשחיטה לא מקדשת את הלחם בקדושת הגוף, דלדבריו לוקח שתיים מהחלות וזורק עליהם את הדם ומקדשם ומתירים, והשתיים האחרים נשארו בקדושת דמים שיש לה פדיון. ואף לרבי יוחנן דס"ל שתודה ששחטה על שמונים חלות, לא קדשו החלות כלל (ודלא כחזקיה דס"ל שקדשו ארבעים מתוך שמונים), י"ל דאיירי שאמר שיקדשו שתיים מתוך ארבע, וגם שם אם יאמר שיקדשו ארבעים מתוך שמונים, קדשו.

שחט ד' כבשים על שתי חלות

שחט ד' כבשים על שתי חלות- לרבי חנינא טירתא ימושך שנים ויזרוק דמן שלא לשמן לפני שירוק שנים לשמן, כדי שלא יפסיד את האחרונים, וכנ"ל (מ"ז): דאין לך דבר שנראה לשמן ונדחה מלשמן שיהא כשר שלא לשמן, ל"א לא יזרוק ארבעתם לשמן כדי שלא יפסיד את השנים האחרונים שהם פסולים כיון שאינם נצרכים.

רבי יוחנן שואל שאין אומרים לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה לאכול את השניים, ושלא לשמן זה חטא, דאסור לשנות בזבחים, וכדמצינו

שאברי חטאת שנתערבו בשל עולה (לר"א יתנום למעלה, ובשר החטאת יהיה כמו עצים, ו)לחכמים תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, ואין אומרים שיחטא בחטאת להעלות למזבח חטאת שאינה ראייה לו כדי שיזכה בעולה.

והגמ' דוחה דשאני התם שחוטא בחטאת וזוכה בעולה, ולא אומרים אלא שיחטא בחטאת כדי לזכות בחטאת (היינו דווקא לצורך תקנת הקרבן, אבל לא אומרים שיחטא לצורך קיום מצות אכילה, וכן לא הותר להקריב שיירי מנחה שנתערבו בקומץ, מפני שהם שתי שמות. תודה"ה חטא). וכן לא אמרינן שיחטא בשבת כדי לזכות בזמן, ולכן כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן לא לפני או אחרי זבוחם, לא יזרוק את הדם בעצרת שהלה בשבת, שכיון שהם נדחו מקרבן ציבור אינם דוחים שבת, ואם זרק הורצה להקטיר אימורים לערב אבל היום לא יקטירם, (ובחול הדם יזרק (שלא לשמן, רש"י. ולתוס' (ד"ה או) אף בזריקה לשמן כשר) והבשר יאכל).

ומה שמצינו שחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה, ויש בתחתונה חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו, ואם תפול התרומה לחולין ותטמא אין לה תקנה, אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל, ואם לאו לרבי אליעזר תרד ותיטמא ולא יטמאנה ביד לקבלה בכלים טמאים כדי להציל את החולין, ולרבי יהושע מותר אף לטמאה ביד דחיישי להפסד חולין, ומבואר לכאוי שמוותר לחטוא בתרומה כדי לזכות בחולין, שאני התם שבכל מקרה היא עומדת להטמא כשתפול לחולין.

כבשי עצרת ששחטם שלא כמצותם, ואם לומדים קרבנות חובה מנדבה

מז"ח: כבשי עצרת ששחטם שלא כמצותם -שלא לשמן (ל"א שדינם בני שנה והביאים בני שתיים, ורש"י דוחה ביאור זה. והתוס' (ד"ה כבשי) נוקטים כביאור זה), לרב יצחק פסולים, דמקישי כבשי עצרת לחטאת דכתיב "ועשיתם שעיר עיזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", וכל הזבחים שנתבחו שלא לשמן כשרים חוץ מפסח וחטאת, ותעובר צורתם ויצאו לבית השריפה , (דאין שורפים קדשים עד שיפסלו בלינה משום בזיון קדשים אא"כ פסולו בגופו כגון יוצא וטמא. רש"י. ולתוס' (ד"ה תעובר) פסול שלא לשמה נחשב פסולו בגופו, ותנא זה סובר שגם דבר שפסולו בגופו טעון עיבור צורה). ולתנא דבי לוי שלומד שלמי חובה משלמי נדבה (לענין ששלמי נזיר ששחטם שלא כמצותם כשרים ונאכלים ליום ולילה כחומר שלמי נזיר שדינם כתודה, ולא עלו לבעלים לשם חובה, ונאכלים ליום ולילה, ואין שׂעונים לחם ורועו כיון שאין הנזיר ניתר על ידם), כשרים, דשלמי נדבה כשרים שלא לשמן. וכתבו התוס' (ד"ה ותנא) שלענין זכיר כהונה מודה תנא דבי לוי שהוקש לחטאת.

והא דמצינו שאשם שדינו להביא בן שנה כגון של נזיר טמא ושל מצורע דכתיב "כבשי", והביאו בן שתיים, או בן שתיים כגון של גזילות ומעילות דכתיב "איל", והביאו בן שנה, פסולים, ותעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, אבל עולת נזיר או יולדת או מצורע שהביאם בני שתי שנים במקום בני שנה כשרים, דכל הכשר בעולת נדבה כשר בעולת חובה, ובעולת נדבה אם נדר קטן והביא גדול הזבח כשר, (וכל הפסול בחטאת פסול באשם, חוץ משלאל לשמו), ומבואר שלומדים עולת חובה מעולת נדבה, ודלא כרב יצחק. וצ"ל שברייתא זו נאמרה ע"י תנא דבי לוי דגמר חובה מנדבה ולא חובה מחובה.

והא דמצינו שללוי אם שחט אשם נזיר או מצורע שלא לשמן כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, אבל אם שחטם כשהבעלים היה מחוסר זמן שלא כלו ימי ספירתו, דאין אשם אלא בגזיר טמא, או שהיתה הבהמה בת שתי שנים, פסולים. ולא לומדים משלמים שאם הביא בת שתי שנים כשרה. צ"ל שבשלמים עצמם לומדים חובה מנדבה, אבל לא לומדים אשם משלמים. ומה שלא לומדים מנאשם עצמו שלפעמים דינו כשן שנה (נזיר ומצורע) ופעמים דינו בבן שנתיים (גזילות ומעילות), דאין נדים דבר שאינו כדינו מדבר שכך הוא דינו. ומה שלומדים שיוצא אם עלה לא ירד ממה שיוצא כשר בבמה דכך הכשרו שהרי אין שם קלעים. התם אין זה עיקר הטעם, אלא מרבים זאת מ"זזאת תורת העולה" – תורה אחת לכל העולים שאם עלו לא ירדו, ונקט במה לאסמכתא וסימן בעלמא.

כבשי עצרת ששחטם לשם אילים ודין עקירה בטעות

מז"ט: כבשי עצרת ששחטם לשם אילים (-שאמרו הריני שוחטם לשם אילים), לרבה בר בר חנה כשרים ולא עלו לבעלים (-לציבור) לשם חובה, ולרב אף עלו לשם חובה.

לרב חסדא אם היה סבור שהם אילים ושחטם לשם כבשים מסתבר כרב, כיון ששחט כבשים לשם כבשים, אבל אם שחטם לשם אילים לא, דעקירה בטעות שאם היה יודע שהם כבשים היה שוחטם לשם כבשים הויא עקירה. והקשו התוס' (ד"ה עקירה) דתניא בתוספתא שכבשי ציבור ששחטן לשם כבשים ונמצאו אילים עלו לציבור לשם אילים, ואילים של ציבור ששחטן לשם אילים ונמצאו כבשים עלו לשם כבשים, אלמא עקירה בטעות לא הויא עקירה. ושמוא המונה שעלול לנדבה אבל לא לחובה.

לרבה עקירה בטעות לא הויא עקירה. ולדבריו צ"ל דהא דתנן שכהנים שפיגלו במקדש, במזיד חייבים לשלם לבעלים דמי קרבן, ובשווג פטורים, ומ"מ בשוגג ואין צריך לומר במזיד פיגולם פיגול, איירי באומר מותר לשנות, אבל ידע איזה קרבן זה, דאי לא ידע הוי עקירה

בטעות דלרבה לא הוּיא עקירה. והא דתניא שלדעת רבי שמעון מנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה, דלא כזבחים, מפני שמעשי המנחה מוכיחים אם היא מחבת שהיא עבה ומעשיה קשים או מרחשת שהיא עמוק ומעשיה רכים, חריבה (-מנחת חוטא דכתיב "לא יתן עליה שמן") או בלולה, (משא"כ בזבחים), צ"ל לפי רבה דאיירי בידע שהיא מחבת וקמץ לשם מרחשת, ורבה לטעמיה דס"ל שרק מחשבה דלא מינכרא אם היא אמת פסל רחמנא, אבל מחשבה שניכר שאינה נכונה אינה פוסלת, אבל אם טעה וחשב שהיא מרחשת י"ל שזוה אף בזבחים אינה פסולה, דעקירה בטעות לא הוּיא עקירה.

תמידים ומוספים

תמידים ומוספים אין מעכבים זה את זה, ואף אם יש לו בשביל שניהם והקדים מוסף לתמיד, המוסף כשר, דאף דילפינן מ"העולה" שתהא ראשונה, מ"מ זה אינו מעכב. וכתבו התוס' (ד"ה תלמוד) שהדן שתמיד קודם נלמד מ"מלבד עולת הבוקר", והכא איצטרך קרא למנחת חביטין, שהיא תדירה. ובהמשך דבריהם כתבו שמי"העולה" לומדים רק קדימה להקטרה, והקדימה בשאר עבודות נלמדות מ"מלבד עולת הבוקר". והקשו התוס' אמאי לא ילפינן מיוקדם דבר שנאמר בו בבוקר מדבר שלא נאמר בו אלא ביום דמשמע בעיצומו של יום. וכתבו שאם ההקדמה פוסלת ניהא, דמהתם לא ילפינן פסול, אז נמי מיוקדם לפינן שמוצה להקדים, אבל אם הקדים ושחט יגמור, והמכא ילפינן שלא יגמור. ומסקנת התוס' שמדוברנן פסול אפילו הקטיר ועשה הכל, ולא העמידו חכמים דבריהם היכא דלא אפשר. ועוד כתבו שבתמיד של שחר דכתיב "תעשה" גם עשיות דדם מעכבות, אבל בתמיד של בין הערבים דמיידי בהקטרה רק ההקטרה מעכבת.

אין המוספים עצמם מעכבים זה את זה.

מה קודם-

אם אין להם לאותו היום אלא או תמידים או מוספים, תמידים עדיפי, דהוו להו תדיר ומקודש- התמידים גם תדיר וגם מקודש בגלל קדושת היום (וכן איתא בזבחים צ"א אטו שבת למוסף אתני לתמיד לא אהני. תוד"ה תדיר), ומוסף אינו אלא מקודש. ל"א תמידים מקודשים להקריבם קודם מוסף, כיון שצריך להקריבם ראשונים.

ואם אין להם אלא או תמידים של מחר או מוספים של היום, הגמ' מסתפקת אם התמידים עדיפים מפני שהם תדירים, או המוספים עדיפים מפני שהם מקודשים ותמידים של מחר שזו חול אינם מקודשים. ל"א מוספים מקודשים להקריבם קודם התמידים, דמוספים יקרבו היום ותמידים רק למחר.

מ"ט: איתא בערכון אין פוחתין בלשכת הטלאים משהו טלאים מבוקרים (בדוקים ממום ד' ימים לפני השחיטה), כדי שיסיפיקו להקריב שני תמידים בכל יום בשבת ושני ימים טובים של ר"ה שחלו ביחד. הגמ' רוצה להוכיח מכאן שתמידים של מחר קודמים למוספים של היום, דאל"כ בשבת ור"ה צריכים יותר טלאים שהרי יש בגי ימים אלו ט"ז מוספין. והגמ' דוחה שמדובר שיש לו עוד טלאים בשביל המוספים, ומתני' כבן בג בג דס"ל שמתמיד טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה (גזירה שוה תשמורו משמורת מקרבן פסח שמקחו בעשור לחודש ושחיטתו ב"ה) אבל מוסף לא. ולפי זה נקט שבת ור"ה לסימנא בעלמא לא לטעות במנין אם צריך ו' או ח' או ד', דבאמת בכל יום בשנה צריך שיהיו בלשכה ו' טלאים שעבור ד' ימים מביקורם, ולצורך כהן מתחילים עם י"ב טלאים כאלו, ובכל יום נוטלים שנים ומביאים שנים, וביום הרביעי נשארים ששה ונטלים מרש שנים, ולמחרת ג"כ יש ששה כיון שנטצטרפים שנים שהביאו ביום הראשון, וכן בכל יום ויום, שהרי לשבת ור"ה צריך להכין ז' טלאים שהרי במוצאי ר"ה אינו יכול לחפש טלאים מבוקרים.

ג. **אם לא הקריבו תמיד של שחר**, לא יקריבו תמיד של בין הערבים, דכתיב בפרשת תצוה "את הכבש אחד תעשה בבוקר (ורק באופן זה- ואת הכבש השני תעשה בין הערבים) - שני בין הערבים ולא ראשון בין הערבים. אמנם כל זה כשעדיין לא נתחנך המזבח ובהמי מייירי קרא, אבל אם כבר נתחנך המזבח יקריבו אף ראשון בבין הערבים, דבפרשת פנחס נאמר "ואת הכבש השני" וכו' בלא להקדים "את הכבש אחד" וכו'. ור"ש סובר שרק כשלא הקריבו באונס או בשוגג יקריבו בין הערבים, אבל במזיד, אותם הכהנים לא יקריבו אלא יקריבו אחרים, (דלא קנסו אלא אותם, ולא קנסו שיהא המזבח בטל).

עוד אמר ר"ש שאם לא הקטירו קטורת בבוקר יקטירו בבין הערבים, דכיון שהקטורת אינה שכיחה, וגם היא מעשירה (עיקר הטעם הוא שאינה שכיחה, דבימנא כ"ו), מוכח שגם העולה מעשירה. תוד"ה (דלא), אין לחוש שיפשעו בה, (משא"כ תמיד שאף שגם הוא קרב רק פעמיים ביום, מ"מ הרבה מקריבים עולות כמותו ואינו חביב וחוששים שיפשעו בו. ל"א הקטורת לא שכיחה היינו שמעולם לא שנה בה אדם כדאייתא בימנא כ"ו), ובאופן זה יקטירו בין הערבים גם את שיעורה ההקטרה של הבוקר, שאין מותכים (כתבו התוס' ד"ה שאין) שלרש"י זה טעמו של ר"ש, ודעת התוס' שזה לכונ"ע, דרבנן מודו בחינוך) את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים ומביאים אז מנה שלם. וכדכתיב "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה" ואם לא הדליק בערב אין ייטיב בבוקר. אמנם י"א שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של שחר, דגמר ממזבח העולה שאין מחנכים אותו בתמיד של שחר.

אין מחנכים את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת, אבל בחול אין מחנכים וגם הלחם אינו קדוש לא להפסל ביוצא ולא לשום פסול.

אין מחנכים את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים.

קטורת נדבה - אין מקטירים קטורת יחיד על מזבח החיצון, מלבד קטורת הנשיאים, שהוראת שעה היתה. וכן אין מקטירים קטורת יחיד על מזבח הפנימי, דכתיב "לא תעלו עליו קטורת זרה". (והא דאמרין בעמילה ט): הנהגה מבושר קדשי קדשים קודם זריקה וכו' יביא קטורת שכולה למזבח, היינו למוסרה לציבור. תוד"ה (יטל), ואף ציבור אין מביאים קטורת נדבה דכתיב "לא יעלו", ואף לא על מזבח החיצון, דכתיב "ככל אשר צויתוך יעשו".

מנחת חביתין

כתיב (ויקרא ו') זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לד' ביום המשא אותו (פרט זה שההקרבה היא רק ביום המשיחה נאמר לגבי מנחת חינוך שכל כהן מקריב, אבל הכה"ג היה מקריב מנחת חביתין בכל יום), עשירית האפה סולת מנחה תמיד, מחציתה בבקר ומחציתה בערב. על מחבת בשמן תעשה מורכבת תביאנה, תופיני מנחת פיתים תקריב ריח ניחה לד', והכהן המשיח תחתיו ומבניו יעשה אתה חק עולם ל"ל כליל תקטר". ולהלן יבואו דיני מנחה זו.

ג: **חביתי כהן גדול לא היו באים לחצאין להביא חצי בבוקר ועוד חצי בערב, אלא היה מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב חצי בבוקר וחצי בין הערבים, דכתיב "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב".** ולענין הקומץ (נ"ב.), לאבא יוסי בן דוסתאי מפרשי קומץ אחד לשחרית וקומץ אחד לבין הערבים, דלא אשכחן חצי קומץ דקרב, ולרבנן מפרשי קומץ אחד, חציו לשחרית וחציו לבין הערבים, דלא אשכחן עשרון דבעי שני קמצים.

הקריב מחצה ונטמא החצי השני או שאבד, יביא עשרון שלם מביתו ויקריב חצי, דכתיב "מחציתה בערב".

אם הקריב מחצה בשחרית ומת ומינו אחר תחתיו קודם תמיד של בין הערבים, לא יביא חצי עשרון מביתו, ולא יביא את החצי שנשארו מהראשון, אלא יביא עשרון שלם מביתו ויקריב חציו, דכתיב "ומחציתה בערב"- מרביא זו, (ור"ש (נ"א): דורש זאת מ"אותה" וו' לא דריש. וכתבו התוס' (שם ד"ה ו"ו) שיש מקומות שר"ש כן דורש מהו), והחצי השני שלו וכן של הכהן הראשון – יאבדו, החצי שנותר מהכהן הראשון טעון עיבור צורה (-פסול לינה), כיון שהיה ראוי להקרבה בזמן ההפרשה, והחצי הראשון של הכהן השני, י"א שכיון שהובא מתחילה לאיבוד אינו טעון עיבור צורה וישרפנו אלתה, מלבד להסוברים שאפי' פיגול שהוא פסול חמור ופסול מדאורייתא טעון עיבור צורה, וי"א שלכו"ע הוא טעון עיבור צורה, כיון שכשחילק את העשרון לשניים, שני החצאים היו ראויים להקרבה.

צורת עשיית מנחת חביתין - חביתי כהן גדול כתיב בה "מחבת" וכתיב בה "חורבכת", לרבי יוחנן אופה בתנור תחילה ואח"כ מטגן במחבת, דכתיב "תופיני" - תאפנה נאה -שתהא נאה כבר בזמן אפייתה, ואם מטגנה תחילה הרי היא שחורה בגלל השמן והמחבת, וכן איתא בברייתא בשם רבי. ולרבי חנינא מטגן ואח"כ אופה, דכתיב "תופיני" - תאפנה נא – שכבר בזמן אפייתה תהיה מבושלת קצת, והיינו ע"י הטיגון, דכו"ע מודים שצריך לטגנה דכתיב "תופיני", וכן דעת ת"ק בברייתא. ורבי יוסי יאפנה רבה (-הרבה אפית), דהוא סובר שיש ידדשות, ולכן יאפה כדי שתהא נאה בזמן האפיה, ויטגן, ויאפה. ל"א רבה היינו גדולה ומרוקעת ודקה, וזהו נויה, ולכן מטגן תחילה ואח"כ אופה, דאיכא טיגון נא והיא נאה וגדולה. ל"א תאפנה רכה היינו שיריכה בשמן הרבה וזהו נויה, ומטגן ואח"כ אופה דאיכא נא.

חביתי כהן גדול לישתם ועריכתם ואפיתם בפנים -בעזרה, דתנור של מתכת היה בעזרה, ואע"פ שעדיין לא נתן בה שמן והאי תנא אית ליה שמידת יבש לא נתקדשה מדלא מצריך לישת שאר מנחות בפנים, חביתין כהן גדול טעונים פנים, דקסבר דמירת חצי עשרון שבו היה חולק חביתין כ"ג נמשח, ומה שלא משחו את העשרון השלם זה מפני שכל אדם מוודד בו מנחתו ופעמים שמוציאו לחוץ, אבל זה אינו מסור אלא לחתים.

עשית חביתי כהן גדול דוחה את השבת. לרב הונא ילפינן מדכתיב "תופיני" – תאפנה נאה, ואם יאפה מערב שבת לא תהיה נאה. ורב יוסף מקשה שאפשר לטמון אותה בירק כדי שלא ישלוט בה רוח. דבי רבי ישמעאל תנא "על מחבת בשמן תיעשה תיעשה" - אפי' בשבת ואפי' בטומאה. לאביי לומדים מדכתיב "סולת מנחה תמיד" שדינה כמנחת תמיד שהיא דוחה שבת. ולרבא לומדים מדכתיב "על מחבת" וכיון שהיא טעונה כלי שרת, ואפילו מוודו בחצי עשרון שלא נמשח אפייתו היא בכלי שרת, ואם יאפה אותה מאתמול תיפסל בלינה, ותניא כוותיה דרבא. וכתבו התוס' (ד"ה אפי) שרבא לומד מזה רק אפיה, אבל מה שהקטרה דוחה שבת נלמד מהמקור של אביי.

ג.א. שיעור השמן בחביתי כהן גדול-

לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה יש להסתפק אם ללמוד את שיעור השמן במנחת חביתין ממנחת נסכים, ששיעורה ג' לוגין לעשרון, או ללמוד ממנחת נדבה ששיעורה לוג אחד, שלכל אחד מהם זה דומה בכמה דברים, למנחת נסכים זה דומה ששניהם תדירים ודוחים שבת וטומאה משא"כ מנחת נדבה, ולמנחת נדבה זה דומה ששניהם יחיד ובאים בפני עצמם בלא זבא וטעונים לבונה משא"כ מנחת נסכים, וכיון שהם שקולים לומדים מ"סולת מנחה תמיד" שדינה כמנחת התמיד, שלשה לוגין לעשרון.

לר"ש יש להסתפק אם ללמוד ממנחת כבשים שריבה בה שמן לשיעור ג' לוגין לעשרון, או ממנחת פרים ואילים שריבה בה שמן

לב' לוגין לעשיון, ועדיף ללמוד מנחה הבאה עשרון ממנחה הבאה עשרון ולא ממנחה הבאה שנים ושלשה עשורנים.

אביי מבאר שלר"ש לומדים מ"בשמן" שצריך להוסיף שמן.

לרב הונא בריה דרבי יהושע רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לומד מ"סולת מנחה תמיד" וכנ"ל, ולא לומד מ"בשמן" להוסיף לה שמן, דקרא אצטרך לומר שיהיה בה שמן, לומר שאין דינה כמנחת חוטא שבאה בלי שמן.

לרבה ר"ש לומד מ"בשמן" להוסיף לה שמן, ואין דינה כמנחת חוטא, שהרי כתוב בה "על מחבת" ומנחת מחבת טעונה שמן.

ג.א: **כהן גדול שמת ועדיין לא מינו כהן גדול אחר תחתיו**, לר"ש היו הציבור מקריבים את המנחה, דכתיב "חק עולם" משל עולם (-ציבור מתורמת הלשכה), והא דכתיב "כליל תקטר" היינו שכולה בהקטרה (-ואין אכולים ממנה שריים. ל"א שקיטורה שלימה ולא לחצאין, דבהא לא פליגי רבי יהודה ור"ש), (ואמנם היתה הלשכה דחוקה מפני שהיו צריכים לזה בכל שנה בבית שני שעמדו בו יותר מג' מאות חתנים גדולים ותיקנו שביארה הירושים, וכיון שראו שהירושים פושעים בה אוקמוהו אדאורייתא). ולרבי יהודה היו הירושים מקריבים אותה, דכתיב "והכהן המשיח תחתיו ומבניו יעשה אותה". (ור"ש לומד מ"אותה" שאם מת הכהן גדול צריך מי שבא תחתיו להביא עשרון שלם מביתו. ורבי יהודה דורש מ"חק עולם" שזה חוקה לעולם, ומ"כליל תקטר" שגם מנחת כהן הדיוט יש איסור לאו על אכילתה).

לרבא היו הירושים מביאים את המנחה שלימה בשחרית ושלימה בין הערבים, דכתיב "סולת מנחה תמיד" הרי היא כתמיד, וכן איתא בברייתא. ובתחילה רצה רבא להוכיח דבריו ממשנה, ורבי ירמיה דחה ראיתו. (נ"ב.).

והיתה המנחה קריבה שלימה (-עשרון) בשחרית ושלימה בין הערבים, לרבנן אין כופלים אלא את המנחה, אבל לא את השמן והלבונה, ולאבא יוסי בן דוסתאי בכל חביתי כהן גדול היו כופלים את הלבונה ומקריב אחד לחצי עשרון של שחרית ואחד לחצי של בין הערבים, אבל את השמן לא. ונתחלקו אמוראים כשיטת מי פסק רבי יוחנן. (נ"ב.).

כהן גדול מקריב מנחה זו **בכל יום** דכתיב "והכהן המשיח תחתיו מבניו", אבל כהן הדיוט מקריב רק ביום שנתחנך לעבודה, דכתיב "זה קרבן אהרן ובניו, אשר יקריבו", מלמד שאין אהרן ובניו מקריבים קרבן שוה. ל"א הדיוטות הקריבו רק בימי המילואים ולא לדורות.

תקנות ב"ד-

עכו"ם ששלח עולתו ממדינת הים, אם שלח דמי נסכים קריבים משלו, ואם לא שלח נסכים תיקנו חכמים שביאוו נסכים משל ציבור. וכן הדין בגר שמת והניח זבחים, אם יש לו נסכים (והיינו שהפרישם בחייו, דלאחר מיתה הכל הפקר. תוד"ה יש) קריבים משלו, ואם לאו קריבים משל ציבור.

ג.ב. **מדאורייתא אין מועלין אלא בפרה אדומה עצמה**, דכתיב "חטאת", (ואיצטרך קרא למועל אחר מועל, דאינו אלא בהרמה וכלי שרת בלבד, אבל עיקר דין מעילה יש בה כשאר קדשי בדק הבית. תוד"ה חטאת), אבל באפרה אין מועלין -שהנהגה מאפרה לא מביא קרבן מעילה, דכתיב "חטאת היא", (ואף שאפר הקדש מותר, הכא צריך קרא. דשאני הכא שמצוותה לשריפה, ועוד דהטעם שאפר הקדש מותר הוא משום שאין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו, והכא לא נעשית מצוותו. תוד"ה ואין), וכיון שראו חכמים שמזולזלים באפר הפרה, שהיו עושים ממנו רפואה למכה (רב אשי לשיטתו שמוותר לתת אפר מקלה על המכה משום שכמותו מוכחת עליו. תוד"ה דקא), גזרו שימעולו גם באפר, אולם כשראו חכמים שספק טמאים כגון סככות ופרעות פורשים מהזאה מחשש מעילה, אוקמוהו אדאורייתא שאין באפרה מעילה.

פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים, בתחילה סבר רבי יהודה שהם באים מתרומת הלשכה, ור"ש סבר שהיו עושים בשבילם מגבית מיוחדת, וחזרו בהם ר"י ור"ש והחליפו את השיטות, ור"ש למד שבאים מתרומת הלשכה כתמיד, ואע"פ שלא הביאו שקליהם אדעתא דהכי, שלא היו יודעים שיחטאו, אפ"ה מרבה להו קרא מדכתיב "את קרבני לחמי לאשי תשמורו להקריב לי במועדו" ריבה הכותב קרבנות הרבה. (אמנם אין להביא ראיה שלר"ש הם באים מתרומת הלשכה, ממה שמצינו שר"ש חושש לפשיעה, די"ל שדבר שיש בו כפרה להם -פר העלם דבר, אין חוששים לפשיעה, משא"כ מנחת כהן שאין ליורשים כפרה ע"י").

המשך הגמ' עד סוף הפרק הובא לעיל דף נ"א .

כל המנחות

מנחות מצה או חמץ

ג.ב: **כל המנחות (חוץ מחמץ שבתודה דכתיב "על חלות לחם חמץ" ושתי הלחם דכתיב חמץ תאפינה")** באות ממצה, דכתיב "וזאת תורת המנחה וכו' מצות תיאכלו". ודין זה הוא לעיכובא, דכתיב "מצה תהיה" (והיינו במנחת מחבת, ושאר המנחות נלמדות ממחבת דכתיב "וזאת תורת

המנחה" תורה אחת לכל המנחות. תורה כ). ואין ללמוד עיכובא מדשנה הכתוב לומר "לא תיאפה חמץ", ד"ל שהכונה שלא תיאפה חמץ אלא שאור, (והיינו שאור דרבי יהודה כקרני הגבים. ולדעת רבי יהודה, אבל לדעת ר"מ זה חמץ גמור, ושאר דר"מ שהכסיו פניו, לרבי יהודה זה מצה גמורה (ונתנה לכלבו, אבל באכילה אסור, והיינו מדרבנן. תורה"א), ולר"מ כיון שלוקח על זה הרי זה חמץ). וכן י"ל דקרא ד"לא תיאפה חמץ" היינו שלא תיאפה חמץ אלא חלוט, והיינו רבוכה במים ותחיים, שאף שיש מנחות שדינם לבוא רבוכה, י"ל שלולא קרא הו"א שאת שאר המנחות יכול להביא או רבוכה או מצה. וכן י"ל דקרא ד"לא תיאפה חמץ" היינו לומר שיש בזה לאו, אבל המנחה לא נפסלת. להכי בעי קרא ד"מצה תהיה".

ג.ג. עוד לומדים מדכתיב "מצה תהיה" ולא כתיב "מצה היא", שמצוה ללוש את המנחות בפושרין, ולשומרם שלא יחמיצו ע"י שיעסוק כל הזמן בבצק.

מילי דאגדתא

רבי פרידא אמר שאין מעלה לשבח אדם בייחוסו, דממה נפשך אם הוא בן תורה בעצמו זה מספיק, ואם לאו תאכלנו אש.

כנסת ישראל ביקשה שהקב"ה ייחזיק לה טובה על שהודיעה אותו בעולם, והקב"ה אמר שאינו מוחזיק טובה אלא לאברהם יצחק ועקב שהודיעוהו תחילה.

אמר הקב"ה כשעשה נקמה במצרים יבוא הקב"ה שנקרא **אדיר** דכתיב "אדיר במרום ד' ", ויפרע בשביל ישראל שנקראו אדירים דכתיב "ואדירי כל חפצי בם", וינקום מהמצרים שנקראו אדירים דכתיב "צללו כעופרת במים אדירים", והפורענות תהיה ע"י מים שנקראו אדירים דכתיב "מקולות מים רבים אדירים משברי ים".

ג.ג.: יבוא שלמה המלך שנקרא **ידיד** דכתיב "ויקרא שמו ידידיה", בן אברהם שנקרא ידיד דכתיב "מה לידיד בביתי, ויבנה את בית המקדש שנקרא ידיד דכתיב "מה ידידות משכנותיך, ובית המקדש הוא לקב"ה שנקרא ידיד דכתיב "אשריה נא לידידי, והבנין הוא בחלקו של בנימין שנקרא ידיד דכתיב "לבנימין אמר ידיד ד' ", ויתכפרו בו ישראל שנקראו ידידים דכתיב "נתתי את ידידות נפשי בכף אויביה". וכתבו התוס' (ד"ה בן ידיד) שמה שאומרים בברית מילה 'אשר קידש ידיד מבטן', לר"ת הכונה לאברהם, שקידשו הכתוב מן הבטן דכתיב 'כי ידעתיו', ו'חוק בשארו שם' זה יצחק שקראו הקב"ה יצחק עד שלא נולד, ו'צאצאיו חתם באות ברית קודש' זה יעקב. וי"מ שידיו זה יצחק שאר זה יעקב וצאצאיו אלו השבטים.

יבוא משה שנקרא **טוב** דכתיב "ותרא אותו כי טוב הוא", ויקבל תורה שנקראת טוב דכתיב "כי לקח טוב נתתי לכם", מהקב"ה שנקרא טוב דכתיב "טוב ד' לכל", ויתנה לישראל שנקראו טובים דכתיב "הטיבה ד' לטובים".

יבוא משה שנקרא **זה** דכתיב "כי זה משה האיש", ויקבל תורה שנקראת "זאת" דכתיב "וזאת התורה", מהקב"ה שנקרא זה דכתיב "זה אלי ואנוהו", לעם ישראל שנקרא זו דכתיב "עם זו קניתי".

בשעה שחרב ביהמ"ק מצאו הקב"ה לאברהם שהיה עומד בביהמ"ק וכו', ואמרו הקב"ה לאברהם שבני ישראל חטאו, ובמזיד, ורובם חטאו, והעבירו מעצמם ברית מילה, וגם אם היה ממתין לא היו חוזרים בתשובה, ומי"מ אחריתם טובה. עוד אמרו לו הקב"ה שבתחילה נגזר שישתעבדו בד' מלכויות כל אחת בשיעור ד' מלכויות של היום, ועכשיו הסכים שכל אחת תהיה בשיעור שנקבע לה. וי"א שבתחילה נגזר שיהיה ד' מלכויות בזה אחר זה, ועכשיו הסכים שהיוו כולם בבת אחת ולכל מלכות מושועבדים קצת מישראל, ובוה מתקיים ד' גלויות.

דבר גדול דברו מרגלים שאמרו 'כי חזק הוא ממנו', כביכול אפי' הקב"ה אינו יכול.

למה נמשלו ישראל לזית - י"א שכמו שזית אין עליו נושרים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, כך ישראל אין להם בטילה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. וי"א שכמו שזית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתייתה, כך ישראל אין חוזרים למוטב אלא ע"י יסורים.

דרך החמצת לחמי התודה ושתי הלחם-

לר"מ מוציא שאור מתוכם ומחמצם. רבי יהודה סובר שזה אינו מצוה מן המובחר מפני שבאופן זה אינה מחמיצה יפה, אלא מביא שאור מחומץ יפה מביתו ונותנו לתוך המידה, ואז נותן לתוך המידה את הסולת. ואמרו לו חכמים שא"כ נמצאת המידה חסירה אם השאור רך שנתן בו הרבה מים ונפחו גדול ונמצא שחסר כאן קמה, או יתירה אם השאור עבה ומגובל במעט מים ואינו מחיק נפח גדול. ואף שלבסוף המידה מליאה, מ"מ משערים כמות שהיתה לפני שתפחה או הצטמקה.

ואין אומרים שיקח מעט מהסולת ויחמיצו בחוץ ע"י שיתנו במקום חם או בעיסה מחומצת עד שיתחמץ היטב ויחזירו ללושו במקומו עם השאר. גזירה שמא יביא מבחוץ שהרואה לא ידע שהוציאו מתוכו ויבוא להביא שאור מעלמא מלבד העשרון. ל"א הגמרא שואלת שיקח מעט מהעשרון לאחר שנמדד עם שאור שהביא מביתו, ולוש אותו באתה רכות של השאור שהביא מביתו, ויחזירו לעשרון, ואם יראה שהעשרון חסר עכשיו, ידע שהלישה עבה, ויציא מהעשרון כשיעור החסרון, ואם יראה שיש יותר מעשרון ידע שהלישה רכה, ויסיף על העשרון כשיעור היתרון. והגמרא מתרצת שחוששים שיעשה זאת מסולת של עשרון אחר ונמצא שיש כאן יותר מעשרון. וכתבו התוס' (ד"ה ולשיקול) שלשון שני עיקר.

ג.ד. לרבנן אין מחמיצים לשתי הלחם ותודה בתפוחים, דלא היו חמץ מעילא, ולרבי חנינא בן גמליאל מחמיצים בתפוחים. והא דתנן שאם ריסק תפוח של תרומה ונתנו בעיסה של חולץ וחימצה נאסרה העיסה, היינו גם לרבנן, שאף שע"י מי פירות אינו חמץ גמור, כ"מ"מ היו חמץ נוקשה –רעוע. וכתבו התוס' (ג"ג. ד"ה אלא) שלרבנן מי פירות עושים רק חמץ נוקשה, ולרשב"ג הם עושים חימוץ גמור. אי נמי לכו"ע הם עושים רק חמץ נוקשה, ונחלקו אם צריך חימוץ גמור בשתי הלחם ולחמי תודה. עוד כתבו התוס' (ד"ה אין) ששיטת ר"ת שרק מי פירות יחד עם מים מחמיצים, אבל בלא תוספת מים אין מחמיצים. ובירושמי משמע דמי פירות אפילו בפני עצמן מחמיצים, ולפירוש זה מותר ללוש עיסה בביצים בפסח, ובלבד שלא יערב במים, אבל מלח יכול לערב. אך יש להחמיר שבלא מים נהי דחמץ גמור לא הוי, נוקשה מיהא הוי. עוד כתבו התוס' (ד"ה תפוח) שבירושמי מבואר שאם ריסק את התפוח עצמו לכו"ע אינו מחומץ, ורבי יוסי וחכמים נחלקו במי תפוחים.

לרב אילא מנחת חוטא היא הקשה ביותר לקמיצה מפני שהיא חריבה, ולרב יצחק בר אבדימי היו מגבלים אותה במים. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שנחלקו אם תנית הלחם מחשיבה את המידה לחסירה, ד"ל שלכו"ע אינה נחשבת חסירה, ונחלקו אם "חריבה" היינו משמן, או מכל דבר.

לפי מה משערים דבר שתפח או נתמעט

בטומאת אוכלין– בשר עגל שלא היה בו כביצה שתפח כדרך בשר העגל, או כביצה מבשר זקינה שנתמעך, כמתני' איתא שמשערים שיעור כביצה כמות שהן, ונחלקו אמוראים אם הכונה כמו שהיו או כמו שהם עכשיו, והגמ' מוכיחה מברייתא שאם בתחילה היה בו כשיעור וצמק, טהור, ואם בתחילה לא היה בו שיעור ועכשיו יש בו, טמא מדרבנן, (ודין זה נאמר אפילו בטומאת פיגול וטומאת נותר שהם מטמאים את הידים מדרבנן, אבל בדיני פיגול ונותר שהם מדאורייתא לא נאמר דין זה), והמחלוקת היא היכא שצמק וחזר ותפח אם הייב מדאורייתא כיון שהיה בו וגם עכשיו יש בו כשיעור, ונחלקו אם יש דיחוי באיסורים ואינו מקבל אלא טומאה דרבנן, או שאין דיחוי באיסורים.

ג.ד.: הגמ' מוכיחה שאין דיחוי באיסורים מהא דתנן שאם כביצה אוכלים או כזית ממת או מנבילה או מפיגול או מנותר או מחלב

או כעדשה מן השרץ, שנתמעטו, האוכלים והמת והנבילה והשרץ טהורים, ואין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא, ואם הניחם בגשמים לאחר שצמקו וחזרו ותפחו, טמאים, וחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא.

תרומה מתאנים על גרוגרות-
ברייתא איתא שאפשר לתרום מתאנים לחים על גרוגרות (-תאנים יבישים שצמקו) לפי מניין -עשר תאנים על תשעים גרוגרות, אבל לפי מידה לא. דנמצא תרום פחות מתאנה עבור עשר גרוגרות. דכלי המחזיק מאה גרוגרות לא מחזיק יותר מחמישים תאנים. הגמ' רוצה להוכיח שמשערים כמות שהיו, דאם משערים כמו שהם עכשיו נמצא שהפריש יותר מהשיעור, ומעשרותיו מקולקלים מפני שמעורב בהם טבל. והגמ' דוחה דאיירי בתרומת מעשר, וכדאמר אבא אלעזר בן גומל שתרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה כמו תרומה גדולה (דכתיב "ונחשב לכם תרומתכם"), וכמו כן ניטלת בעין יפה כתרוומה גדולה שמדאורייתא חיטה אחת פוטרת את הכרי, ומרבנן עין יפה אחת מארבעים עין בניגית אחד מחמישים ועין רעה אחד משישים.

וכתבו התוס' (ד"ה כשם) שמדאורייתא לא שייך אומד בתרומה גדולה, דחיטה אחת פוטרת את הכרי, ורק לגבי השיעור דרבנן שייך אומד, ותרומת מעשר יש לה שיעור מדאורייתא, כדכתיב "מעשר מן המעשר", וודאי לא לומדים מההיקש שחיטה אחת פוטרת, אבל אם במתכין מוסיף לפינן שפיר מתרומה גדולה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ניטלת) שלאבא אלעזר בן גומל מצוה לתרום מאומד, דכיון שירא שלא לפחות, נוטל בעין יפה, ובתוספתא איתא שאינה ניטלת אלא מאומד. ובהמשך דבריהם כתבו לאבא אלעזר בן גומל נמי לא ילפי אלא דמועיל מאומד, אבל אין מצוה לתרום באומד, אי נמי מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד היא תרומה, אבל אין מצוה לעשות מאומד. והא דאפשר לתרום מאומד לרבנן, אף שהמרבח במעשרות פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים, היינו דווקא כשמרבה במתכין, אבל כשמתכין לאומד יפה לא חשיב מרבה. ולאבא אלעזר בן גומל לא מה שירצה להרבות נחשב עין יפה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שגם מעשר ראשון ניטל באומד ובמחשבה. ולפ"ז כתבו (ד"ה ניטלת) שלאבא אלעזר בן גומל הדין שהמרבח במעשרות פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים, נאמר רק במעשר שני ועני שלא הוקש, ולא בע מעשר ראשון.

עוד כתבו התוס' (ד"ה כך) שנראה שחכמים לא נחלקו על אבא אלעזר בן גומל אלא לענין אומד, אבל מחשבה מועילה גם לדבריהם בתרומת מעשר, ד"נחשב" בתרומת מעשר כתיב, אך י"ל דיש להם טעם לחלוק גם על מחשבה בתרומת מעשר, ומסקנת התוס' שתרומה ניטלת במחשבה לכו"ע. וכתבו שמרש"י בכבורות משמיע שלרבנן תרומת מעשר לא חלה במחשבה, ויתכן שלדעתו גם תרומה גדולה לא ניטלת במחשבה.

מה נקרא ניטלת במחשבה- רש"י מנאר שהכונה שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. וכתבו התוס' (ד"ה במחשבה) שבמבואר שזה מועיל בלי הפרשה וכלי דיבור. ובבבורות (נ"ט). פירש רש"י שמחשבה הכונה שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש, אף על פי שעתה אינו מפריש כלום, והיינו שלא צריך הפרשה אבל דיבור צריך. אך בתוספתא משמע שא"צ דיבור. ומהגמרא (גיטין כ"ה) מנאר שלכו"ע א"צ הפרשה, וכן יש מקומות דשרינן כשאמרו מעשר שני לצפנו או לדרומו.

תרומה מגרוגרות על תאנים-
ברייתא איתא שהתורם מגרוגרות על תאנים יתרום לפי מידה. הגמ' רוצה להוכיח שמשערים כמו שהם עכשיו, דאם משערים כמות שהיו נמצא מרבה במעשר, והגמ' דוחה דאיירי בתרומת מעשר שניטלת בעין יפה וכנ"ל. ורבי אלעזר בנו של רבי יוסי אמר שאביו היה מפריש לפי מנין, והגמ' אומרת שאין מדבריו ראיה שמשערים כמות שהיו, ד"ל דשאני גרוגרות שיכול לשולקם ולהחזירם לכמות שהיו.

נ.ה. אם אין כהן לא יתרום מתאנים על גרוגרות כיון שהתאנים לא מתקיימים, אא"כ רגילים באותו מקום לעשות מהתאנים גרוגרות שאז הוא עצמו יעשה מהם גרוגרות יחד עם התאנים שלו. ואם יש כהן ויתנם לו מיד יכול לתרום מהתאנים על הגרוגרות אף במקום שאין רגילים לעשות מהתאנים גרוגרות, כיון שהתאנים יפים מהגרוגרות ושמה הכהן יאכלם מיד. (רב פפא מוכיח מביאור זה בברייתא, שעדיף להעמיד משנה בשני מקרים, ולא כשני תנאים).

חדש בתמצית'

קורס חדשני מקצועי וייחודי
הדרך ללמוד - להנות - ולזכור
להרשמה ולפרטים: 055-400-7977

אומנות הסיכום

בס"ד בתחילת זמן קיץ יפתח פרוייקט חדש של כתיבת ושליחת סיכומים, במתווה מיוחד המועיל מאד לבהירות וזכרון, ויפורסמו שיעורי הסברה והדרכה על כך.

המעוניינים להיות נציגים להעברת הסיכומים ככולל או בשיבה או בשכונה נא לפנות לטלפון 052-769-2282

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי / משנה ברורה / הפץ חיים / אהבת חסד
ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**

- **במייל 7692282@gmail.com**

- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, ו8 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה גוף'.

קו עדכונים ושיעורים - 02-3131-465

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי

- **בנקודות ההפצה**

- **במייל 7692282@gmail.com**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

להצעת
מנחתים שבועיים
בדף היומי, שערך, דוח ואחרת 100
0737-289-669

מבחן 319 משפטים שקלים
מנחות כ"ח עד ל"ד
'הדף היומי'

הממצית
סיכומי גמרא, הלכה ומסד
7692282@gmail.com

להצעת
מנחתים שבועיים
בדף היומי, שערך, דוח ואחרת 100
0737-289-669

מבחן 320 תרומה
מנחות ל"ה עד מ"א
'הדף היומי'

הממצית
סיכומי גמרא, הלכה ומסד
7692282@gmail.com

מבחן שבועי בדף היומי

מהו עברה של מנורה?
א' סיו ספחים.
ב' סיו ספחים.
ג' י"ח ספחים.

אלו מרח ברים זלזלו האה הקב"ה למשה מלך מנשה המנורה?
א' קידוש החדש ושירים.
ב' קידוש החדש ושירים.
ג' טריפות ושירים.

על מה אמר הקב"ה למשה 'ותוקן כן עלתה במחשבה לפני?'
א' כשנאל למה התורה ניתנה על ידו ולא ע"י רבי יעקבא.
ב' על כך ששקלו את בשרו של ר"ע במקולין.
ג' שני התשובות נכונות.

כמה צריך להשאיר חלק בספר תורה מלמעלה ומלמטה?
א' ג' אצבעות.
ב' מלמטה טפה ומלמעלה ג' אצבעות.
ג' מלמעלה טפה ומלמטה ג' אצבעות.

באיזה אופן חוסף רבי שמעון שורר האומר כתבו נט לאשתי יכתבו ויתנו?
א' בסוכן.
ב' יוצא בקולו.
ג' יוצא בשירתו.

כיצד גלגל רב הנא את המנורה?
א' מתחילתה לסופה.
ב' מסופה למחילתה.
ג' פעמים כך ופעמים כך.

קודשת מי המנורה יותר, תפילין או מנורה?
א' תפילין.
ב' מנורה.
ג' מחלוקת.

מה הדין במנורה שכתבה על עני דפוס?
א' כשרה.
ב' פסולה.
ג' מחלוקת.

האם פרה שנקזן חיות חיבה במנורה?
א' ריב.
ב' פסול.
ג' מחלוקת.

תפילין של יד האם מותר לעשות מהם תפילין של ראש?
א' מותר.
ב' רק כשרתה מותר.
ג' אסור גם כשרתה.

לדעת חכמה

מה מעקב במנורה?
א' שחרה מקשה אחת כשבאה מטה.
ב' שחרה מזהב ולא משאר מתכות.
ג' שני הדברים אינם לעיכובא.

מהו שיעור ביטול בחתיכה של שנתחבה בחתיכות חלון, מדאורייתא ומדרבנן (גמרא ורש"י)?
א' מדאורייתא ברוח ומדרבנן משיש.
ב' מדאורייתא ברוח ומדרבנן אסרת אפילו במשהו.
ג' מדאורייתא בשיש ומדרבנן אסרת אפילו במשהו.

מה הנהגה 'מנורה שכתבה כאגרת פסולה לפי רש"י'?
א' שלא כתבה לשמה.
ב' בלא שריטט ובלא דקדק בחסות ויתדות.
ג' שכתבה בלא חנין.

האם בית שעה חייב במנורה (גמרא ורש"י)?
א' חייב מדאורייתא.
ב' חייב מדרבנן.
ג' פסול.

שאלה מדברי התוס'

באיזה זמן נפטר משה רבינו לשיטת התוס' שהוא לא נפטר בשבת במנורה?
א' בשבת בבוקר.
ב' בערב שבת.
ג' באחד בשבת.

לענין ר"י שצ"ל יעקב ב"ר יצחק אי"ת ור"י.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'דרים פנוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
במיינ: 7692282@gmail.com
בפפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה מאותה: 0737-289-669
4 שלוחה

הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במנחה.
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף"

מבחן שבועי בדף היומי

באיזה צבע צירכות לוחות רצועת התפילין?
א' שחורות מכפרים ומבחוץ.
ב' כנחץ שחורות ומכפרים בכל צבע.
ג' כנחץ שחורות ומכפרים בכל צבע חוץ מאדום.

האם מותר לתית תפילין בלילה כדי לשומרם?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' רק כשיצא לדרכו לפני זמן תפילין.

מי ששולט בשתי ידיו בשוה, באיזה יד הוא מניח תפילין?
א' בשמאל כל אדם.
ב' באיזה יד שירצה.
ג' בשתי הידים.

טלות של ה' כנפות, האם ניטל בה ציצית?
א' לא.
ב' ישיל בה ב' כנפות.
ג' י"א שישיל ב' כנפות וי"א בה'.

מי שנפסלה טליתו בשבת, האם צריך לפרוטה אע"פ שמתעייש, לפי הכרעת הגמרא?
א' לא.
ב' כמנולת לא ונרשות הרבים כן.
ג' גם כמנולת צריך לפרוטה.

חוט ציצית עבה שנפסק ואם היה דק היה בו כדי ענינה, האם הוא כשר?
א' כשר.
ב' פסול.
ג' הגמרא נשארה בספק.

איזה חוטים קדושים יותר, חוטי התכלת או הלבן?
א' התכלת.
ב' הלבן.
ג' שניהם שוים.

טלות של בגד וכפיה של עור, האם היא חייבת ציצית?
א' חייבת.
ב' פסולה.
ג' מחלוקת.

האם מטילים ציציות בטלות שמלבישים למה?
א' כן.
ב' לא.
ג' תלוי מחלוקת האם ציצית חבת גמרא או חבת הגמ'.

באיזה אופן מותר להקביר את חוטי הציצית מנגד לנגד גם לפי רב שאוסר?
א' כאשר הבגד החדש יאה יותר.
ב' כאשר הבגד הראשון בלה.
ג' בכל אופן אסור.

לדעת חכמה

ממלן דהא דכתב "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליו וידאו ממך", אלו תפילין שבראש (רש"י)?
א' מפני שתפילין של יד מסכות ואינם נראות.
ב' מפני שיש בהם אותיות ש' וד' שהם רוב חכם.
ג' דכתב "עלך".

באיזה אופן הסח בין של יד לשל ידא חודש מנורה?
א' המלמחה (רש"י)?
ב' כשלא בירך על של ראש.
ג' כשביירך על של ראש.

האם שיראם חייבים בציצית מדאורייתא?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

האם יש בה ביד חמנים לקנזו דבר מן התורה (רש"י)?
א' רק בדין ממונות.
ב' כשב ואל תעשה יכולים.
ג' אך בקום ועשה יכולים אם יש טעם בדבר.

שאלה מדברי התוס'

הלכות ציצית לפני זמנה, מה עושה כשיגיע זמנה?
א' יסירה ויבדן.
ב' יעשומוה ויבדן.
ג' יבדן בלי להסיר ובלו למשמש.

לענין ר"י שצ"ל יעקב ב"ר יצחק אי"ת ור"י.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'דרים פנוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
במיינ: 7692282@gmail.com
בפפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה מאותה: 0737-289-669
4 שלוחה

הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במנחה.
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף"

לדעת חכמה

כתיב פשיטלו במקדש בנידוי חייבים, מה הם חייבים (יש"י)?
א' מיתה.
ב' קרבן.
ג' מנוון לבגדים.

ג' שמת ונתוח זכרים, מה הדין לגבי הנסיכים?
א' לא מקריבים נסיכים.
ב' אם הפריש נסיכים קרבים, ואם לאו אינם קרבים.
ג' אם הפריש נסיכים קרבים משלו, ואם לאו קרבים משל ציבור.

כיצד צריך לשמור את המנחות שלא וחמוצו (יש"י)?
א' לטקוף בצבץ כל שעה.
ב' לאפות מיד בלי לחממון מלל.
ג' לראות שאין בהם כקניי חגבים.

מתי עובי בלא תעשה המומצין מנחה?
א' בעריכה.
ב' באפייה.
ג' בין בעריכה בין באפייה.

שאלה מדברי התוס'

אשר קודש ידיו מוכסו, על מי מדובר?
א' אברהם.
ב' י"א אברהם וי"א יצחק.
ג' י"א אברהם, י"א יצחק, וי"א יעקב.

ל"ג, ר' יששכר יעקב ב"ר יצחק אייזיק הל"ה.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'דרים פנים' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
במיינ: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בלילה
הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף'
מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בלילה
הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף'

מבחן שבועי בדרף היומי

איה קרבן שטון ביקור ד', ימים קודם שחיתו?
א' מוסף.
ב' לכן בג בג תמיד.
ג' כל הקרובות.

מה קטן י"ש באופן שלא הקריבו המיד או הקטירו קטורת בשחיה?
א' אותם כתיבם לא יקריבו המיד בין הערבים, וכן לא יקטירו קטורת בין הערבים.
ב' שאותם כתיבם לא יקריבו המיד בין הערבים, אבל לקטירו קטורת.
ג' המיד בין הערבים לא מקריבים בכלל, ומקורת רק אותם כתיבם לא מקטירים.

באיה אופן אמרו שבי"א בין הערבים עשיון שלם וקטירי רק חציו?
א' בהקריב במוצה ונטמא החצי השני או שאבד.
ב' בהקריב מחצה ומת וימנו אחרי החתיו.
ג' שתי התשובות נכונות.

מנחה נכסים ומנחה נדבה, האם הם דוחים שבת וטומאה?
א' לא.
ב' רק מנחת נכסים דוחה.
ג' שניהם דוחים.

האם יש מעילה בפרה אדומה או באפיה?
א' בפרה יש מעילה מדאורייתא ובאפיה מדרבנן.
ב' בפרה מדאורייתא, ובאפיה תקנו שיש מעילה וביטול את התקנה.
ג' תיקנו מעילה בפרה ובאפיה, וביטלו את התקנה לגבי אפיה.

כזן גדול שמת ולא מינו אתר החציו, מה המונה למסקנה שהמנחה הייתה קריבה שלימה?
א' עשיון שלם בבוקר.
ב' עשיון בבוקר ועשיון בין הערבים.
ג' חצי עשיון בבוקר וחצי עשיון בין הערבים.

במה נמשלו ישראל לזית?
א' שאינם נטלים בעה"ז ונבחרו ב' כמו שירת א"י עליו נורשים בקין ובחורף.
ב' שאין חתרים למוטב אלא ע"י יסורים, כדת שמוציא שטעו רק ע"י חתימה.
ג' שתי התשובות נכונות.

תפוח הירשקו ונתנו לעסה, האם היא נעשית המין?
א' לרבן לאו, ולרבי תניא בן גמליאל המין נקשה.
ב' לרבן חזקן ונקשה, ולרבי תניא בן גמליאל המין גמור.
ג' לרבן אינה המין כלל, ולרבי תניא בן גמליאל המין גמור.

האם למסקנה יש דיווח באיסורים?
א' כן.
ב' לא.
ג' אין ראיה ליאור הגדלים.

האם אפשר לתרום מותאנים על גזגרות?
א' כן.
ב' לא.
ג' אם יש כזן לתת לו מיד אפשה.

ל"ג, ר' יששכר יעקב ב"ר יצחק אייזיק הל"ה.

לדעת חכמה

על כמה עשיון עובר מי שאינו מניח תפילין?
א' שלש.
ב' חמש.
ג' שמונה.

מה המונה למסקנה שהאלים אין מנכבים זה את זה?
א' האלים שבאים עם שתי הלחם אין מנכבים את אלו המוסף, וכן להפך.
ב' שני האלים שבאים עם שתי הלחם לא מנכבים אחד את השני.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה הדין לרבי יעקבא בשתי הלחם שבאים בלי כבשים?
א' יאכלו.
ב' ישרפו מיד.
ג' יזנופו ותעזבה צורתם ויצאו לבית השריפה.

איה קרבן שדינו בן שנה כשר אם הביאו בן שתיים?
א' עולת נזיר וילדת ומצורע.
ב' אשם.
ג' שתי התשובות נכונות.

שאלה מדברי התוס'

באיה אופן חזן שאינו עולה לזבח עובר בג' עשר?
א' כשאומרים לו עלה אפילו מחוץ לזבח הכנסת.
ב' כשהוא בבית הכנסת אפילו אם לא אומרים לו עלה.
ג' כשאומרים לו עלה והוא בבית הכנסת.

ל"ג, ר' יששכר יעקב ב"ר יצחק אייזיק הל"ה.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמדות 'דרים פנים' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com
במיינ: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בלילה
הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף'
מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בלילה
הגרות בכל שבוע:
פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,
ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב"פר נוף'

מבחן שבועי בדרף היומי

על איה מנחה הביאה הנמצא מחלוקת אם צריך לברך במוון עשייתה?
א' ציבת.
ב' תפילין.
ג' סוכה.

מה אין קונים אלא מן המומחה?
א' ספר תורה.
ב' תפילין.
ג' מוזות.

הקונה סלית מצויצת מעכו"ם, האם היא כשרה?
א' כשרה.
ב' פסולה.
ג' מהדיוס פסולה ומתגר כשרה.

מדוע גדול עונשו של לכן מעונשו של תכלה?
א' מפני שדולב מצוי יותר.
ב' מפני שקדושת הלכן גדולה יותר.
ג' מפני שהתכלה אינו מעבב את הלכן.

מנחה נכסים הבאים עם הבה, מה מביא קודם?
א' מנחה.
ב' נכסים.
ג' מחלוקת.

מה יעשו בראש חודש אם אין שבעה כבשים?
א' לא יקריבו כלל.
ב' אם יש ששה יקריבו, אבל פחות לא.
ג' יקריבו כמה שאפשר.

האם למסקנה תנופה עושה זיקה?
א' כן.
ב' לא.
ג' בעצא דלא אפפשא.

שתי הלחם שלא היו שבעת שחוטת הכבשים, האם הלחם מתקדש בחורף?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

באיה זמן פסח ששחטו לשם שלמים כשר?
א' קודם הצות.
ב' אחר זמנו.
ג' שתי התשובות נכונות.

האם מותר לטחוט קרבן שלא לשמו?
א' אסור.
ב' מותר וקיים מצוה.
ג' מותר ולא קיים מצוה.

ל"ג, ר' יששכר יעקב ב"ר יצחק אייזיק הל"ה.